2.

P. VIRGILII MARONIS BVCOLICA,

[redacted], ELOQVENTIAE *& philosophiæ professoris Regij, prælectionibus exposita: quibus poëtæ vita præposita est.*

AD
CAROLVM LOTHARINGVM
CARDINALEM.

EDITIO SECVNDA.

PARISIIS,
Apud Andream Wechelum, sub Pegaso, in vico Bellouaco: *Anno Salutis*
1558.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRIVILEGII SENTENTIA.

Cautum est authoritate Regia, nequis alius præter Andream Wechelum, iuratum in alma Parisiensi Academia Librarium, hæc P. Virgilij Maronis Bucolica, P. Rami, eloquentiæ & philosophiæ professoris Regij, prælectionibus exposita, nunc denuo recognita & aucta, antè decennium ab æditione proximum in hoc Francorum regno imprimat, néue alibi impressos vendat. Ac si Regij diplomatis sententia, operis initio præfigatur, finíue postponatur, vt omnibus clarum, notum, indictum habeatur. Secùs qui faxit, & libris ipsis, & mille librarum Paris. multâ pœnas pendito. Datum Rhemis, Regio consensu subsignatum, Do. Villamoro supplicum libellorum magistro præsente. 3. Id. Iun. 1557.

P. VIRGILII MARONIS VITA, A [redacted] EX variis authoribus descripta.

AD CAROLVM LOTHARINGVM CARDINALEM.

PVBLII Virgilij Maronis opera (Mecœnas) bonis & discendi cupidis adolescentibus charissima debent esse, & ad imitãdum imprimis proposita. Itaque tantũ poëtam à tam multis támque eruditis hominibus certatim explicatum, diligentia quoque nostra explicandum putaui. Et sicut in tanto interpretum numero recentiores, noui semper aliquid afferre conati sunt: sic ego post illos pro mea etiam mediocritate certè clariorem & illustriorem rerum intelligentiam efficere tentaui, nonnullis partim reiectis, quæ minùs idonea, partim additis, quæ magis apta propriáque viderentur: omnibus autem modo & ratione pau-

lò euidentiore traditis, vt sententiarum notitia pueris facilior esset, & via plenior ad Virgilij virtutes cognoscendum & amandum. Et quidem qu[redacted]e faciamus, vnde [redacted] authoris vita auspicemur? Sic enim virtutũ caussis perspectis, fructus earum laudésque pleniùs & vberiùs intelligentur. Naturam igitur primùm, deinde doctrinam, tum mores, postremò ex iis authoritatem consecutam perspiciamus. In natura, patriam, parentes, totúmque animi & corporis habitum videamus. Patria, vicus obscurus fuit, Andes nomine, à Gallis tamẽ Andibus secutis, Bellouesum, quondam percelebris, prope Mantuam, vnde Andinus vates à Silio, & Andiades musæ à quibusdam nominatæ: nunc verò Pictole dicitur: ne quis loci nobilitatem, ingeniorum nobiliũ perpetuam matrem existimet esse. nec propterea desperet, si loco ignobili & obscuro natus sit. Rectè nanque, vt apud Ciceronẽ est, Themistoclem ferunt Seryphio cuidam in iurgio respõdisse, cùm ille dixisset, non eum sua, sed patriæ gloria splendorem assecutum. Nec hercle, inquit, si ego Seryphius essem, ignobilis essem: nec si tu Atheniẽsis esses, clarus vnquam fuisses. Parentes, patriâ etiam obscuriores fuêre. Maronem patrem quidam figulum, plures Magi cuiusdam viatoris initio mercenarium, mox ob industriam, generum fuisse tradiderunt: quem cùm

cùm agriculturæ rèique rusticæ & gregibus præfeciſſet ſocer, ſyluis coëmundis, & apibus curãdis peculiolum amplificauit. Mater Maia nomine. Maro diu vixit, & tãdem cæcus fuit: mater tamen viro videtur ſuperſtes fuiſſe, & alteri viro nupſiſſe, ex eóq; Proculum (de quo Donatus) Virgilij fratrem genuiſſe: niſi fortè vidua iam Maroni nupſerit. Quicquid ſit, ſatis cõſtat, Virgilij genus patriâ obſcurius & ignobilius fuiſſe: vt tantò magis miremur ignobilis & patriæ & generis tam nobilem partum extitiſſe, & quas vulgus magnorum hominũ & excellentium cauſſas præcipuas putat, cauſſas ſæpe nullas eſſe, verámque hominis nobilitatem, virtute cùm corporis, tum animi cõſtare, à fortuna vel loci, vel generis nihil admodũ pendêre. De animi natura nominatim nihil traditur, ſed tamen & doctrinam, & mores, & ex iis ſplendorem, præſagia tum per ſomnium matri, tum nato infanti, tum puerperij religioni diuinitus oblata ampliſsimè demonſtrarũt. Maia prægnans ſomniauit ſe enixam laureum ramum, quem contacta terra cõfeſtim cerneret coaluiſſe & excreuiſſe ilico in ſpeciem maturæ arboris, refertæ variis floribus, ac fructibus: id enim ſine dubio Apollinei & Phœbei partus, id eſt doctrinæ oſtentum fuit: *ſua* ſiquidem (vt noſter hic poëta cecinit) *laurea Phœbo:*

& rurſus,

Phœbo ſua ſemper apud me

Munera ſunt lauri-

Sequenti ſomnium illud die, Maia cum marito rus propinquum petens, ex itinere diuertit, atque in ſubiecta foſſa partu leuata eſt, Cneo Pompeio Magno, & Marco Licinio Craſſo primùm Cõſulibus, quibus Cicero deſignatus Ædilis Verrem accuſauit his (inquã) Coſſ. & quidem Id. Octobris, vt lib. 12. Martialis oſtendit:

Maiæ Mercurium creaſtis Idus;
Auguſtis redit Idibus Diana:
Octobres Maro conſecrauit Idus.
Idus ſæpe colas & has & illas,
Qui magni celebras Maronis Idus.

Quo tempore ferunt infantem, vt eſt editus, non vagiſſe, ſed adeò miti vultu fuiſſe, vt haud dubiam ſpem proſperioris genituræ iam tum indicaret: imò verò mitiſſimos & æquiſſimos animi mores oſtenderet. Tertium religionis præſagium longè nobiliſſimum fuit, & futuræ authoritatis & gloriæ certiſſimum indicium. Siquidem virga populea pro more regionis in puerperiis eodem ſtatim loco depacta, ita breui coaluit, vt multò antè ſatas populos adæquarit: eáque arbor Virgilij ex eo dicta, atque conſecrata eſt, ſumma fœtarum religione, ſuſcipientium ibi, & ſoluentium vota: & Maroni nomen Virgilius inde fuit, vt Caluus illo verſu indicat:

Et vates, cui virga dedit memorabile nomen.

Alij

Alij tamen Virgilium à virginitate deriuãt, vnde & Parthenias dictus eſt: quomodo alij putant à verendo Vergilium: alij Vergilium à Vergiliis, quas Pleiadas Græci vocant: alij non nouo nomine, ſed patrio ſic appellatum cenſent, quia pater Virgilius diceretur. alij gemino ll, Virgillium nominant. Ergo & laureus ramus, & mitis vultus, & procera populus, doctrinam & mores & gloriam naturalibus ſignis demonſtrarũt. Corporis verò ſtatura grãdis fuit, aquilinus color & ſubfuſcus, valetudo varia, ſtomachus debilis, caput infirmum & fluxioni ſanguinis obnoxium: appetitus cibi viníque minimus: quæ tamen corporis difficultates ac moleſtiæ animum bene natum nequaquam retardarunt, ſed eius virtutes excellentiores approbarunt. Atque hæc adhuc in natura memorantur, patria, parentes, animi corporíſque naturalis habitus: quibus tãquam fundamentis præclarè poſitis, virtutum ab iis orti fructus faciliùs cernentur: ſtudia itaque iam videamus. Ad decimum ſeptimum annũ Cremonæ eruditus eſt, & Poëticam primis illis annis complexus eſt: extat enim eius adhuc pueri diſtichon in Baliſtam ludi magiſtrum, ob infamiã latrociniorũ coopertũ lapidibus:

Monte ſub hoc lapidum tegitur Baliſta ſepultus,
Nocte diéque tuum carpe viator iter.

Deinde opuſcula quædam conſcripſit. Culicem certè cùm eſſet annorum quindecim, di-

citur edidisse: cuius argumētum eiusmodi est: Pastor fatigatus æstu cùm sub arbore obdormisset, & serpēs ad illum proreperet è palude, culex prouolauit, atque inter duo tempora aculeum pastori infixit. at ille excitatus, continuò culicem contriuit, & conspectum serpentem interemit, ac sepulchrum hoc inscripto disticho fecit:

Parue culex, pecorum custos tibi tale merenti
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

Paulò tamen secùs hoc distichon in opusculo ipso legitur. Puerilis igitur ætas in eiusmodi studiis traducta est. Decimoseptimo anno virilem togam sumpsit, illis ipsis Consulibus iterum, quibus natus erat: accidítque vt eo die Lucretius poëta decederet. Mediolanū deinde & Neapolim ad maiores & celebriores scholas profectus, literis Græcis & Latinis summam operam dedit. Doctores eius Orbilius & Scribonius nominantur. In Græcis certè Parthenio Grammatico vsum esse Macrobius author est. Quantum verò profecerit in Grammaticis & Rhetoricis, declarant in eius operibus orationis puritas & ornatus: quin de actione nominatim ita Donatus: Pronunciauit (ait) maxima cum suauitate & miris lenociniis. Seneca tradidit Iulium Montanū poëtam solitum dicere, vi ablaturum se quædam Virgilio, si & vocem posset & os & hypocrisin. Eosdem enim versus eo pronūciante, bene

sonare:

ſonare:ſine illo,inareſcere quaſi mutos. Quod poſtea Martialis in ſuorum librorum furem vſurpauit:

Quem recitas,meus eſt(o Fidentine)libellus:
Sed malè cùm recitas,incipit eſſe tuus.

Cauſam tamen duntaxat vnam egit:& Meliſſus ait Virgilium ſermone tardiſſimum, & propè indocto ſimilem fuiſſe: quod tamen ad ſummam hominis modeſtiam(de qua poſtea) referendum eſt,non ad vllam ignorãtiam: vel natura potiùs ab agendis cauſſis ad poëticam reuocatus eſt. Rectè nanque Horatius,

Naturam expellas furca,tamen vſque recurret.

Et Ouidius de re conſimili quarto Triſtium:

Sponte ſua carmen numeros veniebat ad aptos,
Et quod tentabam ſcribere,verſus erat.

Et illud eſt nimirum quod ait Seneca: Virgilium illa fœlicitas ingenij in oratione ſoluta reliquit. Maius in mathematicis & phyſicis eius ſtudium fuit:In aſtrologia maximè,quod ſecundo Georgico teſtatum eſt illis verſibus:

Me verò primùm dulces ante omnia muſæ
(Quarum ſacra fero ingenti perculſus amore)
Accipiant,cœlique vias & ſydera monſtrent:
Defectus ſolis varios,lunæque labores:
Vnde tremor terris,qua vi maria alta tumeſcant
Obicibus ruptis,rurſúſque in ſeipſa reſidant:
Quid tantùm Oceano properent ſe tingere ſoles
Hyberni,vel quæ tardis mora noctibus obſtet.

Sed & philoſophiæ nulla non modò pars,

ſed ne ſecta quidem ab eo videtur ignorata. Epicuream à Silone didicit, & ecloga ſexta celebrauit: Stoicas item, ſed imprimis Academicas ſentẽtias variè pro rerum natura adhibuit: ſed & medicinæ præcipuam operam nauauit. Atq; hæc tam multa tot artium doctrinarúmque ſtudia, conformandi poëtæ præcipua adiumenta fuerunt: rectéque Horatius in arte poëtica,

Scribendi rectè, ſapere eſt & principiũ & fons:
Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ:
Verbáque prouiſam rem non inuita ſequentur.

Excelluit Homerus in Græcia: id non naturâ potiùs aſſecutus eſt, quàm magna & recondita variarum rerum doctrinâ, magnáque diligentia & induſtria: conſimilem in Italia laudem, & quidem conſimili cauſſa, Virgilius tulit. Præſtat vnus longè cæteris Franciæ noſtræ poëtis Frãcici carminis vbertate quadam magnifica veréque Pindarica Petrus Ronſardus: nec præſtantiæ ſuæ fructum putabit vnquam à natura ſibi datũ potiùs, quàm poëtis omniũ generum, ſed Græcis maximè legendis & imitandis acquiſitum. Deniq; magnus poëta nemo naſcitur, ſed cognitione rerum vſúq; conformatur & abſoluitur. Sed pergamus, ſtudiáque Maronis & doctrinàm perſequamur. Interim Pharſalico prælio (falſò enim Actiacum hîc Seruius putat) Brutus Caſsiúſque, ab Antonio & Octauio victi ſunt: victarum partium

agri Veteranis diuisi: & quia non sufficerent, Mantuani etiam (tantùm quia vicini essent) eandem calamitatem sunt experti. Virgilius igitur his artibus, quas dixi, informatus, Romam spe recuperandi patrimonij confugit. Primus ad fortunã introitus ex medicina veterinaria fuit, qua sibi in aula Cęsaris, magistrũ equorũ conciliauit, cùm multis & variis morbis equos curaret: nam ille in mercedem singulis diebus panes Virgilio, vt vni ex stabulariis, dari iussit. Secundus gradus è mathematicis & philosophia fuit ad ampliores opes. Interea siquidem à Crotoniatis pullus miræ pulchritudinis Cæsari dono missus est, qui omniũ iudicio spem portendebat virtutis & celeritatis immensæ: Hunc cùm aspexisset Maro, magistro stabuli natum esse ex morbosa equa prędixit, nec viribus valiturũ nec celeritate: idque euentu approbatum est: Quod cùm stabuli magister Augusto recitasset, duplicari ipsi in mercedem panes iussit. Cùm item ex Hispania Augusto canes dono mitterentur, Virgilius quæ parentum natura fuisset, exposuit, celeritatémque sobolis futuram prædixit: quo cognito, Cæsar panes augeri iussit. Ita Virgilius veterinariæ auxilio primos panes, sed secundos & tertios mathematicæ & philosophicæ doctrinæ studio sibi parauit. Atque hi panes lautiorum mox epularum mensas ei parauêre: Dubitauit enim Cæsar, vtrùm Octauij

filius eſſet, an alterius: audierat enim (quod à Suetonio traditur) Acciam matrem, cùm ad ſolenne Apollinis ſacrum media nocte veniſſet, poſita in templo lectica, dum cæteræ matronæ dormirent, obdormiſſe, draconémque repentè irrepſiſſe ad eam, paulóque poſt egreſſum, illámque expergefactam, quaſi à concubitu mariti purificaſſe ſe, & ſtatim in corpore eius extitiſſe maculam veluti depicti draconis, nec potuiſſe vnquam eximi: adeò vt mox publicis balneis abſtinuerit. Auguſtum natum mēſe decimo, & ob hoc Apollinis filium exiſtimatum: & cœna δωδεκάθεος id Octauium credidiſſe teſtatur: in qua conuiuæ deorum dearúmque habitu diſcubuerunt, ipſe pro Apolline ornatus fuit. Cùm igitur Virgilius videretur hominum genus & parentes noſſe, quia equorum & canum genus & parentes noſſet, remotis omnibus arbitris, illum in interiorem partem domus vocat, & ſolum rogat, An ſciat quiſnam eſſet, & quam ad fortunandos homines facultatem haberet: Noui, inquit Maro, te Cæſarem eſſe, & fermè æquam cum diis immortalibus poteſtatem habere, vt quemuis fortunatum facias. Tum Cæſar: Eo animo ſum, vt ſi verum pro rogatu dixeris, beatum te fœlicémque reddam. Vtinam, ait Maro, interroganti tibi, vera dicere queam. Putant, inquit Cæſar, alij me natum Octauio: quidam ſuſpicantur alio patre me genitum. Maro itaque

ſubridens:

ſubridens: Si impunè,inquit, ac licenter quæ ſentio,loqui iubes,facilè dicam. affirmat Cæſar iureiurando, nullum eius dictum ægrè laturum,imò non niſi donatum ab eo diſceſſurum. Tum intentis oculis Cæſarem contuetur & contemplatur,tandémque ait: Faciliùs in cæteris animalibus,Cæſar,qualitates parẽtum à mathematicis & philoſophis cognoſci poſſunt:in homine nequaquam poſſunt:ſed de te coniecturam habeo ſimilem veri,vt quid exercuerit pater tuus, ſcire poſsim. Attentè expectabat Octauius quidnam diceret. At ille: Quantùm ego rẽ intelligere poſſum, piſtoris filius es. Obſtupuit Cæſar,& quonam id pacto fieri potuerit,animo voluebat: fortaſſe meminerat quod ab Antonio & Caſsio hoſtibus obiectum eſt(vt ait Suetonius)proauum maternum, Ariciæ piſtrinũ exercuiſſe. Interrumpens Virgilius: Audi(inquit) quo pacto id cõiicio: Cùm quædã enuntiarim prædixerímq;, quæ intelligi ſciríque non niſi ab hominibus eruditiſsimis ſummíſq; viris viderentur,princeps orbis iterum atque iterum panes in mercedem dari iuſsiſti:quod quidem,aut piſtoris, aut nati piſtore officium erat. Placuit Cæſari facetia: At deinceps (inquit Cæſar) non à piſtore, ſed à rege magnanimo dona feres: illúmque plurimi fecit & Pollioni commendauit,per quem poſtea Tranſpadanæ prouinciæ præfectum agros poëta præcipuè recuperauit:

nec iam Virgilius inter ſtabularios, ſed familiares & amicos Cæſaris habitus eſt. Atque illi tum fuit ætatis annus viceſimus octauus, aut nonus (varia enim hîc eſt Seruij in Bucolicis & Æneïde opinio) quo Virgilius paternis agris reſtitutus, multò etiam maioribus auctus, bene de ſe meritis gratiam referre inſtituit. Itaque Octauij imprimis, tum etiam Pollionis & Vari & Galli & Mecœnatis laudes meditari cœpit: res Romanas primò inchoauit, ſed offenſus materia & nominum aſperitate, ad Bucolica ſe contulit, eáque triennio perfecit ad imitationem Theocriti: tanto ſucceſſu, vt in ſcena quoque per cantores crebra pronunciatione recitarentur: Atque cùm Cicero verſus quoſdam audiſſet, & ſtatim acri iudicio intellexiſſet non communi vena editos, iuſſit ab initio totam eclogam recitari. quam cùm accuratè pernotaſſet, in fine ait,

-Magnæ ſpes altera Romæ.

quaſi ipſe linguæ latinæ ſpes prima fuiſſet, & Maro futurus eſſet ſecunda. quæ verba poſteà Æneïdi inſerüit. Sic enim duodecimo libro Æneïdos,

Hic pater Aeneas, Romanæ ſtirpis origo,
Et iuxtà Aſcanius, magnæ ſpes altera Romæ.

Hoc Donatus affirmat, ſed chronologia repugnat: quatuor enim aut quinq; annis anteà iam Cicero triumuirali proſcriptione perierat: veriſimilius eſt quod à Cornelio Tacito ſcribitur:

tur: tametſi de Bucolicis nominatim id non dicitur. Malo (ait) ſecurum & ſecretum Virgilij ſeceſſum, in quo tamen neque apud diuum Auguſtum gratia caruit, neque apud populum Romanum notitia. Teſtes Auguſti epiſtolæ: teſtis ipſe populus, qui auditis in theatro verſibus Virgilij, ſurrexit vniuerſus, & fortè præſentem ſpectantémque Virgilium veneratus eſt, velut Auguſtum. Georgica ſeptem annis præcipuè ad imitationem Heſiodi compoſita Mecœnati dicauit: quę dum ſcriberet, traditur quotidie meditatos manè verſus plurimos dictare ſolitus, ac per totum diem retractando, ad paucißimos redigere: cùm non abſurdè diceret, carmen ſe vrſæ more párere, & lambẽdo demum effingere. Ea, reuerſo ab Actiaca victoria Auguſto, atque reficiendarum virium cauſſa Atellæ commoranti, continuum quatriduum legit, ſuſcipiente Mecœnate legendi vicem, quoties Virgilius interpellaretur vocis offenſione. Nouißimè autẽ Æneïdem aggreſſus, annis vndecim ſcripſit. Argumentũ variũ ac multiplex eſt, & quaſi amborum Homeri carminũ inſtar: præterea nominibus ac rebus Græcis Latiníſque commune, & in quo (quod maximè ſtudebat) Romanæ ſimul vrbis, & Auguſti origo contineretur. Eam ſoluta priùs oratione formatã digeſtámque, in duodecim libros particulatim componere inſtituit, vt quidam tradunt: alij putant eum, ſi diutius

vixiſſet, quatuor & viginti libros, vſque ad Augusti tempora fuiſſe ſcripturum, atque alia quidem percuſurum. Augusti verò res geſtas diligentiſsimè perſecuturum: quippe qui dum ſcriberet, ne quid impetum moraretur, quædã imperfecta reliquit: alia leuiſsimis verſibus ſcripſit, quos per iocum pro tigillis & tibicinibus interponi à ſe dicebat ad ſuſtinendũ opus, donec ſolidæ columnæ aduenirent. In hoc opere ſecutus eſt è Grçcis Parthemium, Piſandrum, Apollonium, & imprimis Homerum: è Latinis Qu. Ennium, Liuium Andronicum, Næuium, Lucretium. Æneïdos autem vixdum inchoatæ tanta extitit fama, vt Sextus Propertius non dubitarit ſic prædicare:

Cedite Romani ſcriptores, cedite Graij:
Neſcio quid maius naſcitur Iliade.

Auguſtus verò cùm iam fortè expeditione Cantabrica abeſſet, & ſupplicibus atq; minacibus per iocum literis efflagitaret, vt ſibi de Æneïde (vt ipſius verba ſunt) vel prima carminis hypographa, vel quodlibet colon mitteret, ita reſpõdit Virgilius: De Ænea quidem meo ſi mehercule iam dignum auribus tuis haberẽ, libenter mitterem: ſed tanta inchoata res, vt penè vitio mentis tantum opus ingreſſus eſſe videar, cùm præſertim, vt ſcis, alia quoque ſtudia, multóque potiora impertiar. Quibus verbis ſignificauit Virgilius, quantum vigiliarum poſuerit in hoc opere abſoluendo: Cæſari tamen

men multò pòst perfecta demum materia, tres omnino libros recitauit, secundum, quartum, sextum: sed hunc pręcipuè Octauiæ gratia: quæ cùm recitationi interesset, ad illos de filio suo versus,

Tu Marcellus eris-

defecisse dicitur: atque ægrè recreata, dena sestertia pro singulis versibus Virgilio dari iussit. Recitauit pluribus, sed neque frequenter, & fermè illa, de quibus ambigebat, quò magis hominum iudicium experiretur. Erotem librariũ eius & libertum exactæ iam senectutis tradunt referre solitum, quondã in recitãdo, eum duos dimidiatos versus complesse ex tempore:

Misenum Aeolidem (adiecisse) *quo non præstantior alter:* item huic

AEre ciere viros (simili calore iactatum subiunxisse) *martémque accendere cantu:*

statímque sibi imperasse, vt vtrunque volumini ascriberet. Atque hæc de studiis eius déque doctrina memorantur, quibus mores, bonitatis & virtutis laude nihilo sunt inferiores, temperantia, patientia, & in suo cuique distribuendo iustitia: temperantia nanque & ore & animo tãta fuit, vt Neapoli Parthenias, ἀπὸ τῆς παρθενίας, à virginitate vulgo diceretur: alij tamen putant sic appellatum, quòd Partheno, id est, Neapoli viueret. Iactatum est enim eum cõsueuisse cum Plotia Hieria: sed Asconius Pædianus affirmat ipsum postea maioribus natu narrare solitum,

inuitatum quidem ſe à Varo ad cõmunionem mulieris, verùm pertinaciſſimè recuſaſſe. quin ſi quando Romæ (quo rariſſimè conueniebat) viſeretur in publico, ſectantes demonſtrantéſq; ſe, ſubterfugere ſolitum in proximum tectum, vt maior in virgine pudor optari vix potuerit. Patientiam verò animíque fortitudinem, non illam quidem militarem, ſed Philoſophicam & Socraticã, magnam habuit: in ferendis autem malis, demonſtrauit illud, quòd amiſsis rebus non deſperarit. Sed in refellendis conſtantiam ſequentia demonſtrabunt. Cùm quidam eius amicus, maledicta Cornificij & conuitia in ſe narraret: Quam putas (inquit) eſſe huiuſce maleuolentiæ cauſſam? nam neque vnquam Cornificium offendi, & cum amo. An (inquit ille) Heſiodi ſententiam non meminiſti? vbi ait fabrum fabro, & poëtam poëtæ inuidere? De malis (inquit Virgilius) græcus ille intellexit: nam boni, meliores & eruditiores amãt: Sed magna cum mea laude & gloria vindictam in manu habeo: maiore enim cura animum ad virtutem intendam: atque quò elegantior ego fiam, eò vehemẽtiùs inuidia rumpetur. De Batyllo poëta feſtiuius etiam illud, multóque gratius. Cùm enim Virgilius diſtichon illud,

(Nocte pluit tota, redeunt ſpectacula manè:
Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet)

in Auguſti laudem feciſſet, ídque valuis Auguſti ſine authoris nomine affixiſſet, diu quæritans

tans Augustus, cuiusnam hi versus essent, eorũ authorem non inueniebat. Batyllus verò quidã poëta mediocris, tacentibus aliis, sibi arrogauit: quamobrem donatus honoratúsque à Cæsare fuit: quod æquo animo non ferens Virgilius, iisdem valuis affixit quater hoc principium: (*Sic vos non vobis:*) Postulabat Augustus vt hi versus complerentur: quod cùm frustra aliqui conati essent, Virgilius præposito hoc disticho sic absoluit,

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores:
Sic vos non vobis nidificatis aues:
sic vos non vobis vellera fertis oues:
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Quo cognito, Batyllus aliquandiu Romæ fabula fuit: Maro autem clarior & illustrior. Ergo vt in ferendis contumeliis & iniuriis semper, sic in refellendis interdum magnanimus ac fortis fuit. Sed maximum illud & longè magnificentissimum de Filisto. Erat autem Filistus orator & poëta mediocris, Augusto familiaris, multiplici varióque ingenio, qui omnium omnia dicta reprehendere conabatur: non vt verum dignosceret (quod Socrates facere consueuit) sed vt eruditior videretur. Hic Virgilium vbicunque deprehendisset, maledictis salibúsque vexabat: quare ille sæpe tacitus discedebat, aut rubore perfusus tacebat. Verùm cùm Augusto audiente, elin-

guem illum diceret, & cauſſam etiã ſi linguam haberet, defendere non poſſe: Tace (inquit Virgilius) ô rabula: hæc mea taciturnitas, defenſorem cauſſarum meatum Auguſtũ fecit, & Mecœnatem: & ea tuba, cùm lubet, cano: cuius ſonus longiſsimè & iucundiſsimè exauditur: tu loquacitate tua non modò aures hominum, ſed muros obtundis. Auguſtus verò commotus, Filiſtum vultu graui coarguit. Tum Virgilius: Si tempus, Cæſar, tacendi hic ſciret, raro loqueretur: tacẽdum enim ſemper eſt, niſi cùm taciturnitas tibi noceat, aut oratio aliis proſit: nam qui contendit, & vtrùm ſua ſibi contentio profutura ſit, ignorat, ſtultis illum annumerandum ſapientes putant. Neque verò virtutem hanc, vita & factis ſolùm, ſed dictis etiam celebrauit: ſolitus enim erat dicere, Nullam virtutem cõmodiorem homini eſſe patiẽtia: ac nullam aſperam adeò eſſe fortunam, quam prudenter patiendo vir fortis non vincat: eámque ſententiam quinto Æneïdos inſerüit,

Nate dea, quò fata trahunt, retrahúntq; ſequamur:
Quicquid erit, ſuperanda omnis fortuna ferẽdo eſt.

Atque hæc patientiæ certa ſunt argumenta. Liberalitas autem, & charitas (quæ ſumma tum naturæ, tum ſtudiorum, tum morũ iuſtitia eſt) in propinquos, adeóque bonos omnes eximia fuit. Poſſedit propè centies HS. habuítque Romę domum in Æſquilijs iuxta hortos Mecœnatis: quáquam ſeceſſu Campaniæ & Siciliæ plurimùm

rimùm vteretur. Quicquid ab Auguſto petiit, impetrauit: quædam etiam vltrò oblata recuſauit, vt bona cuiuſdam exulis. Atque iis facultatibus parentes, quos iam natu grandis amiſit, & ex iis patrem oculis captum, & duos fratres germanos, Silonem impuberem, & Flaccum, & ex altero patre Valerium Proculũ liberaliter iuuit & ornauit. Aſconius Pædianus refert benignũ cultorémque omnium bonorum atque eruditorũ fuiſſe, vſque adeò inuidia vacuũ & alienũ, vt alienis bene dictis aut ſcriptis nõ minùs gauderet, quàm ſuis: neminem vituperare, laudare bonos. Cùm is aliquando Ennium legeret, & interrogaretur quidnam ageret, reſpõdit ſe aurũ colligere è ſtercore Ennij: habet enim poëta ille egregias ſententias, ſed verbis non multùm ornatis. Denique ea humanitate fuit, vt quiuis, niſi fortè peruerſiſsimus, illum non ſolùm diligeret, ſed amaret. nihil proprij habere videbatur: eius bibliotheca non minùs omnibus doctis patebat, quàm ipſi: illúdque Euripidis frequenter vſurpabat, τὰ τῶν φίλων κοινὰ, res amicorũ communes. Quare æquales poëtas omnes ita ſibi coniunctos habuit, vt licet inter ſe inuidia flagrarent, illum tamen omnes colerent. Tantæ verò liberalitatis expertes, ne ſerui eius quidem fuere, ſed præcipuè Alexander & Cebes, quorũ vtrunque non ineruditum dimiſit: nam Alexãdrum grammaticum, Cebetem etiam poëtam fecit. Atque hic mitis ille ſine vagitu vultus, &

aſpectus nimirum fuit, qui tam modeſtos, tam conſtantes, tam æquabiles mores futuros oſtēderet. Quapropter tam magna doctrinę ſtudia, tam amabiles támque populares mores, incredibilem quandam apud Auguſti familiares, atque imprimis Auguſtum ipſum, autoritatē peperére: adeò vt iam ſummis de rebus Virgilius, non vt humanus poëta, ſed vt diuinus vates aliquis audiretur. Interroganti Mecœnati quid ſatietatem homini non afferret: Omnium rerum ſimilitudo (ait Virgilius) & copia, exceptâ ſapientiâ, ſatietatem affert. Quo pacto (idem rogauit) quis altam fœlicémque fortunam ſeruare poteſt? Si (reſpōdit Maro) quantò honore ac diuitiis pręſtet, tantò liberalitate & iuſtitia pręſtantior eſſe contendat. Sed politicæ illæ quæſtiones Cæſaris, longè grauiorem hominis authoritatem oſtentant. Interrogāti Auguſto quo pacto ciuitas fœliciter gubernaretur: Si prudētiores (ait Virgilius) temonē tenuerint, & boni malis præponantur: Itaque optimi ſuos habeāt honores, cæteris iniuria nulla fiat. Platonicum hoc reſponſum eſt, ſed multò magis illud. Poſteaquam Auguſtus ſumma rerum potitus eſt, de reddenda Republica bis cogitauit, ait Suetonius: primò, poſt oppreſſum ſtatim Antonium: memor obiectum ſibi ab eo ſæpius, quaſi per ipſum ſtaret, ne redderetur: ac rurſus tædio diuturnæ valetudinis: Cùm etiam magiſtratibus ac Senatu domum accitis, ratiocinarium imperij

tradidit:

tradidit: ſed reputans & ſe priuatum non ſine periculo fore,& illam plurium arbitrio temerè committi,in retinenda perſeuerauit.In illarum igitur cogitationum deliberatione diuerſæ ſententiæ Agrippæ & Mecœnatis fuere:ille deponendam tyrannidem,hic retinendam variis argumentis ſuaſere. Quare Auguſti animus huc & illuc ferebatur. Rogauit itaque Maronem, an conferret homini priuato, ſe in ſua Republica tyrannum facere. tum ille: Omnibus ferme(inquit) Rempublicam occupantibus, moleſta ipſa tyrannis fuit,quia neceſſe erat propter odia ſubditorũ, in magna ſuſpicione magnóq; timore viuere:ſed ſi ciues iuſtũ aliquem ſcirẽt, quem amarent plurimùm, ciuitati id vtile eſſe, ſi in eo vno omnis poteſtas foret. Quare ſi iuſtitiam,quod modò facis,omnibus in rebus,ſine vlla ciuium offenſione atque iniuria coles, dominatus & tibi & orbi conducet: beneuolentiam enim omnium tibi conciliabis, téque tanquã deum venerabuntur & colent. Sic Virgilius imperatori orbis terrarum maximo, maximam & pulcherrimam imperandi formam probauit: & Auguſtus eo conſilio permotus, cum ſumma & ſua laude,& orbis ſalute diutiſſimè poſtea regnauit & imperauit: vt Auguſto Virgilius,tanquam bonus Genius,& cuſtos,diuinitus oblatus eſſe videatur.Tandẽ verò quinquageſimo ætatis anno, vt vltimam manum Æneïdi imponeret, ſtatuit in Græciã & Aſiam

ſecedere triennio, continuóque omnem operã emẽdationi dare, vt in reliqua vita tantùm philoſophiæ vacaret: ſed cùm aggreſſus iter, Athenis occurriſſet Auguſto ab oriente Romam reuertenti, vnà cum Cæſare redire deſtinauit: at cùm Megaram vicinum Athenis oppidum viſendi gratia peteret, in langorem incidit, quem non intermiſſa nauigatio auxit: ita vt grauior in dies tandem Brunduſium aduentarit. Itaque cùm grauari morbo ſeſe ſentiret, ſcrinia ſępe & vehementer efflagitauit, crematurus Æneïda: quibus negatis, teſtamento comburi iuſſit, vt rem non emendatam, imperfectámque. Verùm Tucca & Varus monuerunt, id Auguſtum non permiſſurum: tũc eidem Varo, ſimul & Tuccæ ſcripta ſua legauit, ea conditione, ne quid ederent, quod à ſe nõ eſſet editum, & verſus etiam imperfectos, ſi qui eſſent, relinquerent: voluit etiam oſſa ſua Neapolin transferri, vbi diutiſſimè, & ſuauiſſimè vixerat: ac extrema valetudine hoc ipſe ſibi epitaphium fecit:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini paſcua, rura, duces.

Obiit igitur Brunduſij, decimo Calendas Octobris, Cneo Plancio, & Lucilio Conſulibus: eiúſque oſſa Neapolin, Auguſti iuſſu tranſlata ſunt, ſepultáq; via Puteolana, & eius ſepulchro epitaphium illud inſcriptum. Deinde Varus & Tucca Æneïden, vt petiuerat, Auguſti iuſſu emendarunt: nullius enim ſententiã, crematu

digna

digna Æneïs viſa eſt: qua de re vulgati ſunt illi verſus, qui referuntur ab antiquis grammaticis ad Auguſtum:

Ergóne ſupremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignes,
Magnáque doctiloqui morietur muſa Maronis?
Ah ſcelus indignum! ſoluetur littera diues.
Et poterunt ſpectare oculi? nec parcere honori
Flamma ſuo? dignúmque operis ſeruare decorem?
Noſter Apollo veta, muſæ prohibete latinæ:
Liber & alma Ceres ſuccurrite: veſter in armis
Miles erat, veſter docilis per rura colonus:
Nam docuit quid ver ageret, quid cogeret æſtas:
Quid daret autũnus, quid bruma nouiſſima ferret.
Arua reformauit, ſociauit vitibus vlmos:
Curauit pecudes. apibus ſua caſtra dicauit:
Hæc dedit vt pereant? ipſum, ſi dicere fas eſt.
Sed legum ſeruanda fides: ſuprema voluntas
Quod mandat, fieríque iubet, parère neceſſe eſt.
Frangatur potiùs legum veneranda poteſtas,
Quàm tot congeſtos noctéſque diéſque labores,
Hauſerit vna dies, ſupremáque iuſſa parentis
Amittant vigilaſſe ſuum. ſi fortè furenti
Errauit in morte dolor, ſi lingua locuta eſt
Neſcio quid, titubante animo, non ſponte, ſed altis
Expugnata malis, odio langoris iniqui:
Si mens cæca fuit, iterum ſentire ruinas
Troia ſuas? iterum cogetur reddere voces?
Ardebit miſeræ poſt vulnera vulnus Eliſæ?
Hoc opus æternum ruet? & tot bella, tot enſes

In cineres dabit hora nocens, & perfidus error?
Huc huc pierides, nemorum per lustra loquaces,
Tendite, & ardentes ignes fluuialibus vndis
Mergite, ne pereat tam clari musa poëtæ:
Flammáque vanescat: viuat Maro clarus in orbe,
Ingratúsque sibi. sed quod malè iusserat ipse,
Sit vetuisse meum: sacer est post tempora vitæ.
Sícque erit æternum. tota resonante Camœna,
Carmen, & imperij diui sub nomine viuat:
Laudetur, placeat, vigeat, relegatur, ametur.

Extant de eadem re, Sulpitij Carthaginensis versus.

Iusserat hæc rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius, Phrygium quæ cecinere ducem.
Tucca vetat, Varúsque simul: tu maxime Cæsar,
Non sinis, & Latiæ consulis historiæ.
Infœlix gemino cecidit propè Pergamon igni,
Et penè est alio Troia cremata rogo.

Hoc idem Plinius libri septimi capite tricesimo: Diuus Augustus (ait) carmina Virgilij cremari, contra testamenti eius verecundiã vetuit: maiúsque ita vati testimonium contigit, quàm si ipse sua carmina probauisset. Hæc eorũ temporum de Virgilio iudicia fuerunt: varia tamen fuerunt consequentium seculorũ. Caligula eius scripta, & imagines, parũ abfuit, quin ex omnibus bibliothecis amouerit: quem vt nullius ingenij minimęque doctrinæ carpebat. Adrianus Ennio postposuit: Alexãder poëtarum Platonẽ appellauit: ipsiúsque imaginem cum simulacro Cice-

Ciceronis in ſecundo Larario habuit, vt Lampridius author eſt. In Bucolicis duas eclogas ſed inſulſiſsimè, Paro quidam deridet, & ſic deridendo incipit:

Tityre, ſi toga calda tibi eſt, quo tegmine fagi?

In ſequente autem,

Dic mihi Damœta, cuium pecus? ánne latinum?
Non, verùm AEgonis: noſtri ſic rure loquuntur.

Item alio recitante è Georgico,

Nudus ara, ſere nudus (ſubiecit) *habebis frigore febrim.*

Eſt & aduerſus Æneïda liber Carbilij Pictoris, titulo Æneïdomaſtyx. Marcus Vipranius eum à Mecœnate ſuppoſitum appellabat, nouę & peruerſæ imitationis repertorem, neque tumidum, neque exilem, ſed communibus verbis opus illud confeciſſe dictitabat. Herennius vitia eius tantùm cõtraxit, Perilius Fauſtinus furta. Sunt & Octauij Auiti volumina, quibus annotantur quos & vnde verſus trãſtulerit. Aſconius libro, quem contra obtrectatores Virgilij ſcripſit, pauca ei admodũ obiecta ponit, & potiſsimùm quòd non rectè hiſtoriam contexuit, & quòd pleráque ab Homero ſumpſit. Sed his reprehenſionibus, vt periculis virtus ſolet, Virgilij claritas maior apparuit, cùm in tot támque variis operibus, tam exigua materia reprehenſionis fuiſſe videatur. Atque hæc nimirum populea virga fuit inter cæteras poëtarũ populos tantùm eminẽs, quantũ (vt poëta ipſe cecinit)

Lenta solent inter viburna, cupressi:

Quamobrem Virgilij vita nobis adhuc exposita est, vt animis nostris infixum & impressum teneamus, magnas hominum excellentes virtutes non in cunabilis & magnis opibus nasci, sed diligentia, labore, vigilantia, tanquam parente procreari: deinde, vt Maronis exemplo & factis compendiariam virtutis viam noscamus, vt Virgilianam laurum illam refertam floribus ac fructibus variis suspiciamus, & quidem tot taléſque fructus, singulari suauissimi numeri voluptate conditos, non solùm studio conficiamus, sed meditatione & vsu concoquamus: vt Virgilij mitem illum vultum, adeóque temperantiam, constantiam, iustitiam imitemur: vt Virgilij proceram illam populum, non iam fœtis mulieribus, sed ingeniis amore laudádarum disciplinarum grauidis consecratam putemus, ad eámque studiorum nostrorum vota & suscipiamus, & persoluamus. Denique vt Virgilius (sicut Augustus ille Virgilianus verissimè & vtilissimè monuit)

Laudetur, vigeat, placeat, relegatur, ametur.

P. VIRGILII MARONIS BVCOLICA, [redacted]AMI, ELOQVENTIAE & philosophiæ professoris Regij, prælectionibus exposita.

PASTORVM genera tria sunt, αἰπόλοι, ποιμένες, βουκόλοι, caprarij, opiliones, bubulci, ait Donatus: imò etiam plura, vt sunt porcorum, equorum & animantium reliquarum custodes: per synecdochen ex specie genus appellatur βουκολικὸν, tanquam diceres bubulum pro pastorali: & βουκολικὰ intellige ἔπη, carmina. Cõsimili nominis humilitate Theocritus Idyllion dixit: εἶδος enim, forma, species: quomodo Pyndarus vocat sua poëmata εἴδη, vnde diminutiuum εἰδύλλιον, paruum poëma, vt ab ἔπος, ἐπύλλιον. In cuius autem numinis honorem id primò cantatum sit, varia interpretum opinio est: Alij Dianã, alij Apollinem Nomium, alij deos alios nominant: nec ad intelligendum poëtam id attinet.

ECLOGA PRIMA.

Tityrus.

Melibœus. *Tityrus.*

Tityre, tu patulæ recubans sub tegmine fagi,
Syluestrem tenui musam meditaris auena:

Nos patriæ fines,& dulcia linquimus arua.
Nos patriam fugimus: tu Tityre, lentus in vmbra
Formosam resonare doces Amaryllida syluas.

TIT. *O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit:*
Nanque erit ille mihi semper deus: illius aram
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues, vt cernis,& ipsum
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti.

ME. *Non equidem inuideo, miror magis. vndique totis*
Vsque adeò turbatur agris. en ipse capellas
Protinus æger ago: hanc etiam vix Tityre duco.
Hîc inter densas corylos modò nanque gemellos,
Spem gregis, ah! silice in nuda, connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis, si mens non læua fuisset,
De cœlo tactas memini prædicere quercus:
Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.
Sed tamen, iste Deus qui sit, da Tityre nobis.

TIT. *Vrbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putaui,*
Stultus ego, huic nostræ similem: quò sæpe solemus
Pastores, ouium teneros depellere fœtus.
Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Noram, sic paruis componere magna solebam.
Verùm hæc tantùm alias inter caput extulit vrbes,
Quantùm lenta solent inter viburna cupressi.

ME. *Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?*

TIT. *Libertas: quæ sera, tamen respexit inertem,*
Candidior postquam tondenti barba cadebat:
Respexit tamen,& longo pòst tempore venit:
Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Nanque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,

Nec

Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi,
Quanuis multa meis exiret victima ſeptis,
Pinguis & ingratæ premeretur caſeus vrbi:
Non vnquam grauis ære domum mihi dextra redibat.
Mirabar quid mœſta deos Amarylli, vocares: ME.
Cui pendêre ſua patereris in arbore poma:
Tityrus hinc aberat: ipſæ te Tityre pinus,
Ipſi te fontes, ipſa hæc arbuſta vocabant.
Quid facerem? neque ſeruitio me exire licebat: TIT.
Nec tam præſentes alibi cognoſcere Diuos.
Hîc illum vidi iuuenem, Melibœe, quotannis
Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant.
Hic mihi reſponſum primus dedit ille petenti:
Paſcite vt antè boues, pueri, ſubmittite tauros.
Fortunate ſenex, ergo tua rura manebunt? ME.
Et tibi magna ſatis, quanuis lapis omnia nudus,
Limoſóque palus obducat paſcua iunco,
Non inſueta graueis tentabunt pabula fœtas,
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate ſenex, hîc inter flumina nota,
Et fontes ſacros, frigus captabis opacum.
Hinc tibi, quæ ſemper vicino ab limite ſepes,
Hyblæis apibus florem depaſta ſalicti,
Sæpe leui ſomnum ſuadebit inire ſuſurro.
Hinc alta ſub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucæ, tua cura, palumbes,
Nec gemere aëria ceſſabit turtur ab vlmo.
Antè leues ergo paſcentur in æthere ceruî, TIT.
Et freta deſtituent nudos in littore piſces:
Antè, pererratis amborum finibus, exul

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quàm nostro illius labatur pectore vultus.
ME. *At nos hinc alij sitientes ibimus Afros:*
Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem,
Et penitus toto diuisos orbe Britannos.
En vnquam patrios longo pòst tempore fines,
Pauperis & tuguri congestum cespite culmen,
Post aliquot, mea regna videns, mirabor, aristas?
Impius hæc tam culta noualia miles habebit?
Barbarus has segetes? en quò discordia ciues
Perduxit miseros: en queis conseuimus agros.
Insere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.
Ite meæ, quondam felix pecus, ite capellæ:
Non ego vos posthac viridi poiectus in antro,
Dumosa pendêre procul de rupe videbo.
Carmina nulla canam: non me pascente, capellæ,
Florentem cytisum, & salices carpetis amaras.
TIT. *Hîc tamen hac mecum poteris requiescere nocte*
Fronde super viridi: sunt nobis mitia poma,
Castaneæ molles, & pressi copia lactis:
Et iam summa procul villarum culmina fumant,
Maioresque cadunt altis de montibus vmbræ.

Ecloga] ἐκλογὴ, electio, separatio, explanatio: hîc autem collocutio est: & Cicero secunda decimisexti ad Atticum, Eclogarios appellat eos, qui colloquuntur. in libro de Gloria: De gloria, ait, misi tibi: custodies igitur vt soles: sed notentur eclogarij, collocutores vulgò dicuntur in fabulis poëtarum.

Tityrus] Tityrus Lybicè hircum significat, vt Probus ait: vel arietem maiorem, qui gregem anteire solet, vt Seruio placet: vel dorica lingua Satyrum, vt alij voluere: quidam

re:quidam putant etiam hoc nomine calamum, lingua Laconica significari: hoc auté nomine Virgilius agris suis restitutus intelligitur: nomen tamen est sumptum è Theocriti Idyllio tertio, aut potiùs sexto: vbi Tityrus pro rustici carminis peritissimo adhibetur: tametsi in nominibus vel fingendis vel aliunde trãsferendis, nulla magnopere adhibita videtur poëtæ ratio, vt è collatione Theocriti & Virgilij intelliges, apud quos idem nomen diuersis personis accommodatur.

Melibœus] ὅτι μέλει αὐτῷ τῶν βοῶν, quòd illi cura sit boũ. & hoc nomine significatur Mantuanus agris eiectus.

Tityre] Primæ eclogæ hoc est enthymema: Tityrus est otiosus per Octauium receptis agris: quapropter ei gratias agit: sed ad rem augendam, enthymematis antecedens per tres partes tractatur, vt otiosus, vt per Octauium, vt agris receptis: & perpetua dissimilitudine labores Melibœi comparantur.

Tityre] Propositio est de otio ex effectis Tityri.

Patulæ] patulis ramis diffusæ, vt Cicero primo de Oratore loquitur. *Recubans*] requiescens. *Tegmine*] vmbra: synecdoche est generis pro specie. *Fagi*] notabis Virgilium, decori rationem cæteris in rebus, tum in loco habuisse, vt pastoribus locus idoneus ad canendum & agendum proponeretur: sic ecloga prima, patulam fagum, secunda, vmbrosa cacumina fagos, tertia, mollem herbam, quinta, corylis mistas vlmos & antrũ, vt sexta, septima argutam ilicem, octaua, teretem oliuam proponit: vel antiqui victus habita etiam est ratio: nam Plinius libri decimisexti capite ~~decimotertio~~ sic ait: Dulcissima glans omnium fagi, vt qua obsessos etiam homines durasse in oppido Chio tradit Cornelius Alexander. *Tityre*] Versus idem repetitur in fine Georgicôn, sed paululum immutatus:

Tityre, te patulæ cecini sub tegmine fagi.

Syluestrẽ] in syluis bucolicũ carmen cantari solitũ: hinc paulò pôst, *Formosam resonare doces Amaryllida syluas.* Itẽ 2. ecloga, *Montibus & syluis studio iactabat inani.*

Itē 4.ecloga, *Si canimus ſyluas, ſyluæ ſint conſule dignæ.*
Itē 6.ecloga, *Noſtra nec erubuit ſyluas habitare Thalia:*
Sed præcipuè initio AEneidos:

Ille ego qui quondam gracili modulatus auena
Carmen, & egreſſus ſyluis vicina coëgi,
Vt quamuis auido parerent arua colono. &c.

Quibus locis Erythræus vindicat (ſylueſtrem) legendū: attamē Quintilianus, libri noni capite quarto, agreſtem legit manifeſtè, cùm ſyllabæ, a, & gre quantitatem interpretatur. [*Muſam*] metonymia pro carmen. [*Meditaris*] μελετᾷς, ait Seruius, qui latinum de Græco deducit. [*Auena*] metonymia pro fiſtula auenæ culmo facta: vt illic - *gracili modulatus auena*: quales tropi erunt deinde, ſtipula, calamus, cicuta. [*Nos patriæ*] Antapodoſis ex effectis Melibœi. [*Dulcia*] Sic Ouidius de Pōto:

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Tangit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

Nos nos] Anaphora. [*Tu Tityre*] repetitur propoſitio mutatis verbis. [*Reſonare*] dum tu canis carmen de formoſa Amaryllide, ſyluæ ipſæ reſonant: quo genere orationis Cicero pro Archia poëta dixit, Saxa atque ſolitudines voci reſpondent, beſtiæ ſæpe immanes cantu flectuntur & conſiſtunt. [*Amaryllida*] metonymia pro carmine compoſito de Amaryllide, vt Seruius: & hoc nomine Roma & Romani familiares Maronis & amici intelliguntur, quorum laudes Virgilius cecinit: ſic paulò pòſt, *Mirabar quid mæſta deos Amarylli vocares.* ἀμαρύσσω, luceo, ἀμάρυγμα, ſplendor: malo autem ſimpliciter intelligere amicam Tityri, vt otioſus paſtor amores ſuos decantet: Sic etiam apud Theocritum tertio Idyllio, Amaryllis amatur à Tityro.

O *Melibœ*] Secunda pars argumēti principis, longam periphraſim habet Octauij, ex adiunctis, quòd deus ſit, & quidem Romæ: in tota ecloga nuſquam nominatim appellatur: diuinitas ipſa primùm ſuis adiunctis approbatur: deus verò vel ob beneficiorū gratiam modò dicitur, iuxta prouerbium, Homo homini deus: vel quòd reuera

reuera Virgilius deum ſtatueret, vt Romani tum ſta-tuêre: ſicut Horatius teſtatur:

Præſenti tibi, maturos largimur honores:
Iurandáſque tuum per nomen ponimus aras:

Et Suetonius in Auguſto, capite quîquageſimo nono, Pleræque prouinciarum templa & aras conſtituerunt: Cuius adulationis ἀποθέωσις primo Georgico copioſiùs tractatur. [*Deus deus*] in principio & fine, epanalepſis. *Ouilibus*] abductus ſupple. [*Imbuet*] propriè perfundet, vt apud Horatium,

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem
Teſta diu.

& apud Ciceronem quinta Philippica, Cùm autem gladium ſcelere ſemel imbuiſſet. *Ille illius*] polyptoton. *Ille meas*] iteratur prima pars de otio, ex adiunctis, libera paſtione & cantione. *Errare*] ſynecdoche generis pro ſpecie, pro liberè paſci, vt ecloga ſecunda,

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Ludere] ſynecdoche ſimilis pro canere: qualis eſt in fine quarti Georgici, *Carmina qui luſi paſtorum.* *Calamo*] metonymia: calamus enim propriè eſt frutex aquatilis, tibiis & ſcripturis aptus, câna minor & arundine: hîc pro fiſtula ex calamo: quomodo erit poſtea,

Tu calamos inflare leues. *Non equidē*] antapodoſis ex adiunctis laboribus & corũ prędictionibus, quæ diuina teſtimonia ſũt. *Non equidem inuideo*] ſic Idyllio primo,

κ' οὔ τοι τοι φθονέω
Nequaquam tibi inuideo.

Sic ad verbum redditus eſt Theocritus: neque hanc cõuerſionem pueris (quibus hæc ſcribimus) alienam putaui. Itaque & in reliquis etiam locis proponemus. Sic igitur idem iterum Idyllio 19.

τῷ δ' ἐγὼ οὐ φθονέοιμι,
Huic autem ego non inuideam.

Miror] correctio ex maioribus: vbi mirari, pro cum voluptate intueri, rectè ſumetur: vt tertio Georgico Nonius illud explicat,

Seu quis olympiacæ miratuſ præmia palmæ.

Protenus] loci eſt aduerbium pro longè, vt Seruius & Caper, cùm Protinus, ſit tẽporis: at Sipõtinus, Protinus, hîc per i. tertiam vocalẽ ſcribit, & interpretatur valde. *Corylos*] adiũcta ſunt loci ad commiſerationẽ augendũ, cùm mollibꝰ ſtratis excipiẽdus fœtꝰ fuerit, vt 3. Georg.

Et multa duram ſtipula filicúmque maniplis.

Denſas autem appellauit corylos epitheto proprio: itaque propter hanc denſitatem nimiam, vetat Georgico ſecundo in arbuſtis corylos ſeri,

Néue inter vites corylum ſere.

Connixa] ſynecdoche pro enixa: cõniti enim nõ in partu ſolùm dicitur. *Sæpe*] Propoſitio eſt tertij connexi: Si nõ fuiſſemus ſtulti, poterat illud euitari: at fuimus, propterea non euitauimus: ſic enĩ expleto ſyllogiſmo intellige. *Læua*] ſtulta: ſic enim rurſum 2. Aeneidos iteratur,

Et ſi fata deûm, ſi mens non læua fuiſſet,
Impulerat ferro, argolicas fœdare latebras.

Contrà autem in auſpiciis læuum dicitur proſperum: *Intonuit læuum*, ſecundo AEneidos: quia ſiniſtra fulminum intuentibus dextra ſunt. *De cælo tactas*] id eſt fulminatas, fulmine ictas: quomodo tertia Catilinaria Cicero loquitur: Tactus eſt ille, qui hanc vrbem condidit, Romulus. vbi cælum pro aëre, & aër pro tẽpeſtate aëris ſumitur duplici metonymia. *Prædicere*] Metaphora ad rem inanimatam, à re animata. *Quercus*] Quercus olim victum ſua glande ſuppeditauit hominibus, & in tutela Iouis erat: itaque hoc augurio ſignificabatur ira Cæſaris, tanquam Iouis quercum ferientis, id eſt agros eripientis: & huc referri poteſt illud primi Georgici,

Non aliàs cælo ceciderunt plura ſereno
Fulgura.

Sæpe] Anaphora eſt: hic autẽ verſus in veteribus quibuſdam codicibus nõ habetur, nec Seruius interpretatur: & Cicero cõtrà in primo de Diuinatione ait à ſiniſtra cornice ratum & lętum auguriũ fieri. Quid augur? ait: cur à dextra coruus, à ſiniſtra cornix facit ratũ? & vt

ex

ex Varrone conſtat libro quinto epiſtolicarum quęſtionum, A deorũ ſede cùm in meridiem ſpectes, ſiniſter eſt oriens, dexter eſt occidens. Quare hic verſus videtur meritò ab interpretibus expungi. Eſt tamen ecloga nona eiuſdem augurij, & penè iiſdem verbis verſus,

Antè ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix:

Quo videtur & hic defendi: nec omnino ſequitur, ſi cõtrà Cicero Varróq; ſenſerint, vt Virgilij verſus ideo nõ ſit: videmus enim eundem authorem interdum ſibi ipſi contraria profitentem. *Sed tamen*] poſtulatur apertior definitio propoſiti dei: cuius gratia deinde Roma deſcribitur maxima ciuitatum, vbi deus eſt Octauius. *Stultus*] paſtoralis ſimplicitas declaratur ſimili, ſimilibus aliis illuſtrato. *Huic noſtræ*] Periphraſis Mantuæ ex adiunctis. *Depellere*] vulgo id ablactare dicitur: at Varro in Re ruſtica ſecũdo libro depellere dicit, vt hîc Virgilius: Cùm depulſi ſint agni à matribus, diligentia adhibẽda eſt, ne deſiderio ſeneſcant. & ibidem, Cùm porci depulſi ſint à mamma, à quibuſdam delici appellantur, neque iam lactẽtes: & ſic ecloga tertia dicetur *-depulſis arbutus hœdis.* Hoc idem Varro ibidem dicit à mamma diiungere: Ferè ad quatuor menſes à mamma non diiungũtur agni. vel depellere pro deducere dictũ eſt, nempe vt ibi væneant, cùm mox dicatur,

Quanuis multa meis exiret victima ſeptis:

Vbi poteſt etiam ſynecdoche intelligi ſpeciei pro genere: nec enim ſolos agnos, ſed hœdos, vitulos deducit paſtor. *Teneros fœtus*] periphraſis agnorum ex genere & adiuncta differentia. *Sic canibus*] Anaphora, & in canibus catulos, paronomaſia: Columella libro ſecũdo capite nono hãc ſimilitudinem aliter aſſumit: nihil enim (ait) dubium eſt, quin ipſa natura ſobolem matri ſimilẽ eſſe voluerit: vnde etiam paſtor ille in Bucolicis ait,

Sic canibus catulos ſimiles, ſic matribus hœdos

Noram- In quo tamen magis ſuum quàm Virgilij ſenſum ſequitur: paſtor enim hîc errorem ſuum ſignificat, qui magnis parua comparet: naturę ſimilitudi-

nem in ſobole non indicat. *Matribus*] periphraſis caprarum, quæ ſunt matres hœdorum. *Verùm*] Correctio eſt illius ſimplicitatis per diſſimilitudinē Romæ & Mātuæ: Roma verò tum caput mundi fuit: Martialis,

Terrarum dea gentiúmque Roma,
Cui par eſt nihil, eſt nihil ſecundum.

Et Virgilius ſexto AEneidos, *-Illa inclyta Roma*
Imperium terris, animos æquabit olympo.

Viburna] Viburnum, frutex humilis, vt geniſtæ, myricæ: quidam putāt eſſe vitem albam, Gallis viurnum: vt detrita vna litera de viburno, viurna facta ſit: vide Ruellium. *Et quæ*] interponitur finis Romam veniendi, libertas, & illuſtratur periphraſi ætatis, paſtoribus decora, nempe barbæ ſectione. *Candidior*] Seruius refert ad, libertas: poteſt etiam lanuginis periphraſis eſſe: candidū enim eſt propriè nitenti quadam ſpecie perfuſum: ac quanuis cādida barba hîc pro cana diceretur, alienum fortaſſe non eſſet: nam Tityrus hîc etiam ſenex fingitur: vt paulò pòſt erit,

Fortunate ſenex, ergo tua rura manebunt.

Et nimirum ſera libertas illa fuerat, quę longo pòſt tēpore ad Tityrum, ſenio confectum venerit. *Inertem*] Metaphora pro deſide: propriè ſiquidem qui carent artibus ingenuis, inertes dicūtur, vt ſecūdo de Finibus Cicero ait: Sed luſtremus animo maximas artes: quibus qui carent, inertes à maioribus nominabātur. *Reſpexit*] Epanodos. *Poſtquā*] illuſtratio altera ex diſſimili habitu ſub Galatea, quòd Mantuæ, ſeruus & pauper fuerit. *Peculi*] Apocope pro peculij: Omne autem patrimonium, peculium antiquis dicebatur, quia in pecoribus erat omnis eorum ſubſtantia: nunc autem ſeruorum. *Quanuis*] Augetur ſeruitutis miſeria ex adiunctis fructibus, vnde tamen nil redit ad ſeruum. *Septis*] ſynecdoche pro ouilibus. *Ingratæ*] quæ gratias habet exiguas paſtoribus, à quibus tamen alitur. *Vrbi*] ſynecdoche pro Mantuæ, & metonymia pro vrbanis. *Ære*] metonymia pro ærea moneta per ſynecdochen: accipitur generaliter pro

omni

omni pecunia: ære autem rudi primò Romanos vſos eſſe Timæus author eſt: Seruius autem primus ſignauit nota pecudis: vide Plinium libro decimo octauo capite tertio, & triceſimo tertio capite tertio.

Mirabar] Illuſtratio tertia finis propoſiti ex eius efficiente, & adiunctis hyperbolicis abſentis Tityri. an hîc Amaryllidis nomine, Romanos] intelliges deo Auguſto pro Marone ſupplicantes? imò potiùs amicæ votum pro reditu Tityri ſui abſentis: nec enim placet allegoria Seruij, nec laudes Maronis hîc accipio, quem Romanæ muſæ expectarint: ſimplicem tantùm & ruſticum ſenſum amicæ, amatorem deſiderãtis congruere iudico: mirabar Amarylli, cur mœſta deos, vocares: cauſſa nempe mœſtitiæ & obſecrationis tuæ, fuit abſentia Tityri, cuius etiam poma pendêre patiebaris in arbore, nec ea legebas, ita deſiderio tabeſcebas: denique non Amaryllis ſola Tityrum abſentem deſiderauit, ſed pinus, fontes, arbuſta. Ergo mirabatur Melibœus abeſſe Tityrum, cùm tantopere deſideraretur: at cognita abſentiæ cauſſa, libertate, mirari iam deſinit. Tale eſt illud quarto Idyllio,

ταὶ δαμάλαι δ' αὐτὸν μυκώμεναι ὧδε ποθεῦντι:

Hæ iuuencæ autem ipſum mugientes deſiderant.

Pinus] *Pulcherrima pinus in hortis*, erit poſtea ſeptima ecloga: & vndecimo AEneidos,

-euertunt altas ad ſydera pinus.

Arbuſta] Arbuſta, ait Valla in Raudenſem, ſunt multæ arbores ad fructum conſitæ, vt oliuetum, auellanetum, amygdaletũ, vel vites arbori applicitæ: Seruius fruteta hîc interpretatur: at in ſcriptoribus rei ruſticæ, arbuſtũ video de arboribus vitium maritis dici, etiáſi fructiferæ non ſint. hinc étiam arbuſtare pro arboribus conſerere ad maritandas vites: Plinius libro decimo ſeptimo, capite viceſimo tertio, Tranſpadana Italia præter ſupradicta, corno, populo, tilia, acere, orno, quercu arbuſtat agros. & Varro de Re ruſtica capite triceſimo ſeptimo, pomarium & arbuſtũ videtur diſtinguere. Itémque Co-

lumella libro quinto, vbi de arbusto & Italico & Gallico præcipit capitibus quinto & sexto, & eiusdem libri capite decimo, separatim de pomiferis arboribus: quod itẽ facit libro de arboribus separato. Notabis igitur sicubi arbustum de pomario dicatur, aut etiam de quibusuis arboribus nõ vitiferis. *Quid facerem?*] Tertia illustratio ex contrario libertatis, & eius facultate: vbi responsio est ad tantum absentiæ desiderium: quãuis maximè desiderabar, attamen libertatis caussa abesse, & Romam venire debui. *Hic illum*] Repetitur prima periphrasis Octauij, & accõmodatur ad Romæ periphrasim, quòd Romæ sit ille deus: & diuinitatis ratio repetitur. *Hic mihi*] Anaphora, vbi repetitur tertio loco Tityri otium.

Pueri] Pueri appellatio tres significationes habet: vnã cùm omnes seruos pueros appellaremus, alteram cùm puerum contrario puellæ nomine diceremus, tertiam cùm puerilem ætatem demonstraremus, ait Paulus in verborũ significationib⁹: hîc prima significatio cõuenit.

Submittite] vide num sit episynalœphe, pro supermittere: nec enim saliendis vaccis tauri propriè submittũtur, sed supermittuntur: quidã à susum antiqua præpositione deriuant. est autem verbum hoc Georgicon:

Tu modò quos in spem statuis submittere gentis?

tertio Georgico. & item ibidem,

Et quos aut pecori malunt submittere habendo.

Idyllio 9. μόσχως βωσὶν ὑφέντες, ὑπὸ στείραισι δὲ ταύρως.

χ' οἱ μὲν ἅμα βόσκοιντο, καὶ ἐν φύλλοισι πλανῷντο.

Vitulos bobus submittẽtes, sub sterilibus autẽ tauros,

Et hi quidem simul pascant, & in folijs errent.

Fortunate senex] concluditur tertia pars argumẽti principis de receptis agris. *Fortunate*] Exclamatio, vt apertior postea secundo Georgico,

O fortunatos nimiùm, sua si bona norint,

Agricolas.

Et tibi] Topographia agri Virgiliani: nam à monte vsque ad lacum, & inde vsque ad veterem quandam fagum, Virgilio donata terra fuerat, ait Seruius, sed sine authore,

authore. Talis erit topographia nonâ ecloga,

Certè equidem, &c. Syntaxis autem est, At tibi satis magna pascua manebunt, supple quanuis nudus lapis & palus obducat omnia limoso iunco. *Obducat*] circundet & terminet. *Non insueta*] adhibetur definiti agri ad augendam beneficij gratiam commendatio ex adiunctis, salubri pastione & pastoris voluptatibus, refrigeratione, somno, cãtu tum frondatoris, tum palumbium, tum turturum. *Fœtas*] grauidas: nam fœtæ etiam dicũtur quæ pepererunt. *Sacros*] propter Naiades nymphas, quibus sacri sunt fontes. *Opacum*] metonymia, quia fit ex opaco loco, qui propriè dicitur opacus & vmbrosus:

vt *-Lucis habitamus opacis.* sexto AEneidos,
Et *Syluis euadit opacis,* vndecimo AEneidos:

Hinc opacare de sole Cicero ait secundo de Natura deorum. Cùm terras larga luce cõpleuerit easdem modò his, modò illis partibus opacet. Et primo Georgico,

Hinc altæ frondes & rami matris opacant.

Hinc] paulò antè (*hîc inter*) polyptoton: Syntaxis est horum trium versuum, *hinc spes*, quæ tibi est, supple, semper à limite vicino depasta florem salicti ab apibus hyblæis, suadebit &c. *Limite*] pro termino inter te & vicinum tuum. *Hyblæis*] Hybla, oppidum Siciliæ, & mõs oppido vicinus, vbi thymi & salicum copia: ideóque mel optimum: species igitur pro genere hîc sumitur, & synecdoche est, hyblæis apibus, pro optimis. *Florem*] intellige secundùm, vt græcè κατὰ. quod poëtis est vsitatissimum,

vt, *Os humerósque deo similis.*
item *- Cætera Graius.*

Salicti) Salicetum, locus salicibus consitus, & per syncopem salictum: non modò in metro, sed in prosa: Accedit eò mons Gaurus, accedent salicta ad Mynturnas, Cicero secunda Agraria. Quòd autem apes floribus salicum pascantur, est etiam quarto Georgico,

-pascuntur & arbuta passim

Et glaucas salices.

Susurro] susurrus, est leue murmur, vt frondium, & hîc apum: & è re fictum nomen est, quod onomatopœiam vocant.

E'que sacra resonant examina quercu,

erit ecloga ~~quinta~~: quod apud Theocritũ est Idyllio 1.

ὧδε καλὸν βομβεῦντι ποτὶ σμάνεσσι μέλισσαι.

Hic pulchrum resonant in aluearibus apes.

Et rursus idem repetitur quinto Idyllio. *Sub rupe*] in rupe ait Mancinellus. *Frondator*] qui frondes amputat & ex iis manipulos ad hybernum pecorum pastum cõficit. *Auras*] in die, ait Seruius: Mancinellus autem hîc sublimi voce, id est maxima, quod malo. *Gemere*] Palumbes propriè dicũtur minarrire, vt est apud AEliũ Spartianum: Roucoulare hoc dicũt Franci: gemere verò turturibus magis conuenit. ac in elegia Ouidio attributa, de auium vocibus, sic est,

Et cesius turtur atque columba gemunt.

Et Plinius libri decimi capite tricesimo quinto de palumbibus ait: Cantus omnibus similis, atque idem terno conficitur versu, præterquã in clausula gemitu, hyeme mutis, vere vocalibus. de palũbibus erit tertia ecloga: *-Nanque notaui*

Ipse locum, aëriæ quo congessere palumbes.

Idyllio 5. ταὶ δ' ἐπὶ δένδρῳ

ὄρνιχες λαλαγεῦντι. *-In arbore autem.*

Aues garriunt.

Aëriæ] Metonymia ex subiecto significans adiunctum, pro alta enim ponitur. Ecloga decima, vlmus alta propriè pro eodem dicitur,

-alta liber aret in vlmo.

Antè] Concluditur eclogæ princeps enthymema, in gratiarum actione, quæ augetur hyperbolica minorum collatione. *Freta*] Synecdoche pro mari: fretum enim propriè est angustum mare inter duas terras, vt fretum Siculum, fretum Gaditanum: à feruendo dictum.

Pererratis] confusis, & sic vt Arar in Parthiam, & Tigris

Tigris in Germaniam influat: & Germanus in Germania Tigrim bibat, Parthus in Parthia Ararim. & exul, ad (Parthus) tantùm refertur: Parthi enim lingua Scythica dicũtur exules: & eſt Syntaxis, Antè Parthus exul bibet Ararim & Germaniã Tigrim pererratis amborum fluuiorũ finibus-&c. Tigris autem ex Armenia ortus, in Aſſyriam influens, delabitur in Perſicum ſinum, nec Parthiam proximam Aſſyriis orientem verſus, attingit. Arar autem ortus è vicinia Vogeſi ad Lugdunum Rhodano commiſcetur, nec Germaniam attingit. eſt tamen vterque fluuius propoſitis regionibus vicinus, & imperitiæ paſtoritiæ decorum aliquod fortaſſis hîc ſpectatum eſt: quod ecloga ſecunda ad illum locum,

-nuper me in littore uidi,

Seruius adnotat Theocrito frequens eſſe: Ammianus tamẽ libro 15. fontem Araris Germaniæ primæ tribuit. & verò Araris oritur proximè Vogeſinas alpes in collimitio Germanorũ & Germaniæ primæ. Itaque de hac prima Germania intelligi poſſe locus Maronis Beato Rhenano viſus eſt. At Virgilij tempore Galliæ pars illa nondum prima aut ſuperior Germania dicta erat.

Labatur pectore vultus] Quarto Idyllio,

ὦ χαρίεσσ' Ἀμαρυλλί, μόνας σέθεν οὐδὲ θανοίσας λασεύμεσθα.

O gratioſa Amarylli, ſolius tui neque mortuæ Obliuiſcemur.

At nunc] Antapodoſis eſt lamẽtationis de futuro exilio: primùm de diuiſione exulum in diuerſas orbis partes profugorum: in qua quatuor mundi cardines quodammodo notãtur, meridies in Aphrica, Septentrio in Scythia, oriens in Creta, occidens in Britannia.

Sitientes] intellige, ad, præpoſitionem licentia poëtica omiſſam: & ſitientes propter zonam torridam, quæ ab Aphris incolitur: metonymia autem eſt Aphros pro Aphricam, quæ in hoc genere rarior eſt. *Scythiam*] verſus ſeptentrionem, quæ hodie Tartaria dicitur.

Oaxem] fluuium Meſopotamiæ, qui ſua velocitate,

rapit albam cretam, vnde fit turbulentus, ait Seruius: neque creta hîc pro insula mediterranei maris, sed pro terra Seruio intelligitur: alij interpretes Cretæ insulæ fluuium faciunt: Quidam ab Oaxe filio Apollinis etiã dictum putant: alij etiam regiunculam Cretæ altam, vt Etymologicus: & Oaxus oppidum Cretæ dictum, quòd loca prærupta Cretes ἄξυς vocant. Vide Plin. de Oxo fluuio non valde à Seruio dissidentem: & quanuis hîc Hermolaus & Politianus valde laborarint, attamen Oxus ille Plinianus, qui ante Hermolaum Plinio, & nunc Capellæ Oaxus dicitur, magis diuisioni terrarum conuenit à Virgilio propositæ: Oaxus enim est orientis fluuius à Caucasis mõtibus, inter Bactrianã & Sogdianam fluens in mare, Caspium. parit autem arenam multo auro fœcundã: vt Arist. ait in mũdi mirabilibus. Vtrùm hîc pastor hanc arenam Cretam dicat, an Cretã dixerit pro Bactrianæ errore idiotis pastoribus non incongruo, vt iam dixi, consyderato. Vide Camertem in Solinum. *Britannos*] diuisos toto orbe dicit, quia continens (quæ Oceano alluitur) orbis est terrarum, extra quem sunt insulæ Oceani vt Britannia: vel quia Romani versùs Oceanum Britannicum, Morinos vltimos hominum putabant: vnde Virgilius octauo AEneidos,

Extremíque hominum Morini.

ideóque Britannia orbis alter illis dicebatur.

En vnquam] Secundus lamentationis locus est, ex enumeratione adiunctorum bonorum, quæ relinquuntur, domus, noualium, segetum. *Regna*] metaphora, pro meas possesssiones, quarum dominus eram. Sic Oratorio. 1. Tullius, Id nisi hîc in tuo regno essemus, non tulissem. *Aristas*] in segetibus quod culmus extulit, dicitur spica: ea tria continet, granum, glumam, id est grani thecam, aristam apicem grani & velut acum tenuem: Arista autem dicta est, quòd arescat prima: hæc ex Varrone, primo de re rustica, capite quadragesimo octauo. *Aristas*] metonymia est pro messes, & per messes, annos intelligimus synecdoches tropo: sic in

vno

vno verbo duo ſunt tropi, metonymia & ſynecdoche: & medio gradu intelligimus tertium, quam metalepſin Quintilianus videtur ſenſiſſe: ſed quod ſentiret, parum explicauit. *Noualia*] hæc noualis & hoc nouale dicitur: vbi ſatum fuit, & antequàm ſecunda ſatione renouetur, requieſcit: vel vnde recens ſylua ſublata eſt: quod iterum dicemus ad illum primi Georgici locum,

Alternis idem tonſas ceſſare nouales.

Segetes] propriè dicũtur eorum ſeminum, vnde fit panis, nondum tamen demeſſæ, ait Valla libro quarto. Quæcunque altiùs emittunt ariſtas, dicuntur frumenta, vt triticum, ſecale, hordeum. *En quò*] Tertius locus ex efficiente cauſſa: nam victoriæ ciuilis quoddam militibus præmium, fuit aſſignatio agrorum. *En queis*] Anaphora eſt, qua repetitur ſecundus locus de ſegetibus, & aliis partibus augetur, hortis, vitibus, paſcuis.

Inſere] Apoſtrophe ad ſeipſum. *Pone ordine*] Sic ſecundo Georgicôn,

Indulge ordinibus, nec ſeciùs omnis in vnguem
Arboribus poſitis, ſecto via limite quadret.

Ite] Apoſtrophe ad capellas, & permiſſio. *Ite*] Epanodus, qualis eſt ſeptima ecloga,

Ite domum paſti, ſi quis pudor, ite iuuenci:

et 10. *Ite domum ſaturæ, venit heſperus, ite capellæ.*

Tale primo Idyllio,

ὦ λύκοι, ὦ θῶες, ὦ ἀν' ὤρεα φωλάδες ἄρκτοι,
χαίρεθ'. ὁ βωκόλος ὔμμιν ἐγὼ Δάφνις, οὐκέτ' ἀν' ὕλαν,
οὐκέτ' ἀνὰ δρυμώς, οὐκ ἄλσεα. χαῖρ' Ἀρέθοισα,
καὶ ποταμοὶ, τοὶ χεῖτε καλὸν κατὰ Θύμβριδος ὕδωρ.
Ô lupi, ô thoes, ô per montes latentes vrſi,
Valete: bubulcus vobis ego Daphnis nõ amplius per ſyluã,
Non ampliùs per lucos, non nemora: vale Arethuſa,
Et fluuij qui funditis pulchrã iuxta Thymbridem aquã.

Dumoſa] ſpinoſa: dumus enim omnis ſpina dicitur. Animaduerti columellam nõ multũ è dumis eminentem, ait Cicero 5. Tuſculana. *Cytiſum*] Plinius libri decimitertij capite viceſimo quarto, Frutex eſt & cytiſus

ait, ab Ariſtomacho Athenienſi miris laudibus prædicatus pabulo ouium: aridus verò, etiam ſuum: ſpondétque iugero eius annua HS. MM. vel mediocri ſolo, reditus: vtilitas quæ eruo, ſed ocyor ſatietas, perquàm modico pingueſcente quadrupede, ita vt iumenta hordeum ſpernant: non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, ſuper omnia pecorum medicina à morbis omni vſu præſtãte. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum atque in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet, firmiores celſioréſque infantes fore: viridem etiã gallinis, aut ſi aruerit, madefactum. Apes quoque nunquam defore cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus & Ariſtomachus: nec aliud minoris impendij eſt. omnes verò authores rei ruſticæ, cytiſum celebrarunt. *Amaras.*] hominibus, ait Seruius, nam capris ſuaues ſunt & dulces. *Hîc tamen.*] Concluditur ecloga hoſpitali inuitatione ex adiunctis, quòd adeſt lectus, & cibi copia, & adueſperaſcit. Locus verò ex vndecimo Theocriti Idyllio ſumptus eſt:

> Α῞διον ἐν τὤντρῳ παρ᾽ ἐμὶν τὰν νύκτα διαξεῖς.
> Ε᾽ντὶ δάφναι τηνεὶ, ἐντὶ ῥαδιναὶ κυπάρισσοι,
> Ε᾽ντὶ μέλας κισσὸς, ἔντ᾽ ἄμπελος ἁ γλυκύκαρπος.
> *Iucundius in antro apud me noctem deges:*
> *Sunt lauri illic, ſunt tenues cupreßi,*
> *Eſt nigra hedera, eſt vinea dulcis fructus.*

Item ſeptimo Idyllio ad finem longè copioſior locus:

> --ἔντε βαθείαις
> ἀδείας σχίνοιο χαμευνίσιν ἐκλίνθημες,
> ἔντε νεοτμάτοισι γεγαθότες οἰναρέοισι.
> πολλαὶ δ᾽ ἄμμιν ὕπερθε κατὰ κρατὸς δονέοντο
> Αἴγειροι πτελέαι τε--
> *Inque profundis*
> *Iucundi lentiſci ſtoreis inclinati fuimus,*
> *Inque nuper inciſis lætantes pampinis:*
> *Multæ autem nobis ſupernè ſuper caput mouebantur*
> *Alni vlmique-*

Maioréſque] Ex vmbris mathematicæ deſcriptiones

ſunt

ſunt multæ, quòd manè & veſperi maiores ſint vmbræ, meridie autem minimæ.

Fecerat exiguas tum ſol altiſſimus vmbras,

Ouidius quarto Metamorphoſeωn definiens meridiem: & in dimenſionibus corporum etiam adhibentur vmbræ.

ECLOGA SECVNDA
Alexis.

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexim, POETA.
Delicias domini: nec quid ſperaret, habebat.
Tantùm inter denſas, vmbroſa cacumina, fagos
Aſſiduè veniebat: ibi hæc incondita ſolus
Montibus, & ſyluis ſtudio iactabat inani.
O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas, CORY.
Nil noſtri miſerere, mori me denique cogis.
Nunc etiam pecudes, vmbras, & frigora captant:
Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertos:
Theſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu
Allia, ſerpyllúmque herbas contundit olenteis,
At mecum raucis, tua dum veſtigia luſtro,
Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis.
Nónne fuit ſatius triſteis Amaryllidis iras,
Atque ſuperba pati faſtidia? nónne Menalcam?
Quamuis ille niger, quamuis tu candidus eſſes.
O formoſe puer, nimiùm ne crede colori:
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Deſpectus tibi ſum, nec qui ſim, quæris Alexi:
Quàm diues pecoris niuei, quàm lactis abundans.
Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ,
Lac mihi non æſtate nouum, non frigore deſit.

Canto, quæ solitus, siquando armenta vocabat,
Amphion Dircæus in Actæo Aracintho.
Nec sum adeò informis: nuper me in littore vidi,
Cùm placidum ventis staret mare: non ego Daphnim
Iudice te metuam, si nunquam fallit imago.
O tantùm libeat mecum tibi sordida rura,
Atque humiles habitare casas, & figere ceruos,
Hædorúmque gregem viridi compellere hibisco.
Mecum vnà in syluis imitabere Pana canendo.
Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit: Pan curat oues, ouiúmque magistros.
Nec te pœniteat calamo triuisse labellum:
Hæc eadem vt sciret, quid non faciebat Amyntas?
Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula, Damœtas dono mihi quam dedit olim:
Et dixit moriens, Te nunc habet ista secundum.
Dixit Damœtas: inuidit stultus Amyntas.
Præterea duo, nec tuta mihi valle reperti
Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo:
Bina die siccant ouis vbera: quos tibi seruo.
Iampridem à me illos abducere Thestylis orat:
Et faciet, quoniam sordent tibi munera nostra.
Huc ades ô formose puer, tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis: tibi candida Nais
Pallentes violas, & summa papauera carpens,
Narcissum, & florem iungit bene olentis anethi.
Tum casia atque aliis intexens suauibus herbis,
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.
Ipse ego cana legam tenera lanugine mala,
Castaneásque nuces, mea quas Amaryllis amabat:

Addam

Addam cerea pruna: & honos erit huic quoque pomo.
Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrte:
Sic positæ quoniam suaueis miscetis odores.
Rusticus es Corydon, nec munera curat Alexis,
Nec si muneribus certes, concedet Iolas.
Eheu quid volui misero mihi? floribus Austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.
Quem fugis ah demens? habitarunt Dij quoque syl-
uas,
Dardaniúsque Paris. Pallas quas condidit arces
Ipsa colat: nobis placeant ante omnia syluæ.
Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam:
Florentem Cytisum sequitur lasciua capella:
Te Corydon ô Alexi: Trahit sua quenque voluptas.
Aspice, aratra iugo referunt suspensa iuuenci,
Et Sol crescentes decedens duplicat vmbras:
Me tamen vrit amor: Quis enim modus adsit amori?
Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cœpit?
Semiputata tibi frondosa vitis in vlmo est.
Quin tu aliquid saltem potiùs, quorum indiget vsus,
Viminibus, mollique paras detexere iunco?
Inuenies alium, si te hic fastidit Alexis.

FORMOSVM] Proponitur initio argumentum eclogæ, incontinentia amantis, de suis amoribus in solitudine conquerētis: modò enim amasium partim accusat, partim allicit: modò amans ipse seipsum reprehendit: qualis AEpoli querimonia est in Comaste Theocriti de sua Amarylide: & amatoris infœlicis, Idyllio vicesimo octauo: & Phædriæ in Terentij Eunucho de sua Thaide. *Alexis*] α est priuatiua particula, & λέξις dictio: hîc Alexis, quia nihil hîc dicat, ait Mancinellus: apud Theocritum non est, sed Amaryllis. Alexidis nomine Cæsar intelligitur, ait Seruius: alij malunt Alexandrum puerum à Pollione Maroni donatum, hoc nomine celebratū: mihi magis placet cōmunem locum, & communem affectum fictis nominibus à poëta cantari, vt sine tropo res simpliciter intelligatur, præsertim cùm Theocriti imitatio constet. *Corydon*] Corydalus alaudam seu galeritam significat: hinc Corydonis fictum nomen apud Theocritum. quo nomine significatur hîc Virgilius, vt Seruio placet: mihi verò Corydon ipse significatur, id est insanus & intemperans amator, qualis nempe tota ecloga describitur. *Densas fagos*] patulas fagos dixit antea.

Incondita] temeraria, insana: quia modò criminatur, modò adulatur, modò sibimet resistit. *Syluis*] vbi propriè Bucolica cantantur: vt,

Syluestrem tenui musam meditaris auena.

O *crudelis*] Accusatur Alexidis crudelitas tribus dissimilibus. O *crudelis*] Exclamatio. *Nil*] & priùs *nihil*, παρονομασία est.

τὶν ὅλος ἐγκείμαι, τὺ δ᾽ ἐμὲν λόγον οὐδένα ποιῇ.

Tibi totus incūbo, tu autē mei rationē nullā facis. 3. Idyllio.

Mori me denique] ex eodem Idyllio paulò antè.

-ἀπάγξασθαί με ποιησεῖς.

-*strangulari me facies.*

Nunc]

Nunc] Anaphora. *Lacertos*] Septimò Idyllio:

> *ἁνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ᾽ αἱμασιαῖσι καθεύδει.*
> *Quando iam & lacertus in ſepibus dormit.*

Theſtylis] velut à teſta teſtilem, id eſt fictilem deducit Seruius. Eſt tamen apud Theocritum veneficæ nomen. *Serpyllum*] Serpyllus aut ſerpyllum, Sarpoletum Francis dicitur. Hîc autem ad meſſoris refrigeratione͂ herbas calidas Virgilius coniungit, quia (vt ex Plinio citat Seruius) contraria contrariis, aliquãdo ſimilibus etiam curãtur: vt hîc calor & æſtus calidis herbis curatur: Pri⁹ autem contraria contrariis, pecudes captant vmbras & frigora aduerſus æſtum: virides lacerti ſpinetis occultantur aduerſus æſtum. *At mecum*] Antapodoſis, At interea tamen vror. *cicadis*] Cicada non eſt noſter gryllus, quanuis magnitudine propè ſit eadem: cygallam Galli Prouinciales appellant: duóque eius genera ſunt, minores, quæ primæ proueniunt & nouiſſimæ pereunt: ſunt autem mutæ: maiores volatu raræ, è quibus (quæ canunt) vocantur achetæ: quæ verò minores ſunt, tettigoniæ: ſed illæ magis canoræ: mares canunt in vtroque genere, fœminæ ſilent: ge͂tes veſcuntur iis ad orientem, etiam Parthi opibus abũdantibus: non naſcuntur in raritate arborum, nec in cãpis, nec in frigidis aut vmbroſis nemoribus. Plinius lib. vndecimi cap. viceſimo ſexto, & capite 27. Cicadę mentio eſt Idyllio primo, ſed aliter:

> *-τέττιγος ἐπεὶ τύγε φέρτερον ᾄδεις,*
> *-cicada quoniam tu meliùs canis.*

Nónne] Secundum crudelitatis argumentum è minoribus, Amaryllis & Menalcas ſunt nimis crudeles.

Triſtes] ſic ecloga tertia,

> *Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres,*
> *Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.*

Quanuis] Illuſtratio ex diſsimili. *O formoſe*] Tertium argumentum, eſt cauſſa ſuperbiæ, quæ ſimilitudine extenuatur. *colori*] ſynecdoche pro candori. *Liguſtra*] Liguſtrum vulgo Franci troëſnam vocant: metonymia hîc eſt ſubiectæ arboris pro floribus adiunctis, quos

constat esse candidissimos:

Toto candidior puella cygno,
Argento, niue, lilio, ligustro,

ait Martialis libro primo. *Vaccinia*] Vaccinium quid sit, magna controuersia est inter homines eruditos: Nicolaus Leonicenus putat esse acinos ligustri: & Raphaël Volaterranus hîc vaccinia legit: item pro acinis ligustri: Massari⁹ mauult esse mora agrestia, & Leonardus Fuchsius eum videtur secutus: Seruius violas facit purpûrei coloris: & Ruellius Seruium secutus, hyacintho idem facit: vacietum putat esse Gallicũ. Vicesimo octauo Idyllio consimilis comparatio est:

καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει:
καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν ἔιαρι καὶ ταχὺ γηρᾷ:
λευκὸν τὸ κρίνον ἐστι, μαραίνεται ἁνίκα πίπτει,
ἁ δὲ χιὼν λευκὰ, καὶ τάκεται ἁνίκα παχθῇ:
καὶ κάλλος καλόν ἐστι τὸ παιδικόν, ἀλλ᾽ ὀλίγον ζῇ

Et rosa pulchra est, & tempus ipsam tabefacit:
Et viola pulchra est in Vere, & citò senescit:
Album lilium est, marcescit quando cadit:
Illa autem nix alba, & liquefit quando congelata est:
Et pulchritudo pulchra est puerilis, sed parum viuit.

Item Idyllio tricesimo sexto:

Μὴ καυχῶ· τάχα γάρ σε παρέρχεται ὡς ὄναρ ἥβη:
Ἀ σταφυλὶς σταφὶς ἐστι, καὶ ῥόδον αυον ὀλεῖται.

Non gloriare, citò enim te præterit tãquã somniũ pubertas:
Vua vua passa est, & rosa sicca perit.

Despectus] Accusatus est adhuc Alexis, deinceps ad eũ alliciendũ laudatur ex adiunctis Corydon, quòd sit diues, musicus, formosus: diuitiæ probantur per species.

Mille meæ] Locus ex vndecimo Idyllio sumptus est:

ἀλλ᾽ ὠυτὸς τοιοῦτος ἐὼν, βοτὰ χίλια βόσκω,
κ᾽ ἠκ τούτων τὸ κράτιστον ἀμελγόμενον γάλα πίνω,
τυρὸς δ᾽ οὐ λείπει μ᾽ οὔτ᾽ ἐν θέρει, οὔτ᾽ ἐν ὀπώρῃ,
οὐ χειμῶνος ἄκρῳ.

Sed ipse talis cùm sim, oues mille pasco,
Et ex iis optimum mulsum lac bibo:

Caſeúſque nõ deficit me neque in æſtate neque in autũno,
Non hyemis extremitate.

Canto] Secundus laudis locus, de muſica quæ probatur collatione parium, quòd Corydon ſit muſicâ par Amphioni. Talis muſicæ ſuæ commendatio eſt Idyllio viceſimo quarto.

ἀδὺ δέ μοι τὸ μελίσδμα, καὶ ἢν σύριγγι μελίσδω,
κ᾽ ἢν αὐλῷ λαλέω, κ᾽ ἢν δώνακι, κ᾽ ἢν πανναύλῳ.
Dulcis autem mihi cantus, & ſi fiſtula cano,
Et ſi tibia loquor, & ſi calamo, & ſi fiſtula compacta.

Amphion] Amphion & Zethus filij Iouis ex Antiopa: Amphion Lydios modulos & citharam inuenit, ait Plinius libri ſeptimi capite quinquageſimo ſexto. Dircæus autem hîc dicitur à Dirce fonte Thebano, vt ait Probus. meminit Amphionis Horatius libro tertio carminum ode vndecima,

Mercuri, nam te docilis magiſtro
Mouit Amphion lapides canendo.

Et in arte poëtica:

Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere ſono teſtudinis.

Actæo] id eſt litorali (ait Seruius:) nam Aracynthus mons eſt Thebanus litoralis, & ἀκτὴ græcum, tanquam latinè Acta dicitur apud Virgilium quinto AEneidos:

At procul in ſola ſecretæ Troades Acta
Amiſſum Anchiſen flebant.

Et ſeptima Verrina apud Ciceronem: Ipſe tamen cùm vir eſſet Syracuſis, vxorem eius parum poterat animo ſoluto ac libero tot in acta dies ſecum habere. Aracynthus tamẽ aliis eſt in Attica, aliis in Bœotia, aliis in Arcadia. Solinio & Solino mons eſt Acarnaniæ: quorum ſi ſentẽtia vera eſt, neceſſe eſt in tot regionibus cognominem eſſe montem. *Actæo*] non Athenienſi ait idem Seruius, quanuis ἀκτὶς dictæ ſint Athenæ, vel ad imperitiam paſtoritiam demonſtrandum ita dixit poëta contra rei veritatem, quod Theocritus ſæpe facit: quo genere priora illa de Tigri, Arari, Oaxe poſſunt accipi.

Nec sum] Tertia laus à forma, quæ probatur adiunctâ imagine & parium collatione, qualis est, sed apertior, Idyllio vicesimo quarto plurimis versibus. *Nec sum*] Extenuatio est, qualis est pro Cælio Ciceronis. Vt eum nihil pœniteat non deformem esse narum. Locus autem est è sexto Theocriti Idyllio:

καὶ γάρ θην οὐδ' εἶδος ἔχω κακὸν, ὥς με λέγοντι.
ἦ γὰρ πρᾶν ἐς πόντον ἐσέβλεπον, ἦς δὲ γαλάνα.
Etenim sanè neque formam habeo malam, vt me dicunt:
Etenim nuper in mare respexi, erat autem tranquillitas.

At hoc argumentum Seruio falsum est, ac negatur (ait) per rerum naturam fieri, vt in mari cōspiciatur imago: & rusticam imperitiã hîc decorè seruari, vt apud Theocritum. Cælius tamen Rhodiginus libri decimiquarti capite decimo, Seruio resistit: licet mare in serenitate colorẽ sibi trahat, & oleosum pingue in eo supernaret, indéque imago reddi nequeat, vt in speculo obnubilato: attamen placidùm ventis mare ex Seneca interpretatur, cùm leuiter nec in vnam tantùm partem commouetur: & Lucianum citat, tranquillum mare speculo cōparārem. Atque eiusdem libri capite nono ait oleosum illud in mari, flatu Aquilonis discuti, vt Aquilone flante mare lucidius efficiatur.

O tantùm] Repetitur secunda laus de musica: Si mecũ pastoritiam vitam agere velis, Pani musicâ similis eris: collatio est similium. *O tantùm*] Optatio. *Tibi*] quæ tu putas. *Humiles*] dixit anteà pauper tugurium.

Ceruos] Metaphora: dicuntur cerui in ædibus rusticis, vbi singula extrema bacilla forcillatam habẽt figuram literę Y, à similitudine cornuũ cerui, ait Varro de Lingua latina. *Hibisco*] Poëtica Syntaxis, vt *It clamor cœlo* pro ad hibiscum & ad cœlum: Est autem hibiscus vel hibiscũ, vt à quibusdã ebiscus, herba nõ dissimilis maluæ, ait Theophrastus, sed folio maior cauléque pilosior. Plinius libri 19. capite quinto, Hibiscũ à pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ vtile. Ecloga decima videtur pro iunco aut vimine accipi,

Et

-Et gracili fiscellam texit hibisco.

In syluis] Syluestrem musam, *& Montibus & syluis*, fuit antea. *Pana*] πᾶν παντὸς vniuersum dicitur, indéque instar vniuersi pingitur hic deus. cornibus, solis radios & lunæ cornua ostendit: facie rubra, æthcrem: nebride in pectore stellata, stellas: inferiore parte hispida, virgulta & arbores: caprinis pedibus, solidam terram: septem calamorum fistula, septem planetarum harmoniā: curuo pede, annū in se recurrentem: victus amore, quòd omnia vincit amor. Syringa enim amauit, & cùm esset auxilio terræ in calamū cōuersa, è calamo fistulam fecit: vide Seruium. *Pan*] Pana & Pan, polyptoton.

Pan] Anaphora. *Oues ouiúmque*] polyptoton.

Nec te] Prolepsis, quæ refellitur collatione parium.

Amyntas] Amyntas pastoris nomen in Idyllio vltimo apud Theocritum. *Est mihi*] Continuatur laus musicæ ex instrumento, instrumentíque & adiunctis & authore & adiuncta inuidia. *Disparibus*] quarum sunt aliis aliæ maiores. *Cicutis*] Cicuta herba venenosa, de qua Plinius libri 25. capite 13. Cicuta quoque venenum est publica Athenienſium pœnainuisa:

-Barbatum crede magistrum

Dicere, sorbitio tollit quem dira cicutæ,

ait Persius de Socrate: eius calamo conficiuntur etiam pastoritiæ fistulæ, & sic erit ecloga quinta,

Hac te nos fragili donabimus ante cicuta.

Quopacto fortaſsis hîc etiam videri poſsit à poëta dictum: Seruius tamen cicutæ nomine ait hîc significari spatium inter nodos cannarum, vt fistula sit septem disparibus internodiis cera fortaſſe compactis.

Damœtas] nomen est pastoris in Idyllio Theocriti sexto. *Dono*] Idyllio quarto:

δῶρον ἐμὶν νὶν ἔλειπεν,

Dono mihi ipsam reliquit.

Præterea] repetitur prima laus de diuitiis per varias species donorum: prima est de capreolis versicoloribus copiosè lactentibus, amatis à Thestyle: quæ noua ad-

iuncta sunt. *capreoli*] Caprea syluestris est capra, Martia.lib.13.

Pendentem summa capream de rupe videbis,
Casuram speres, decipit illa canes.

capreoli] locus è tertio Idyllio Theocriti:

ἦ μάν τοι λευκὰν διδυματόκον αἶγα φυλάσσω,
τάν με καὶ ἁ Μέρμνωνος Ἐριθακὶς ἁ μελανόχρως
αἰτεῖ, καὶ δωσῶ οἱ, ἐπεὶ τύ μοι ἐνδιαθρύπτῃ.
Certè quidem tibi albam gemellos parientem caprã seruo,
Quam me & Mennonis Eritharis nigri coloris
Postulat, & dabo ei, quoniam tu mihi delitias facis.

Abducere] Orat abducere, vt abducat, figuratum ait Seruius.

Huc ades] Secunda species opum, è suauium herbarũ fasciculo per nymphas collecto. *Lilia*] postea decima ecloga erit,

Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

Calathis] κάλαθος græcum est, latinum verò qualus vel qualum, quasillus vel quasillum. *Nymphæ*] νύμφη spõsa: & à veteribus agrestia numina nymphæ dictæ, vt ναϊάδες, ἁμαδρυάδες, καὶ ὀρεστιάδες, καὶ λειμωνιάδες, fluuiorũ, arborum, montium, pratorum incolæ: quæ dictæ sunt etiã nutrices Liberi patris: ἁμαδρυάδες tamen propriè quæ cum arboribus & nascuntur & intereunt: sicuti δρυάδες quæ inter arbores viuunt. *Pallentes*] Plinius libri 31. ca. 6. ait violas alias esse purpureas, alias luteas, alias albas, florũ autẽ primũ Ver nuntiãtiũ sunt albæ violæ, ait eiusdẽ libri capite vndecimo. *Papauera*] fuisse autem in honore papauer apud Romanos sẽper, indicio est Tarquinius Superb⁹, qui legatis à filio missis decutiẽdo papauera in horto altissima, sanguinariũ illud responsum facti ambage reddidit, ait Plinius lib.19.cã.8. Idyllio 11.

-ἔφερον δ᾽ ἔτοι ἢ κρίνα λευκά,
ἢ μάκων᾽ ἁπαλὰν ἐρυθρὰ πλαταγώνι᾽ ἔχοισαν.
-Ferrem autem tibi vel lilia alba,
Vel papauer tenerum rubra folia habens.

Narcissum] Narcissus flos est non à fabuloso puero in

eum conuerſo, vt ait Seruius, ſed à narce, id eſt torpore nominatus, vt affirmat Plinius libri 21. capite 19. cùm caput grauet: Ruellius ait apud nos in montibus frequentem eſſe, ruſticis tamen incognitum, & ſine nomine. *Anethi*] Anethum herba boni odoris. Plinius libri 20. capite 18. Anethum quoque ructus mouet, tormina ſedat, aluum ſiſtit. Idyllio ſeptimo:

κ' ἠγὼ τῆνο κατ' ἆμαρ ἀνήθινον ἢ ῥοδόεντα
ἢ καὶ λευκοίων ϛέφανον περὶ κρατὶ φυλάσσων.
Et ego illo in die anethinam, vel roſeam,
Vel violaceam coronam circa caput ſeruans.

Caſia] frutex & caſia eſt, iuxta cinnami campos naſcitur, amplitudine trium cubitorum ait Plinius libri 12. capite 19. Virgilius tamen hîc herbam facit, vt Seruius interpretatur: an hîc etiã paſtoris ἁμάρτημα fuerit: quidam tamen caſiam faciunt aliam herbam, aliam fruticem: fruticem verò caſiam tum aromatitem, quam officinæ vulgò canellam vocant, tum fiſtulam ligneam quã caſſam. *Mollia*] Plumei tactus, ait Seruius, ad hyacinthum reſpiciens. *Luteola*] lutum prima longa quibuſdã videtur herba eſſe, qua tingitur chryſocolla,

Iam croceo mutabit vellera luto,

erit ecloga quarta. *Calthæ*] calendulam vulgò nominant, Franci ſolſiam, cuius folia olent non flores ait Plinius libri 21. capite 6. *Ipſe*] Amplificatur proxima doni ſpecies variis fructibus & ramis. *Cana*] Periphraſis eſt cydoneorum, vel (vt latini loquuntur) cotoneorũ, ex adiuncta canicie: ſunt enim præſtãtiſſimi odoris quæ ſunt candidiora ait Plinius libri 21. capite 6. item ex lanugine. *Nuces*] Nux genus eſt, ſignificat enim omnem fructum tectum duro cortice: ſpecies ſunt auellanæ, amygdalæ, iuglandes, caſtaneæ. *Cerea*] cerei coloris aut mollia, vt ait Horatius:

Cerea Telephi laudat brachia.

Et idem,

Cereus in vitium flecti.

Pomo] Pomum item eſt generalius nuce, & omnẽ ar-

boris fructum esui aptum significat, seu mollem seu durum. *Et vos*] Apostrophe. *Lauri*] Synecdoche totius pro parte, nam ramum laureum significat.

Myrte] altera apostrophe, vbi similis est synecdoche. Idyllio vicesimo locus est non absimilis de variis floribus, narcisso, hyacintho, viola, serpyllo. *Rusticus*] reuocatio suiipsius ex adiuncto fastu & despectu munerum, & ex maiori, quòd Iolas donet largiùs : Apostrophe est. *Eheu*] Exclamatio, qua duobus similibus Alexidis fastum coarguit : placet enim potiùs quàm stultitiam Corydonis, cùm paulò pòst amens Alexis dicatur.

Eheu] Idyllio tertio,

ὤ μοι ἐγὼ τί πάθω;

Heu mihi ego quid patior?

Austrum] Auster humidus & calidus est, & mortui hominis capite flores efflāte vulgo pingitur à Cosmographis: Zephyro autem contrà flores nascuntur: græcè autem *νότος* dicitur, & *νοτὶς* est humor, & latinè scribitur à quibusdam Hauster, velut ab hauriendo dicatur.

Aprum] qui luto delectatur,

Sæpe volutabris pulsos syluestribus apros

Latratu turbabis agens- tertio Georgico.

Quem fugis?] Exclamatio, qua reuocatur adhortatio & paribus premitur. *Paris*] cùm de forma dearum iudicauit. Dardanius autem dicitur à Dardano Electræ Iouísque filio, Ilij primo conditore, vnde postea Paris. Tale est Idyllio octauo,

-λέγε Μίλων,

ὡς πρώτευς φώκας, καὶ θεὸς ὤν, ἔνεμε.

-Dic Milon

Quòd Proteus Phócas, & deus, pascebat.

Et Idyllio vicesimo quarto suasionis consimilis argumenta sunt bubulci, quod etiam Dionysius & Venus & Luna & Rhea & Saturnides & Cybele rusticos amarūt.

Pallas] permissio ex dissimili : Pallas inter multa alia dicitur etiam inuentrix ædificiorum : & *ἐρυσίπτολις καὶ πολιάς*, custos ciuitatum dicitur. *Nobis*] Antapodosis colla-

collatione similium illustrata: vbi etiam colligitur è specialibus generale. *Torua*] κλίμαξ seu gradatio trium graduum. *Torua*] Locus ex Theocrito, Idyllio 11.

Α' αἶξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει,
Α' γέρανος τ' ὤροτρον. ἐγὼ δ' ἐπὶ τὶν μεμάνημαι.
Capra cytisum, lupus capram sequitur,
Grus aratrum: ego in te depereo.

Aspice] altera sui reuocatio per Apostrophen ex adiũctis tẽporis & omissi negotij. Quintilianus in his signis synecdochen tropũ statuit ineptè, cùm propriis verbis omnia dicta sint, nec significationis propriæ hîc vlla fiat mutatio. *Aspice*] Periphrasis est noctis, ꝓ quo fuit antè:

Et iam summa procul villarum culmina fumant.

Et Sol] Pro quo antè,

Maioresque cadunt altis de montibus vmbræ.

Me tamen] Quanuis solis ardor aduẽtu noctis remittatur. *Quis enim*] Ratio ex adiunctis: qualis de Phædria apud Terentium:

Here, quæ res in se consilium, neque modum habet vllum,
Eam consilio regere non potes.

Ah corydon] Locus est totus è Cyclope Theocriti, Idyllio vndecimo:

ὦ κύκλωψ, κύκλωψ, πᾶ τὰς φρένας ἐκπεπότησαι;
αἴκ' ἐνθὼν ταλάρως τε πλέκοις καὶ θαλλὸν ἀμάσας,
ταῖς ἄρνεσσι φέροις, τάχα κὲν πολὺ μᾶλλον ἔχεις νοῦν.
τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε.
O Cyclops, Cyclops, quò mentibus euolasti?
Vtinam veniens calathósque plicares, & ramum metens
Agnis ferres, fortè multò magis haberes mentem.
Præsentem mulge.

Corydon, corydon] Epizeuxis. *Semiputata*] Geminata negligentia, semiputata vitis & vlmus frondosa: nanque vtrunque obest: vnde est Georgico secundo:

- Bis vitibus ingruit vmbra.

Est autem vlmus vitibus amica, ideóque illis maritatur, vt amplissimè percipietur in Georgicis.

Quin tu] Proponitur amoris remedium ex contrariis

negotio & ſpe alterius amoris. *Detexere*]tale quiddam Idyllio primo:

> ἀυτὰρ ὅγ' ἀνθερίκεσσι καλὰν πλέκει ἀκριδοθήραν,
> χοίνῳ ἐφαρμόσδων,
> *At hic culmis pulchram texit fiſcellam,*
> *Iunco adaptans.* Ecloga decima idẽ ferè repetitur.

Inuenies] Locus hic etiam ex Cyclope,

> -τί τὸν φεύγοντα διώκεις;
> Εὑρήσεις Γαλάτειαν, ἴσως καὶ καλλίον' ἄλλαν.
> *-Quid fugientem perſequeris?*
> *Inuenies Galateam, fortè etiam pulchriorem aliam.*

ECLOGA TERTIA.
Palæmon.

Menalcas. Damœtas. Palæmon.

ME. *Dic mihi Damœta, cuium pecus? an Melibœi?*
DA. *Non, verùm Ægonis: nuper mihi tradidit Ægon.*
ME. *Infœlix ô ſemper oues pecus: ipſe Neæram*
Dum fouet, ac, ne me ſibi præferat illa, veretur,
Hic alienus oueis cuſtos bis mulget in hora:
Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis.
DA. *Parciùs iſta viris tamen obiicienda memento.*
Nouimus & qui te tranſuerſa tuentibus hircis,
Et quo, ſed faciles Nymphæ riſere, ſacello.
ME. *Tum credo, cùm me arbuſtum videre Myconis:*
Atque mala vites incidere falce nouellas.
DA. *Aut hîc ad veteres fagos, cum Daphnidis arcum*
Fregiſti, & calamos, quæ tu peruerſe Menalca
Et cùm vidiſti puero donata, dolebas:
Et ſi non aliquà nocuiſſes, mortuus eſſes.

Quid

Quid domini facient, audent cum talia fures? ME.
Non ego te vidi Damonis pessime caprum
Excipere insidiis, multùm latrante Lycisca?
Et cùm clamarem: Quò nunc se proripit ille?
Tityre coge pecus: tu post carecta latebas.
An mihi cantando victus non redderet ille, DA.
Quem mea carminibus meruisset fistula caprum?
Si nescis, meus ille caper fuit, & mihi Damon
Ipse fatebatur: sed reddere posse negabat.
Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera ME.
Iuncta fuit? non tu in triuiis indocte solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmen?
Vis ergo inter nos quid possit vterque vicissim DA.
Experiamur? ego hanc vitulam (ne fortè recuses,
Bis venit ad mulctram, binos alit vbere fœtus)
Depono: tu dic mecum quo pignore certes.
De grege non ausim quicquam deponere tecum: ME.
Est mihi nanque domi pater, est iniusta nouerca:
Bísque die numerant ambo pecus, alter & hœdos.
Verum id, quod multò tute ipse fatebere maius,
(Insanire libet quoniam tibi) pocula ponam
Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis:
Lenta quibus torno facili superaddita vitis,
Diffusos hedera vestit pallente corymbos.
In medio duo signa, Conon: &, quis fuit alter?
Descripsit radio totum qui gentibus orbem:
Tempora quæ messor, quæ curuus arator haberet.
Necdum illis labra admoui, sed condita seruo.
Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit: DA.
Et molli circum est ansas amplexus acantho:

Orpheáque in medio posuit, syluásque sequentes.
Necdum illis labra admoui, sed condita seruo.
Si ad vitulam spectes, nihil est quòd pocula laudes.

ME. Nunquam hodie effugies: veniam quocunque vocaris:
Audiat hæc tantùm, vel qui venit, ecce, Palæmon.
Efficiam posthac ne quenquam voce lacessas.

DA. Quin age, si quid habes, in me mora non erit vlla:
Nec quenquam fugio. tantùm vicine Palæmon,
Sensibus hæc imis (res est non parua) reponas.

PA. Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba:
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos:
Nunc frondent syluæ, nunc formosissimus annus.
Incipe Damœta, tu deinde sequere Menalca:
Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

DA. Ab Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena:
Ille colit terras, illi mea carmina curæ.

ME. Et me Phœbus amat, Phœbo sua semper apud me
Munera sunt lauri, & suauè rubens hyacinthus.

DA. Malo me Galatea petit lasciua puella:
Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.

ME. At mihi sese offert vltrò meus ignis Amyntas:
Notior vt iam sit canibus non Delia nostris.

DA. Parta meæ Veneri sunt munera, nanque notaui
Ipse locum, aëriæ quò congessere palumbes.

ME. Quod potui, puero, syluestri ex arbore lecta
Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

DA. O quoties, & quæ nobis Galatea locuta est!
Partem aliquam venti, Diuûm referatis ad aures.

ME. Quid prodest, quòd me ipse animo nō spernis Amynta,
Si, dum tu sectaris apros, ego retia seruo?

Phyllida

Phyllida mitte mihi,meus est natalis,Iola: DA.
Cùm faciam vitula pro frugibus,ipse venito.
Phyllida amo ante alias:nam me discedere fleuit, ME.
Et longum Formose vale,vale,inquit,Iola.
Triste lupus stabulis,maturis frugibus imbres, DA.
Arboribus venti,nobis Amaryllidis iræ.
Dulce satis humor,depulsis arbutus hœdis: ME.
Lenta salix fœto pecori,mihi solus Amyntas.
Pollio amat nostram,quamuis sit rustica,musam: DA.
Pierides, vitulam lectori pascite vestro.
Pollio & ipse facit noua carmina, pascite taurum: ME.
Iam cornu petat,& pedibus qui spargat arenam.
Qui te Pollio amat,veniat,quò te quoque gaudet: DA.
Mella fluant illi,ferat & rubus asper amomum.
Qui Bauium non odit,amet tua carmina Meui: ME.
Atque idem iungat vulpes,& mulgeat hircos.
Qui legitis flores,& humi nascentia fraga, DA.
Frigidus,ô pueri,fugite hinc,latet anguis in herba.
Parcite oues nimiùm procedere,non bene ripæ ME.
Creditur,ipse aries etiam nunc vellera siccat.
Tityre, pascentes à flumine reiice capellas: DA.
Ipse,vbi tempus erit,omneis in fonte lauabo.
Cogite oues pueri, si lac præceperit æstus, ME.
Vt nuper,frustra pressabimus vbera palmis.
Eheu,quàm pingui macer est mihi taurus in aruo: DA.
Idem amor exitium est pecori,pecorísque magistro.
His certè neque amor causa est,vix ossibus hærent: ME.
Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.
Dic quibus in terris(& eris mihi magnus Apollo) DA.
Treis pateat cœli spatium non amplius vlnas.

ME. *Dic quibus in terris inscripti nomina regum*
Nascantur flores, & Phyllida solus habeto.
PA. *Non: nostrum inter vos tantas componere lites:*
Et vitula tu dignus, & hic, & quisquis amores
Aut metuet dulceis, aut experietur amaros.
Claudite iam riuos pueri, sat prata biberunt.

IN TERTIAM ECLOGAM.

HAEC ecloga pastorũ iurgia primò proponit, tum musicum certamen, postremò par de vtroque iudicium.

Dic mihi] despicit veluti mercenariũ, sed repungitur è dissentaneis obiecto riuali domino. *Dic mihi*] Ex quarto Idyllio sumptum est,

BA. εἰπέ μοι ὦ κορύδων, τίνος αἱ βόες; ἦ ῥα φιλώνδα;
KO. οὔκ, ἀλλ' Αἴγωνος, βόσκεν δέ μοι αὐτὰς ἔδωκεν.
Dic mihi ô corydon, cuius boues? an Philondæ?
Non, verùm AEgonis, pascẽdas autem mihi ipsas dedit.

Infœlix] Exclamatio qua accusat ex effectis & AEgonem libidinis, & Damœtam furti: quarto Idyllio,

BA. δειλαῖαι γ' αὖται, τὸν βωκόλον ὡς κακὸν εὗρον.
KO. ἦ μὰν δειλαῖαί γε, καὶ οὐκέτι λῶντι νέμεσθαι.
Miseræ hæ, quòd malum bubulcum inuenerint.
Certè quidem miseræ, & non ampliùs volunt pascere.

Ouis] Synecdoche pro ouium, vt pecus pro grege ibidem: & ante,

Cuium pecus?

Mulget in hora] Quod tamen per totum diem vix potest in fœcundis ouibus fieri. De hoc in Georgicis libro tertio,

Qui surgente die mulsêre horisque diurnis:
Nocte premunt.

4. Idyl. ἦ πάσας κρύβδαν τὰ ποθέσπερα πάσας ἀμέλγεις;
Certè vbi ipsas clam vesperè omnes mulges?

Et succus]

Et succus] Macerantur oues: succus enim est humor quo alitur animal: hinc corpus solidũ & succi plenũ ait Terẽtius in Eunucho. Et Varro secũdo de re Rustica vetat dum nutricantur agni, matres mulgeri, quia plus lanæ ferunt, & agnos plures: & lex Iustiniani, ea de re ait, Ἐὰν εὑρεθῇ ποιμὴν ἀμέλγων τὰ πρόβατα λάθρᾳ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ πιπράσκων, τυπτόμενος τοῦ μισθοῦ στερείσθω. Si deprehẽsus sit opilio oues mulgere clam domino suo, & vendere, verberatus mercede priuetur. *Parcius*] Reponitur ex adiunctis probrum turpioris libidinis, & aliis adiũctis exaggeratur. *Qui te*] Ellipsis, vbi decenter pudoris gratia verbum turpitudinis reticetur, vt Quintilianus libri noni capite tertio monuit. *Hircis*] quos constat libidinosos esse, vt si coëuntes videant, indignentur, & in eos impetum faciant. Est autem hircus mensium septem satis habilis ad procreandum, quoniam immodicus libidinis, dum adhuc vberibus alitur, matrem stupro superuenit, & ideo celeriter & ante sex annos cõsenescit, quòd immatura Veneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhaustus est: Columella libri septimi capite sexto. *Transuersa tuentibus*] periphrasis est pro indignantibus. *Hircis*] alij hirquis, id est oculorum angulis, ait Seruius ex Suetonio: at Pierius putat & hircis & hirquis idem significari, & eiusdem nominis orthographiam diuersam esse. *Tum credo*] Ironia, qua ex effectis crimen capitis obiicitur de arbustis & vitibus incisis. *Arbustum*] hac etiam de re lex Iustiniani, οἱ δένδρα καὶ μάλιστα ἀμπέλους τέμνοντες, ὡς λησταὶ κολάζωνται. Qui arbores & maximè vites incidunt, latronis more puniãtur. fuit & omnino cura arborum legibus priscis, cautúmque est duodecim tabulis, vt qui iniuriâ cecidisset alienas, lueret in singulas æris xxv. ait Plinius libri decimi septimi capite primo. *Myconis*] nomen est ex Idyllio quinto. *Aut hic*] reponitur ex inuidiosis factis accusatio, loci & personæ adiunctis amplificata.

Arcum] habent etiam sua arma pastores,

Armáque, amycleúmque canem, cressámque pharetram,

vt eſt tertio Georgico. *Dolebas*] Idyllio quinto,

-τὺ δ' ὦ κακὲ καὶ τότ' ἐτάκευ
βασκαίνων.
-Tu autem ô male & tunc liquefiebas
inuidens.

Quid] Exaggerat audaciam domini, collatione minorum, vbi fures per metonymiam ex adiunctis pro ſeruis accipe. *Non ego*] obiicitur aliud furtum, & variis circunſtantiis exaggeratur: locus autem eſt Idyllio quinto ſimilis,

οὐκ ἀπὸ τᾶς κράνας, σίττ' ἀμνίδες; οὐκ ἐσορῆτε
τόν μευ τὰν σύριγγα πρώαν κλέψαντα Κομάταν;
Non à fonte heus agnæ? non inſpicitis
Meam fiſtulam paulò antè furantem Comatam?

Excipere] Excipere inſidiis, inſidioſè furari.

Lycisca] à *λύκος*, id eſt lupus, diminutiuum *λυκίσκος*, & nũc lyciſca: canes autẽ apud Indos è tigribus etiã concipiunt, & ob id in ſyluis coitus tempore alligant fœminas: hoc idem è lupis Galli, quorum greges ſuum quiſque ductorem è canibus & ducem habent, ait Plinius libri octaui capite quadrageſimo. Idyllio ſexto:

-πάλιν ἅ δ' ἴδε τὰν κύνα βάλλει,
Ἅ τοι τᾶν οἴων ἕπεται σκοπός· ἁ δὲ βαΰσδει
Εἰς ἅλα δερκομένα.
-Iterum hæc ecce canem percutit,
Quæ te ouium ſequitur cuſtos: hæc autem latrat
In mare aſpiciens.

Quo nunc] proſopopœia. *Carecta*] Carex herba acuta & duriſſima, ait Seruius, ſparto ſimilis.

Et *carice paſtus acuta*, tertio Georgico.

Ex ea (ait Ruellius) molliſſimę texuntur cathedræ, folio ferè arundinis, vliginoſo & paluſtri loco plurima. Hinc carectum, locus iis herbis conſitus: quidam putant eſſe gladiolum: ſed interpretatio Seruij repugnat.

An mihi] defenditur iure factum:

Quod victor merueram, iure cœpi:
At victor caprum merueram:

Iure

Iure itaque cœpi.

Propositionis sententia primò comprehenditur.

Si nescis] Assumptio est affirmata testimonio Damonis. *Cantando*] Resistitur assumptioni inficiatione causæ & factis, quæ musici certaminis præparatio est.

Tu illum] ἄμουσος musicum vicisti? intellige: id enim emphasis & ellipsis volunt. *Fistula*] Similis est quinto Idyllio locus,

> *ταν ποίαν σύριγγα; τὺ γάρ ποκα δῶλε Συβάρτα*
> *ἐκτάσω σύριγγα; τί δ' οὐκέτι σὺν Κορύδωνι*
> *ἀρκεῖ τοι καλάμας αὐλὸν ποππύσδεν ἔχοντι;*
> *Quam fistulam? tu enim quando serue Sybarita*
> *Possedisti fistulam? quid non adhuc cum Corydone*
> *Sufficit tibi stipulæ foramen sibilare habenti?*

Cera] sic antea,

> *Pan primus calamos cera coniungere plures*
> *Instituit.*

Indocte] ἄμουσον appellat indoctum. *Stridenti*] malè sonanti, sicuti sonant collisi rudentes: stridor enim illic est proprius: vt AEneidos tertio,

> *-Stridórque rudentum.*

Miserum] Seruius flebile interpretatur, qualis fiebat in triuiis & quadriuiis à pastoribus in honorẽ Dianæ, id est Proserpinæ, ad imitationem Cereris, eam inquirentes. Potest etiam Miserum pro inepto & indocto accipi: vt mendicorum more & vrbicorum poëtarum, Damœtas in triuiis cecinerit. *Vis ergo*] Occasione proximi conuitij prouocatur Menalcas ad cantandum, & victoriæ præmium proponitur, & effectis commendatur. Similis locus est octauo Idyllio,

> *χρήσδεις δ' ὦν ἐσιδεῖν, χρήσδεις καταθεῖναι ἄεθλον;*
> *Vis autem igitur inspicere, vis deponere præmium?*

Quo ex loco etiam sequentia deducta sunt.

Vitulam] à viridiore ætate etiam pòst partum dicuntur vaccæ, ait Seruius. Simile est Idyllio primo:

> *αἶγα τέ τοι δωσῶ διδυματόκον ἐς τρὶς ἀμέλξαι,*
> *ἃ δύ' ἔχοισ' ἐρίφως ποταμέλξεται ἐς δύο πέλλας.*

Caprámque tibi dabo,gemellos enixam ad ter mulgere,
Quæ duos habens hœdos,admulgebitur in duas multras.

Mulctram] mulctra & mulctrum est lac emulsum aut tẽpus mulgendi. *Vitulam*] deponam vt scias mihi peculium esse. *De grege*] proponit item suum præmium,sed exornat dissimilitudine:non ausim deponere quicquam de grege, sed pocula : propositionis ratio est è morosis possessoribus patre & nouerca, qui pastoris audaciæ repugnant. *Iniusta*] Generale est epitheton nouercarum: simile est in Idyllio octauo,

ὀ θησῶ πόκα ἀμνὸν,ἐπεὶ χαλεπὸς θ' ὁ πατήρ μευ
χ' ἁ μάτηρ, τὰ δὲ μᾶλα ποθέσπερα πάντα ἀριθμεῦντι.
Non ponam vnquã agnum,quoniã difficilisq; pater meus
Et mater,has autem oues ad vesperam omnes numerant.

Verùm] Antapadosis ad commendationem pignoris è testimonio Damœtæ, ex materia operis atq; effectore, item adiunctis. *Insanire*] canere, ait Seruius : quia poëtæ insani finguntur : quod non placet, sed insanire modò potiùs Menalcæ videtur Damœtas,quòd ἄμουσος aduersus musicũ certare audeat. *Fagina*] Materia operis veteribus laudata:fagis enim pectines transuersi in pulpa:Apud antiquos inde in vasis honos.Marcus Curius iurauit se ex præda nihil attigisse præter guttum faginum,quo sacrificaret,Plinius libri decimisexti,capite tricesimo septimo:& fagutalis Iuppiter libri decimisexti,capite decimo eidem Plinio dicitur. *Diuini*] Metaphora pro excellentis, præstantis:

Ἔνδοθεν δὲ γυνά τις,θεῶν δαίδαλμα τέτυκται,
Intus autem mulier quædam deorum opus fabricata est:

Idyllio primo.

Lenta] Similis est primo Idyllio locus,

τῶ περὶ μὲν χείλη μαρύεται ὑψόθι κισσὸς,
κισσὸς ἑλιχρύσῳ κεκονισμένος·
Huius circum quidem labra voluitur supernè hedera,
Hedera helichryso ornata.

Vestit] iis autem tabulis,interiores templi partes vestiebantur,ait Cicero simili metaphora, sexta Verrina.

Similis

Similis locus est Idyllio vicesimo,

Ἐν τῷ δαίδαλα πολλὰ τετεύχατο μαρμαίροντα.
Ἐν μὲν ἔην χρυσοῖο τετυγμένη Ἰνάχου Ἰὼ
εἰσέτι πόρτις ἐοῦσα-
In hoc ingeniosa multa fabricata erant resplendentia.
In quidem erat auro facta Inachi Io
Adhuc vitula existens-

Conon] Conon non Atheniensis dux, sed potiùs mathematicus AEgyptius accipiẽdus est, de quo Catullus,

Omnia qui magni despexit sydera mundi.

Et paulò pòst.

Idem me ille Conon cælesti numine vidit
Et Berenicæo vertice cæsariem.

r Et cuius ad Dositheum de tetragonismo meminit Archimedes, vt Valla primo Geometriæ scribit.

Et quis] Pastoralis decori gratia, hæc imperitia vel obliuio fingitur: quòd pastores de philosophis non admodum audiant. Periphrasis autem est insignis cosmographi & astrologi, qualis fuit Eudoxus aut Aratus aut Archimedes: horum enim aliquem suspicari potes.

Radio] Radius splendor à sole micans, à cuius similitudine radius geometricus, quo lineamenta describuntur: Humilem homunculum à puluere & radio excitabo, ait de Archimede Cicero quinta Tusculana: & radius astronomicus, quo sydera spectantur:

-cælique meatus
Describent radio, & surgentia sydera dicent,

Sexto AEneidos. Dicuntur etiã radij rotarum, & quibus raditur mensura, & quibus textores telam texunt.

Tempora] de quibus primo Georgico abundè.

Curuus arator] Arator nisi incuruus, præuaricatur, ait Plinius libri decimioctaui capite decimonono.

Admoui] hypallage, pro nondum admoui labris.
Vt *-Dare classibus austros.*

Et nobis] Derisio est Menalcæ, ex poculis per omnia similibus, nec tamen paribus vitulæ: ratio itaque minorum. *Acantho*] Acanthus topiaria & vrbana herba est,

elato longóque folio, crepidines marginum, assurgentiúmque puluinorum thoros vestiēs, Plinius libri vicesimi secundi capite vicesimo secundo : eadem herba in corynthiis & pretiosis vestibus ideo exprimitur : Biancham vrsinam vel hircinam vulgò nominant: 4. ecloga,

Mistáque ridenti colocasia fundet acantho:

quarto Georgico,

Ille comam mollis tantùm tondebat acanthi:

Et primo AEneidos,

Et circumtextum crocco velamen acantho:

Simile est primo Idyllio:

πάντα δ' ἀμφὶ δέπας περιπέπλαται ὑγρὸς ἄκανθος,
αἰπολικόν τι θάημα.
Vbique verò circum pateram extenditur mollis acanthus,
Pastorale quoddam miraculum.

Orpheáque] nota est Orphei fabula, quantùmq; musica valuerit,

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos,
Obloquitur numeris septem discrimina vocum,

Vt est sexto AEneidos : & quomodo feras traxerit, vt Horatius ait in arte:

Syluestres homines sacer interpréfque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob id lenire tigres rapidósque leones.

Et hîc etiam syluas dicitur traxisse, & sexto AEneidos ab inferis coniugem excitasse:

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus.

Octauo Idyllio Daphnis Menalcam sic remordet, dum fistulam, per omnia eius fistulæ similem proponit.

Nec dum illis] locus è primo Idyllio:

οὐδέ τί πω ποτὶ χεῖλος ἐμὸν θίγεν, ἀλλ' ἔτι κεῖται
ἄχραντον.
Neque dum quicquā labrum meū attigit, sed adhuc iacet
Intactum.

Vt autem hic versus,

Necdum illis labra admoui, sed condita seruo,

bis dicitur: sic octauo Idyllio repetitur,

λευκὸν

λδυκὸν κηρὸν ἔχοισαν ἴσον κάτω, ἴσον ἄνωθεν.
Albam cerã habentẽ æqualẽ deorſum, æqualem ſurſum.

Nunquam hodie] Accipitur certaminis qualibet conditio, & iudex editur, & Damœtas minus terretur: ſic Idyllio quinto conſtituitur Morſon iudex Laconis & Comatæ, & Idyllio octauo caprarius iudex Daphnidis & Menalcæ. *Palæmon*] poſteà fuit Grammaticus: de quo Suetonius in libello de claris Grãmaticis: Palæmõ memoria & facilitate ſermonis, & extemporali verſuum facultate præſtans, qui nomen ſuum in Bucolicis non temerè poſitum diceret, ſed præſagiente Virgilio, fore aliquando omnium poëtarum & poëmatum iudicem Palæmonem: Fuit verò tam arrogãs, vt Varronem, porcum appellaret, ſecúmque natas & interituras literas.

Quin age] accipitur iudex, & adiunctis conciliatur, quòd vicinus: tum ad cognoſcendum excitatur, quòd res non parua. *Vicine*] *vel vicinitas tua, quod ego in propinqua amicitiæ parte puto*, ait Terentius. *Senſibus*] metaphora à corpore ad animum: ſic de oratore Cicero ait: dicendo ſenſus hominũ mentéſq; pertractare: & in Legibus: Ineſt neſcio quid in animo & latet in ſenſu meo.

Dicite] Inuitatio ad cantandum ex adiunctis & loci & tẽporis, quale ferè apud Ciceronem in Dialogis decorum ſeruatur. Primo de Oratore platanus eſt, in cuius vmbra diſſeritur: de Legibus inter proceriſſimas populos, & in viridi opacáque ripa fluminum ad auium etiam concentum diſſeritur: & de hoc iam prima ecloga dixi. *Nunc*] Nunc ter iteratum initiis, facit anaphoram. *Formoſiſsimus*] metaphora. *Incipe*] proponit Amœbæi carminis legem: ſic enim alternum, mutuum, reciprocum dicitur ἀμοιβαῖον, ἀπὸ τοῦ ἀμείβεσθαι. Ratio autem petitur ex coniugatis: alternis, vicibus intellige, diceris, quia muſæ amant alterna. Idyllio nono,

βουκολιάσδεο Δάφνι, τὺ δ' ᾠδᾶς ἄρχεο πρᾶτος,
ᾠδᾶς ἄρχεο πρᾶτος, ἐφεψάσθω δὲ Μενάλκας.
Canta Daphni, tu autem cantum incipe primus,
Cantum incipe primus: inſequatur autem Menalcas.

Ab Ioue] Principium ſumitur à numinis inuocatione: Ratio eſt ex adiunctis, quòd maximus ſit, & curet res humanas. Sic Idyllio decimo ſeptimo,

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δία λήγετε μοῖσαι.
Ab Ioue incipiamus & in Iouem deſinite muſæ.

Seruius tamen mauult ab Arato deducere.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄῤῥητον, μεςαὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαὶ,
πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραὶ, μεςὴ δὲ θάλασσα,
καὶ λιμένες, πάντη δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες·
τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Ab Ioue incipiamus, hunc neque vnquam viri omittimus
Indictum: plenæ uerò Iouis omnes quidem viæ,
Omnes verò hominum conuentus, plenum & mare,
Et prata: vbique autem Ioue vtimur omnes:
Huius enim genus ſumus.

Fuit autem ſolenne veteribus præfari diuos: hinc AEneidos decimo,

Præfatus diuos ſolio ſic infit ab alto.

Ioue Iouis] item, *Ille illi*] polyptoton. *Colit*] amat, vt primo AEneidos, *-poſthabita coluiſſe Samo.*

Curæ] ſic antè de Pane,

Pan curat oues oviúmque magiſtros.

Et me] reponitur præterea ſecundum numen ſtudioſum etiam Menalcæ: ratio eſt ex effectis Menalcæ, quia colat Apollinem. *Phœbus Phœbo*] polyptoton: ſimile eſt Idyllio quinto,

ταὶ μῶσαι με φιλεῦντι πολὺ πλέον ἢ τὸν ἀοιδὸν
Δάφνιν, ἐγὼ δ' αὐταῖς χιμάρως δύο πρᾶν ποκ' ἔθυσα.
Muſæ me diligunt multò plus quàm cantorem
Daphnim: ego autem ipſis capellas duas antè aliquando
ſacrificaui.

Et ibidem rurſus,

καὶ γὰρ ἐμ' ὡ' πόλλων φιλέει μέγα, καὶ καλὸν αὐτῷ
κριὸν ἐγὼ βόσκω· τὰ δὲ κάρνεα καὶ δὴ ἐφέρπει.
Etenim Apollo me diligit magnopere, & bonum ipſi
Arietem ego paſco, illa autem carnea & iam aduentant.

Hyacinthus] Seruius iam dixit esse vaccinium : & eum Hermolaus Barbarus,& Ruellius secuti sunt.

-molli fultus hyacintho, sexta ecloga.
Ferrugineos hycinthos, 4. Georgico,

id est cæruleos. *Malo*] Opponuntur amores ex amicæ factis,qualis est quinto Idyllio locus:

βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ κλεαρίστα
τὰς αἶγας παρελῶντα,καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.
Percutit & malis caprarium Clearista
Capras expellentem,& suauè sibillando fugit.

Item sexto Idyllio,

βάλλει τοι πολύφαμε τὸ ποίμνιον ἁ γαλάτεια
μάλοισιν,δυσέρωτα τὸν αἰπόλον ἄνδρα καλεῦσα.
Percutit tibi Polypheme armentum Galatea
Malis,difficilem in amore caprarium virum vocans.

Et Idyllio 19. -τὸν μὲν ἔφευγεν
ἁ καλὰ γαλάτεια· σὲ δ᾽ ἁδὺ ἀπέβλεπεν ἅλμας.
-hunc quidem fugiebat
Pulchra Galatea,te autem suauè videbat è mari.

Et fugit, & se] Anaphora. *Ante videri*] Quàm lateat. *At mihi*] reponuntur maiores amores ex factis amasij,& collatione parium. *Ignis*] Idyllio secundo.

Ἀλλά με τις καπυρὰ νόσος ἐξαλάπαξε.
Sed me quidam igneus morbus exhausit.

Delia] amica aut venatrix dea. *Parta*] Opponitur in amores liberalitas ex effectis:locus est similis 5.Idyllio:

κ᾽ ἠγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν
ἐκ τᾶς ἀρκεύθω καθελών, τηνεῖ γὰρ ἐφίσδει.
Et ego quidem dabo virgini statim palumbem
Ex iunipero deprehendens:illic enim insidet.

Veneri] Metonymia pro amori vel amicæ. *Aëriæ*] Anteà fuit,

Nec gemere aëria cessabit turtur ab vlmo,

pro alta & sublimi : nunc Seruius interpretatur aërij coloris. *Quot*] reponitur liberalitas maior, item ex effectis:locus est ex Idyllio tertio,

Ἠνὶ δέ τοι δέκα μᾶλα φέρω τηνῶθε καθεῖλον,

ὦ μ' ἐκέλευ καθελεῖν τὺ, καὶ αὔριον ἄλλα τοι οἰσῶ.
Ecce autem tibi mala decem fero, illinc decerpsi
Vnde me iußisti decerpere tu, & cras altera tibi feram.

Mala aurea] coloris aurei, ait Seruius, & *μῆλα ἑσπερικὰ* mala hesperica Aphri dixêre: tum Græci *χρύσεα μῆλα*. aurea mala citria mala sunt: citron & orengiam Franci nominant. *Misi mittam*] Polyptoton. O *quoties*] opponitur amicæ gratia ex eius diuinis sermonibus: Quantum verò in amoribus venustas illa sermonis valeat, ostendit Catullus illo epigrammate,

Quintia formosa est multis, mihi candida, longa,
Recta est, hæc ego sic singula confiteor.
Totum illud, formosa, nego: nam nulla venustas,
Nulla in tam magno corpore mica salis.

Locus autem hic est ex Idyllio septimo,

-Λυκίδα φίλε, πολλὰ μὲν ἄλλα
Νύμφαι κ' ἠμὲ δίδαξαν ἀν' ὤρεα βουκολέοντα
Ἐσθλὰ, τά που καὶ Ζανὸς ἐπὶ θρόνον ἄγαγε φάμα.
-Lycida amice, multa quidem alia
Nymphæ me docuerunt supra montes pascentem
Bona, quæ Iouis in thronum duxit fama.

Venti] hîc optatio est & apostrophe. *Quid prodest*] reponitur maioris in venando voluptatis gratia, vbi similis est apostrophe, & ironia videtur esse quædam. *Phyllida*] opponuntur rursus amores quotieslibet parati, item fruendi caussæ: Natalis siquidem dies genialis est. Hodie non descendit Antonius: curadat natalicia in hortis, ait Cicero secunda Philippica.

Natali Cornute die mihi dulcior est lux:

ait Iuuenalis. *Faciam*] sacrificabo: Nolite auellere à sacris Iunonis hospite, cui omnes consules facere necesse est, ait Cicero pro Murena. *Pro frugibus*] hoc sacrificium ambaruale dicebatur, quia circũ arua victima ducebatur: hinc primo Georgico,

Terque nouas circum fœlix eat hostia fruges,

Item quinta ecloga

-& cùm lustrabimus agros.

Phyllida

Phyllida] repetuntur amores paratiores, ídque effectis approbatur. *Discedere*] sic anteà, *Orat abducere*, figuratum Seruius esse monuit, pro fleuit quòd discederem. *Vale*] prosopopœia. *Vale*] vale secundum, syllaba secunda corripitur simili licentia atque anteà,

Te Corydon ô Alexi.

Idyllio quinto argumentum etiam contrarium est:

ὐκ ἔραμ' Ἀλκίππας, ὅτι με πρὰν ὐκ ἐφίλασε,
τῶν ὤτων καττελοῖσ' ὅκα οἱ τὰν φάσσαν ἔδωκα.
Λ. Ἀλλ' ἐγὼ Εὐμήδευς ἔραμαι μέγα· καὶ γὰρ ὄκ' αὐτῷ
τὰν σύριγγ' ὤρεξα, καλόν τι, με κάρτ' ἐφίλασεν.
Non amo Alcippem, quia me nuper non osculata est,
Aures deprehendens cùm ei palumbum dedi:
Sed ego Eumenidem amo magnopere: etenim quando ipsi
Fistulam dedi, pulchrum quid, me plusquam valde osculatus est.

Iola] vel Menalcas duplex nomen habet, aut synecdoche est, vt Achilles pro forti, & Paris pro adultero, ait Seruius. *Triste*] opponuntur amantium iræ, quæ amoris redintegratio est, ait Terentius: ídque tribus similibus declaratur. Talis est locus octauo Idyllio,

Δένδρεσι μὲν χειμὼν φοβερὸν κακόν, ὕδασι δ' αὐχμός,
ὄρνισιν δ' ὕσπλαγξ, ἀγροτέροις δὲ λίνα.
Arboribus quidē hyēs terribile malū, aquis autē siccitas,
Auibus verò laqueus, feris verò rete.

Amaryllidis iræ] sic anteà,

Nónne fuit satiùs tristes Amaryllidis iras?

Dulce satis] reponuntur amantium voluptates contrariæ, & tribus similibus illustrantur. *Depulsis*] à lacte & mamma, vt fuit antè, -*Quo sæpe solemus*
Pastores ouium teneros depellere fœtus.

Arbutus] arbor est, cuius pomum arbutum dicitur, simile cerasis & fragis: vnde dicitur à Plinio libro decimo quinto capite vicesimo quarto, quòd vnum edatur, neque ad aliud edendum vno assumpto reuocatur. *Lenta*] flexibilis: amara prius dicta est,

-*Et salices carpetis amaras.*

Fœto] prægnanti aut enixo. *Pollio*] opponitur Pollionis amor in poëticam & ex caussa debitum præmium. Nam vt Idyllio decimosexto,

> Ἐκ μοισᾶν ἀγαθὸν κλέος ἔρχεται ἀνθρώποισι,
> *Ex musis bona gloria venit hominibus.*

Pierides] Musæ dictæ sunt Pierides propter amœnitatem & solitudinem montis Pierij, quo liberalium studiorum caussa delectantur, ait Festus. *Vitulam*] vitulam bucolicis, epicis taurum, tragicis hircum veteres præmium proponebant. *Pollio*] reponitur maior laus Pollionis, & maius ex caussa, debitum præmium. *Noua*] Tragœdiam significari putat Seruius, quam Pollio edidit, de qua videtur Horatius secũdo Carminum,

> *-paulum seueræ musa tragœdiæ*
> *Crescit theatris.*

Scripsit etiam Pollio historiam, vt ibidem Horatius,

> *Periculosæ plenum opus aleæ*
> *Tractas, & incedis per ignes*
> *Suppositos cineri doloso.*

Iam cornu] repetitur idem nono AEneidos,

> *Et st[illegible]uam ante aras aurata fronte iuuencum*
> *cãdentem, paritérque caput cum matre ferentem:*
> *Iam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.*

De quo sic Plinius libri octaui capite quadragesimo quinto: Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargénsque in altum arenam, & solius animantum eo stimulo ardescẽs. *Qui te*] Opponitur in honorem Pollionis hyperbolica optatio bonorum. *Quò te*] peruenisse intelligas: peruenerat autem ad consulatum, & ad triumphum victis Salonis oppido Dalmatiæ: quod Horatius testatus est secundo Carminum, Ode prima,

> *Cui laurus æternos honores*
> *Dalmatico peperit triumpho.*

Amomum] Amomum exiguè frutificat, ex ligno se con-

uoluens

uoluens in racemi modum, flore ceu cādidæ violæ paruo, foliis vitis albæ similibus: officinæ vocant Rosam Hiericon:is, lignum valde odoratum, in Armenia, & Media, & Ponto nascitur, Idyllio quinto,

Ἱμέρα ἀνθ' ὕδατος ῥείτω γάλα, καὶ τὺ δὲ Κρᾶθι
οἴνῳ πορφύροις, τὰ δέ τοι σία καρπὸν ἐνείκαι.
Himera pro aqua fluat lac, & tu autem Crathi
Vino rubeas, tibi autem Sia fructum ferant.

Λ. *ῥείτω χ' ἁ Συβαρῖτις ἐμὶν μέλι, καὶ τὸ ποτ' ὄρθρον*
Ἁ παῖς ἀνθ' ὕδατος τὰν κάλπιδα κηρία βάψαι.
Fluat & Sybaritis mihi mel, & in diluculo
Famula pro aqua vrnam fauos tingat.

Item 7. *ὥρια πάντα γένοιτο, καὶ εὔπλοον ὅρμον ἵκοιτο.*
Temporanea omnia fiant, & prosperum portum eat.

Qui Bauium] reponitur in irrisionem malorum poëtarum hyperbolyca similiter optatio malorum: fuerunt autem hi poëtæ infensi Horatio & Virgilio: Bauius obiit in Cappadocia, Næuius triuialis & barbarus fuit, cúmque Athenas petulantissimo carmine lacerasset, ab Atheniensibus est in vincula coniectus, & inedia mori coactus: de quo Ouidius in Ibim,

Vtque parum stabili qui carmine læsit Athenas,
Inuisus pereas deficiente cibo.

Iungat] Aratro intellige. *Mulgeat*] Hirci non tantùm lacte carent, sed fœtoris pleni sunt. *Qui legitis*] Opponitur contra periculum admonitio ex adiunctis.

Frigidus] Idyllio quindecimo,

ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν τὰ μάλιστα δεδοίκω.
Equum, & frigidum serpentem maximè temeo,

Frigidus autem propter venenum dicitur. *Parcite*] pro abstinete: Quomodo Terentius in Hecyra,

Hanccine ego vitam parsi perdere?

Et Plautus in Persa,

Vomica est, pressare parce.

Siccat] Seruius hîc allegoriam facit de Virgilio penè per Arrium militem interfecto, nisi se in Mincium abiecisset: quod non placet. *Tityre*] Opponitur contra in-

commodam lotionem admonitio ex adiunctis temporis:locus est è quinto Idyllio,

αἶγες ἐμαὶ θαρσεῖτε κεροῦχίδες:αὔριον ὔμμε
πάσας ἐγὼ λουσῶ Συβαρίτιδος ἔνδοθι κρᾶνας.
Capræ meæ confidite cornigeræ,cras vos
Omnes ego lauabo Sybaritidem intra fontem.

Reiice capellas] Proceleusmaticus pro dactylo, ait Seruius,id est pes constans duobus pyrrhichiis. *Lauabo*] de hoc primo Georgico,

Balantúmque gregm fluuio mersare salubri.

Cogite] Reponitur contra incommodam mulctram admonitio ab adiunctis & exemplo. *Præceperit*] propriè dictum pro præoccupauerit: & sic Cicero decima tertia Philippica, Præcipias licèt gaudia : & primo Officiorū, Magni etiam ingenij est præcipere cogitatione futura. *Pressabimus*] periphrasis pro mulgebimus. *Eheu*] opponitur macilenti pecoris lamētatio ex simili caussa amoris. *Macer est mihi taurus*] Simile est quarto Idyllio,

λεπτὸς μὰν χ' ὡ ταῦρος ὁ πύῤῥιχος
Macer quidem & taurus ruffus.

Eruo] aliis in libris aruo,quod non placet.Eruum exiguus frutex est,tenuis, angustis floribus cādidis, vel in candido cæruleis aut puniceis , seminibus in siliquis sicut septo cylindriaceis , vt pisa se inuicem tangentibus: coctum appositum boues saginat,Dioscorides secundo libro tricesimoprimo capite : Sufficiunt autem singulis boū iugis modi quini sati,ait Plinius libri decimi octaui capite decimoquinto: vere satū innoxium est,ait ibidem. *Pecori pecorísque*] polyptoton. *His certè*] reponitur eiusdem maciei lamentatio,sed ex dissimili caussa.

Ossibus herent] hyperbolica extenuatio est, sumpta ex quarto Idyllio,

τήνας μὰν δήπου τᾶς πόρτιος αὐτὰ λελείπται
τ' ὠστέα.μὴ πρῶκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ;
Illius quidem vitulæ ipsa reliqua sunt
Ossa,num rores pascit,vt cicada?

Fascinat] Plinius libri septimi capite secundo ait in Africa

Africa familias esse effascinantium, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes: esse quoque in Triballis & Illyriis, quæ visæ effascinēt: interimántque, quos diutiùs intueantur iratæ præcipuè oculis: pupillas binas in oculis habent: Tales & fœminæ, viríque in Scythia & Pōto, quorum notæ sunt in oculo altero gemma pupilla, in altero effigies equi.

Dic quibus] Opponitur ænigma & ratio solutionis ex adiuncto honore, quod intelligitur de clybano seu furno oris tres vrnas patentis: & Alciatus huc accommodat sententiam Hipponis qui cælum clybano & homines carbonibus in eo coctis, & tādem in cinerem resolutis comparat: ab aliis de puteo Syenes oppidi in extremo AEthiopiæ fine siti, qui solstitium æstiuum indicat: ab aliis de sepulchro Cælij decoctoris, qui sibi ad illud tres vlnas soli tantùm retinuerat: at hæc ænigmata, ait Seruius, carent aperta solutione, & Virgilius, vt est apud Crinitum de honesta disciplina libri tertij capite octauo, interrogantibus Grammaticis quid hîc occultasset, iocando respōdit, se grammaticis crucem fixisse, qua se assiduè distorquerēt. *Magnus Apollo*] Instar magni Apollinis, cui deo reliqui dij concesserant, vt præter cæteros diuinaret, ait prima Tusculana Cicero.

Dic quibus] reponitur pro solutione paris ænigmatis quæstio, & ratio solutionis ex adiuncto honore: Soluitur autem de Hyacintho. Itaque captiosè *(quibus in terris)* proponitur, quia in omnibus terris nascātur: est autem quasi lilium rubrum, designans primam Hyacinthi literam: fabula est apud Ouidium decimo Metamorphoseωn, quomodo interemptus Hyacinthus & in florem sui nominis conuersus, nomen primis literis exprimentem,

Ipse suos gemitus foliis inscribit & αἶ αἶ
Flos habet inscriptum, funestáque littera ducta est.
Νῦν, ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα, καὶ πλέον αἶ αἶ
λάμβανε τοῖς πετάλοισι.
Nunc: Hyacinthe loquere tuas literas, & plus αἶ αἶ

Accipe foliis: Idyllio decimo nono.

Regum] Synecdochen hîc Seruius ſtatuit pro Regis, quia nomen Hyacinthi tantùm, non etiam Aiacis, vt etiam eſt in fabulis, inſcribitur: attamen αἶ αἶ Aiacis nomen primis literis potiùs quàm Hyacinthi refert.

Phyllida] fuerat enim communis amica priùs: nam Damœtas dixerat,

> *Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Iola.*

Et Menalcas item,

> *Phyllida amo ante alias, nam me diſcedere fleuit.*

Non] reuocantur à Palæmone, veluti partes iudicis occupent, ab eóque pariter laudantur. *Non noſtrum*] Idylio quinto,

> παύσασθαι κέλομαι τὸν ποιμένα, τὶν δὲ Κομάτα
> δωρεῖται Μόρσων τὰν ἀμνίδα, καὶ τὺ δὲ θύσας
> ταῖς νύμφαις, Μόρσωνι καλὸν κρέας αὐτίκα πέμψον.
> *Deſinere iubeo paſtorem, tibi autem Comata*
> *Donat Morſon agnam, & tu autem ſacrificans*
> *Muſis, Morſoni pulchram carnem ſtatim mittito.*

Item ſexto Idyllio,

> Νίκα μὰν οὐδ' ἄλλος, ἀνάσσατοι δ' ἐγένοντο,
> *Vincebat quidem neque alius, inuicti autem erant.*

Non] hîc diſtinguenda eſt oratio, tanquam diceretur: Non eſt veſtrum, ſed noſtrum eſt tantas lites componere *Aut metuet*] Id propter Menalcam dictum eſt, qui dixerat,

> *Dulcis ſatis humor, depulſis arbutus hœdis,*
> *Lenta ſalix fœto pecori, mihi ſolus Amyntas.*

Amaros] Id propter Damœtam, qui dixerat,

> *Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres,*
> *Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.*

Claudite] Poteſt oratio ſimpliciter accipi per apoſtrophen ad alios paſtores de irrigatione pratorum: poteſt etiam allegoria eſſe, pro, ſatis cantatum eſt, diſcedite: vt peroratæ cauſſæ ſymbolum eſt, Dixi, Fabulæ peractæ, Plaudite: ſic certaminis abſoluti ſit hoc modo ſignum.

ECLOGA

ECLOGA QVARTA.

Pollio.

Poëta ſolus.

SIcelides Muſæ, paulò maiora canamus:
Non omnes arbuſta iuuant, humiléſque myricæ.
Si canimus ſyluas, ſyluæ ſint Conſule dignæ.
Vltima Cumæi venit iam carminis ætas:
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo:
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.
Tu modò naſcenti puero, quo ferrea primùm
Deſinet, ac toto ſurget gens aurea mundo,
Caſta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.
Téque adeò decus hoc æui, te Conſule inibit
Pollio, & incipient magni procedere menſes.
Te duce, ſiqua manent ſceleris veſtigia noſtri,
Irrita perpetua ſoluent formidine terras.
Ille deûm vitam accipiet, diuíſque videbit
Permiſtos heroas, & ipſe videbitur illis:
Pacatúmque reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima puer, nullo munuſcula cultu,
Errantes hederas paßim cum baccare tellus,
Miſtáque ridenti colocaſia fundet acantho:
Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ
Vbera, nec magnos metuent armenta leones.
Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores:
Occidet & ſerpens, & fallax herba veneni
Occidet, Aßyrium vulgò naſcetur amomum.
At ſimul heroum laudes, & facta parentis,

Iam legere, & quæ sit poteris cognoscere virtus,
Molli paulatim flauescet campus arista,
Incultisque rubens pendebit sentibus vua,
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.
Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ iubeant telluri infindere sulcos.
Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo
Delectos heroas: erunt etiam altera bella,
Atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.
Hinc vbi iam firmata virum te fecerit ætas
Cedet & ipse mari vector, nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus
Non rastros patietur humus, non vinea falcem:
Robustus quoque iam tauris iuga soluet arator,
Nec varios discet mentiri lana colores:
Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto:
Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.
Talia secla suis dixerunt currite fusis
Concordes stabili fatorum numine Parcæ.
Aggredere ô magnos (aderit iam tempus) honores
Chara deum soboles, magnum Iouis incrementum:
Aspice conuexo nutantem pondere mundum,
Terrásque, tractúsque maris, cælúmque profundum:
Aspice, venturo lætentur vt omnia seclo.
O mihi tam longè maneat pars vltima vitæ,
Spiritus &, quantum sat erit tua dicere facta.
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus, huic mater quanuis, atque huic pater adsit,

Orphei

Orphei Calliopeia, Lino formosus Apollo.
Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.
Incipe parue puer risu cognoscere matrem:
Matri longa decem túlerunt fastidia menses.
Incipe parue puer: cui non risêre parentes,
Nec deus hunc mensâ, dea nec dignata cubili est.

IN QVARTAM ECLOGAM.

SALONIS in Dalmatia victis, Pollio filium, quo tunc erat auctus, Saloninum cognominauit: Virgilius igitur hac ecloga γενεθλιακὸν eius describit ex adiunctis, quód eius ætatis, ætas aurea comes futura sit: eíque permulta tribuit, quæ Christo dicuntur à Sybillis attributa: Quæ Christianis ita probata sunt, vt Græci hanc eclogam græcè cōuerterint: & Diuus Hieronymus ad Paulinum affirmet Maronem sine Christo christianū fuisse: & Diuus Augustinus sentiat spiritum sanctum per os inimicorum locutum. Et satis constat Secundianum pictorem & Marcellianum oratorem, huius eclogæ versibus consideratis Christianos factos esse. Tale est autem argumentum Idyllij decimi septimi in Ptolemæi laudes. *Sicelides*] Inuocatio est ad maioris operis carmen, cuius ratio est è dissentaneis, quia non omnes humili carmine delectentur: Inuocatio rursus erit sexta ecloga.

Pergite Pierides- Et vltima,
Extremum hunc Arethusa mihi concede laborem.

Præsens autem inuocatio est ex Idyllio decimo nono,

ἄρχετε σικελικᾶς τῶ πένθεος, ἄρχετε μοῖσαι,
Incipite Sicelicæ luctum, incipite musæ.

Sicelides] græcanicus casus est: latinè siquidem Siciliensses dicerentur, sed græcis σικελία dicitur, & σικελὶς: Hoc

autem nomine Theocriti musas intelligit: fuit enim Theocritus Siculus & Syracusanus. *Myricæ*] de quibus sic Plinius libri decimi tertij capite vicesimo primo: Myricen & Italia, quam alij Tamaricem vocant, Achaia autem Bryam sylvestrem: insigne in ea est, quòd satiua tantùm ferat gallæ similē fructum. Infœlicia eius ligna appellamus, quorum materia in domum illata difficiles partus fieri prodāt, mortésq; miseras. Hîc verò myricæ per metaphoram pro rebus humilibus ponuntur. *Si canimus*] Prolepsis est quædam: tametsi Bucolicum carmen canimus, est ipsum tamen Consule nō indignum. Sic antea,

Pollio amat nostram, quamuis sit rustica, musam.

Et bucolicum carmē sæpe ita iam significatum est, vt,

Syluestrem tenui musam meditaris auena:

Item, *Montibus & syluis studio iactabat inani:*

Item, *Mecum vnà in syluis imitabere Pana canendo:*

Item, *-Habitarunt dij quoque syluas.*

Quare ne syluas pro maioribus rebus accipe: Et hîc fortassis respexit etiam poëta Consulum minores prouincias, quibus syluarum & collium cura continebatur, vt Crinitus De honesta disciplina libri quarti capite quinto. Et Cælius Rhodoginus libro decimo quarto capite 5. Aquarum & syluarum magistratus in Franciæ regno vocatur. *Syluas, syluæ*] polyptoton. *Vltima*] propositio genethliaci: Nascente puero redit ætas aurea, quæ per gradus infantiæ, iuuētutis, virilis ætatis etiam explicatur: vt incipiat, augeatur, absoluatur. *Cumæi*] Sybillæ decē numerātur à Varrone, Persica, Phrygia, Hellespōtiaca, Samia, Lybica, Delphica, Cumana, Cumæa, Erithræa, Tyburtina: Virgilius eandē Cumanam sexto AEneidos & hîc Cumæam. Quatuor autē mūdi ætates Sibylla dicitur quatuor metallorū generibus notauisse: auream, argēteam, æneam, ferream: & quarta finita παλιγγενεσίαν statuisse, aureámque ætatem redituram.

Magnus] Periphrasis est anni magni, qui tum efficitur cùm Solis & Lunæ & quinque errantium stellarum ad

eandem inter ſe comparationem confectis omniũ ſpatiis,eſt facta conuerſio, vt ait ſecundo de Natura deorũ Cicero. *Virgo*] Ethnicus poëta veræ pietatis & religionis ignarus, tametſi de Chriſti matre virgine hæc verè dicerentur, attamen ad ſyderis ſignum, non ad matris virginis miraculum reſpicit, & Erigonem vel Aſtræam intelligit:quæ cùm dij cæteri è terris in cœlum propter hominũ vitia ſeſe reciperent,vltima abiit,vt primo Metamorphoſeos Ouidius ait,

-Tum virgo cæde madentes
Vltima de ſuperis terras Aſtræa reliquit.

Saturnia] quæ Saturno regnante fuerant: Metonymia hîc igitur eſt. *Redit,redeunt*] Polyptoton. *Iam, Iam*] In principiis ſententiarum,anaphora. *Tu*] primus gradus eſt,vt puer naſcatur:Itaque vt id fœliciter fiat,Iuno,quę parturiẽtibus prçeſt,inuocatur: Sic in Andria Terẽtius,

Iuno Lucina fer opem,ſerua me obſecro. eadem Diana etiam dicitur:Lucina item dicitur,quòd partum ferat in lucem. Horatius tertio Carminũ,Ode viceſima ſecũda,

Montium nemorúmque virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimíſque letho, Diua triformis.

Quo] naſcente intellige. *Ferrea*] vltima hæc eſt, & repetitur iam dictum: & illud eſt idem Danielis ſecundo capite vaticinium de quatuor monarchiis, per ſtatuam capite aureo, pectore & brachiis argenteis, ventre & femoribus æneis,tibiis partim ferreis,partim fictilibus.

Tuus Apollo] Diana & Apollo,Latonæ filij ſunt: Sybilla vltimũ ſeculum Solis futurum prædixit, ait Seruius: at Sol idem eſt Apollo,& nunc videtur Auguſtus ſignificari,qui filius Apollinis habitus eſt, vt dictum eſt in Virgilij vita, eiúſque ſimulachrũ factũ eſt, cũ Apollinis cũctis inſignibus,ait Seruius. *Téque*] Periphraſis eſt tẽporis,quo naſcitur hic puer:Romani ſiquidẽ ãnos ſuos per Cõſules numerabant: Pollio autem triginta ſex annis ante natũ Chriſtũ Conſul fuit:neque tempus, ſi verè fuerat à Sybilla de Chriſto notatum, rectè à poëta ad

Saloninum translatum est. *Téque*] Epanodos. *Téque adeo*] admiscetur item hîc laus patris Pollionis ex adiunctis & factis, quòd ipso & Consule hæc fœlix ætas incipiet, & duce ferrea terminabitur. *Magni menses*] Iulius & Augustus qui prius Quintilis & Sextilis dicebantur, ait Seruius: & sic Asconius Pædianus secunda Verrina, ad illũ locum (Nonæ Sextiles, Sextiles, ait, id est Augustæ, vt Quintiles, Iuliæ: nondum enim nomina de Imperatoribus sumpserant, propter quam mutationem nominum Virgilius ait,

Et incipient magni procedere menses.

At magnos menses potiùs intellige duodecimas partes magni anni, vt ætas aurea longissima sit futura, & quod mox dicitur, perpetua formidine terras solutura. Tacitus dicit in vita agricolæ, Imponite quinquaginta annis magnum diem, id est, laboribus finem allaturum. vide an sic menses magni dici possint. *Sceleris*] Id refert ad Laomedontis fraudem, qui Neptunum & Apollinem Troiæ constructæ mercede fraudauerat: sic in fine primi Georgici,

-Satis iampridem sanguine nostro,
Laomedonteæ luimus periuria gentis.

Vestigia] Metaphora, pro reliquiis. *Ille*] confusa & hîc laus Augusti sumi potest, sicuti Salonini: vt Augustus patris Iulij, Saloninus Pollionis exemplo, pacatum regat orbem. *Heroas*] Philo, de mundo, dictos heroas putat quos Moses ἀγγέλους: alij putant, consecratos homines, & in numerum deorum magnis virtutibus relatos: vt Herculem, Castorem, Romulum: anteà diximus Augusto viuo diuinos honores exhibitos esse.

At tibi] Salonini sunt quæ sequuntur, cuius infantia sit ætatis aureæ quædam infantia, terráque sponte sua flores, & capræ lac sint daturæ. *Hedera*] Hederâ poëtæ quondam coronabantur, & sic ecloga septima dicetur,

Pastores, hedera crescentem ornate poetam.

Et inde victor Alexander exercitum hedera coronauit, vt triumphum Liberi patris imitaretur: ergo poëta

honores

honores futuros hîc ominatur. *Baccare*] Baccaris seu Baccar herba est, quæ vulgò dicitur Chirotheca nostræ dominæ,& radicis tantùm est odoratæ,ait Plinius,libri vicesimi primi capite sexto. *Colocasia*] herba est Aegyptia,cuius radix colocasiō dicitur:ipsa est amaro odore, cibo tamē Aegyptiis gratissima,vel cruda,vel tosta,vel elixa : & eius flos coronamentis apud Aegyptios dicatur,quod modò Virgilius videtur indicare , vide Ruellium. *Leones*] hîc locus Sybillinis versibus latiùs apud Lactātiū exponitur libri septimi capite vicesimo quarto : versus autem hī mox à nobis proferentur, & idem ab Esaïa capite vndecimo de natiuitate Christi cantatur: Itaque versabitur cum agno lupus , accubabítque pardus hœdo,copulatósque vitulum & leonem, & taurum ducet puer paruulus,& vacca & vrsus compascentur , concubantibus eorum pullis , & leo more boum palea vescetur , & ludet super aspidis foramen lacteus infans , supérque viperæ cauernam deliculus puer manum agitabit. *Ipsa tibi*] repetitur eadem florum naturalis affluentia. *Cunabula*] cunæ lectuli sunt, in quibus infantes iacent, hinc cunabula pro eodem, quod & incunabula dicimus. *Occidet*] ponitur in principio , occidet,& idē repetitur in fine sententiæ, epanalepsis igitur est. *Fallax*] non cicuta, ait Seruius, quæ manifesta est,sed vel aconitum intelligitur, vt secundo Georgico significatur,

-Nec miseros fallunt aconita legentes:

Vel Sardinia herba,sapore quidem dulcis,sed gustata, ora hominum in rictus dolore cōtrahit, vt veluti ridentes emoriātur,de qua septima ecloga ad illum versum,

Imò ego Sardoïs videar tibi amarior herbis.

Assyrium] de amomo iam diximus ex Dioscoride , vt frutex sit exiguus:Seruius tamē hîc ait herbam esse suauissimi odoris, quæ tantùm nascitur in Assyria Asiæ regione. *At simul*] Iuuentus Salonini describitur ex eius studiis & factis,quibus historia & philosophia cognoscitur : vbi secundus ætatis aureæ gradus ex adiuncta fru-

menti,vini,mellis affluentia notatur. Hunc Sybillæ locum citat Lactantius ibidem pluribus item versibus.

οἱ δὲ λύκοι σὺν ἄρνεσ' ἐν οὔρεσιν ἀμμιγοῦνται,
χόρτον γὰρ λύγκες τ' ἐρίφοισιν ἅμα βόσκονται,
ἄρκτοι σὺν μόσχοισιν ὁμοῦ, καὶ πᾶσι βροτοῖσι,
σαρκοβόρος τε λέων φάγετ' ἄχυρον παρὰ φάτναις,
σὺν βρέφεσίν τε δράκοντες ἀμάτροσι κοιμήσονται.

Id est, *Et lupi tunc cum agnis in montibus versantur,*
Herbam lynces pariter cum hœdis pascuntur,
Vrsi cum vitulis simul omnibúsque pecoribus,
carniuorans leo comedet paleas ad præsepia,
Cum infantibus dracones matrum orbis dormient.

Et paulò pòst:

εὐσεβέων δὲ μόνον ἁγία χθὼν πάντα τὰ δ' οἴσει,
Νᾶμα μέλιτος ἀπὸ πέτρης ἢ δ' ἀπὸ πηγῆς,
καὶ γάλα τ' ἀμβροσίης ῥεύσει πάντεσσι δικαίοις.
Piorum autem solùm sancta terra omnia hæc feret,
Fluentum mellis de petra atque de fonte,
Et lac immortalitatis manabit omnibus iustis.

Campus] est hypallage, pro, Aristæ campi flauescent, id est seges maturescet. *Rubens*] Metonymia ex adiunctis pro matura. *Sentibus*] Similis anteà fuit hyperbole,

-Ferat & rubus asper amomum:

nec enim per naturam id fieri potest. *Sudabunt*] effundet, metaphora est: sic Ouidius primo Metamorphoseωn,

Flauáque de viridi stillabunt roscida mella.

Roscida] plena roris, rorulentum id etiam Cato dicit: sic postea ecloga octaua, mala roscida dicentur,

Sepibus in nostris paruam te roscida mala,
(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.

Sic luna roscida & iris roscida Virgilio postea dicetur.

Pauca] accedit ad tertium gradum aureæ ætatis prolepsi & dissimilitudine reliquæ ætatis ferreę per partes, nauigationem, militiam, agriculturam. *Thetin*] alij scribunt Thetym: metonymia est pro mari: est enim Thetis dea maris, vxor Neptuni, Cœli & Terræ filia.

Ratibus] Ratis, est nauigium temerè factum trabibus

sine

sine fabrica compactis,ait Probus.

Quæ tentare,quæ cingere,quæ iubeant] Anaphora. *Infindere*] hypallage pro tellurem sulcis infindere. *Alter erit*] prima pars & secunda confuse repetuntur, alia sui diuisione. *Alter altera*] Polyptoton. *Tiphys*[Tiphys,eximius nauis fabricator & rector,qui in Colchidem Argonautas deduxit.

Ars tua Tiphy, iacet si non sit in æquore fluctus,

ait Ouidius quarto Tristium. *Argo*] Nauis,qua Iason cum quinquaginta quatuor delectis Græciæ heroibus nauigauit: vel artificis nomine sic dicta:vel à sua velocitate,ἀργὸς enim velox dicitur:vel ab Argiuis:

Argo,qua vecti Argiui delecti viri
Petebant illam pellem inauratam arietis,

Ait Ennius prima Ciceronis Tusculana. *Delectos*]quales cum Iasone fuerunt quinquaginta quatuor: Idyllio decimo tertio,

-θεῖος ἄωτος
ἡρώων.
-diuinus flos
Heroum.

Erit,erunt] Polyptoton. *Altera*] sic sexto AEneidos,

-Bella horrida bella,
Et Tybrim multo spumantem sanguine cerno:
Non Simois tibi,nec Xanthus,nec Dorica castra
Defuerint,alius Latio iam partus Achilles.

Synecdochæ sunt ex specialibus generale significantes,Tiphys,Argo,Troiam,Achilles : ergo gubernatorē nauis,hostium vrbem,fortis,quasi dictum esset his verbis, intellige. *Achilles*] Idyllio vicesimo septimo,

-Ἀχιλλῆά τε πύργον αὐτῆς.
-Achillémque turrem belli.

Hinc] Antapodosis, vbi primùm Salonini virilis ætas describitur, quòd cùm vir fuerit, mercatura & agricultura conquiescet: de militia non redditur. *Vector*] vector passiuè dicitur, qui vehitur, quomodo etiā in prosa.Et summi gubernatores in summis tempestatibus à

vectoribus admoneri solent, ait Cicero septima Philippica. *Pinus*] Metonymia, ex materia significans opus, pro nauis pinea, & metonymia rursus est ex subiecto adiunctum significans, ex naui nauitam: metalepsis igitur hîc est duorum troporum. *Mutabit*] Ante nummum repertum, commutatio rerum fuit. de qua primo Politico Aristoteles, qualis est hodie plurima inter omnis generis mercatores: Trochare Franci id dicunt.

Omnis feret] caussa cessantis mercaturæ.

Omnis omnia] Polyptoton. *Non rastros*] periphrasis est pro, non arabitur. *Rastros*] quibus glebæ franguntur, vt Georgico primo,

Multùm adeò rastris glebas qui frangit inertes.

Non non] Anaphora. *Nec varios*] Additur ad ætatis aureæ perfectionem naturalis colorum varietas & permistio. *Aries*] Si purpureo aureóue colore, ouis ariésue spargetur, principi ordinis & generis summa cum fœlicitate largitatem auget, genus, progeniémque, propagat in claritate, lætiorémque efficit, ait Macrobius.

Suaue] Sic antea,

-Suaue rubens hyacinthus,

pro suauiter. *Murice*] Murex piscis est marinus, concharum è genere, à purpura paululum diuersus, caro in escam, sanguis in colorem assumitur: Martialis de murice libro decimo tertio,

Sanguine de nostro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non est hoc satis, esca sumus.

Luto] Plinius libri tricesimi tertij capite quinto luteā herbam appellat, qua chrysocolla tingitur, caltha aquatica nonnullis est. *Sandyx*] Sandaracha si torreatur, æqua parte rubrica admista, sandycem faciet: quāquam animaduerto Virgilium existimasse herbam id esse, illo versu:

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos,

ait Plinius libri tricesimi quinti capite sexto. *Talia*] cōfirmatur ætatis aureæ prædictio, testimonio Parcarum, vbi Sybillinum vaticinium innui videtur, si Virgilius è Sy-

Sybillæ libris ista deprompserit. *Parce*] κατὰ ἀντίφρασιν, ait Seruius, quia nemini parcāt: at Varro à partu deducit, vt vnius literæ mutatione Parcæ quasi partæ, quoniā nascentibus bonum malúmque conferant: tres finguntur, quia tria sunt tempora: de quibus est ille versiculus,

Clotho colum baiulat, Lachesis net, Atropos occat.

Cicero tertio de Natura deorū, Erebi & Noctis filias facit, & easdem fata esse statuit. *Aggredere*] Optatio est specie adhortationis, vt quāprimum Saloninus vir fiat, & Rempublicam capessat. *Chara*] aliàs clara: versus est è Ciri repetitus. *Deûm*] & illud antea,

Iam noua progenies cælo demittitur alto:

Item, *Ille deûm vitam accipiet, diuísque videbit*
Permistos heroas, & ipse videbitur illis.

Iouis incrementum] Idyllio septimo.

-οὕνεκεν ἐσσὶ
πᾶν ἐπ' ἀλαθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος.

-quoniam es
Totus in veritate formatus ex Ioue ramus.

Aspice] caussa optationis, præsentis ætatis tristitia, & lætitia futuræ. *Conuexo*] Conuexū & concauum contraria sunt: & hîc pondus conuexum dicitur per metonymiam ex effectis, quia facit cœlum conuexum,

-Conuexa polus dum sydera pascet,

dicitur AEneidos primo. *Terrásque*] Amplificatio è partibus mūdi: versus idem repetitur quarto Georgico,

-Deum nanque ire per omnes
Terrásque tractúsque maris cœlúmque profundum.

Aspice] Anaphora. *O mihi*] optatio manifestior, qua significat hyperbolica duorum parium collatione summum in Salonini laudes studium: quales ante collationes fuerunt,

Canto quæ solitus siquando armenta vocabat
Amphion Dyrcæus.

Item, *Mecum vnà in syluis imitabere Pana canendo.*

Maneat] Sic tertij Georgici initio,

Primus ego in patriam mecum (modò vita supersit)

Aonio rediens deducam vertice musas:
Primus Idumaeas referam tibi Mantua, palmas.

Thracius] circa Ponti litora in Thracia Moriseni & Sithonij Orphei vatis progenitores obtinēr, ait Plinius libri quarti capite vndecimo. Orpheum verò poëtam docet Aristoteles nunquam fuisse, & hoc Orphicum carmen Pythagorei ferunt cuiusdam fuisse, ait Cicero primo de Natura deorum. *Pan etiam*] Collatio minorum est item hyperbolica, & hyperbolico testimonio amplificata: de Pane verò anteà fuit,

Pan primus calamos cera coniungere plures
instituit.

Arcadia] Arcadia alioqui rudis, attamen musicâ praestitit: hinc *Arcades ambo*, septima ecloga dicūtur pastores, pro, peritissimi musicae: hinc octaua ecloga, Maenalij versus, id est Arcadici toties celebrati. Arcadia igitur iudex musicae, pro Arcadibus hìc dicitur musicis egregiis. *Pan etiam*] in quibusdam exemplaribus legitur, *Pan deus*, sed anaphora hemistichij gratior est. Idyllio 7.

-ὃν οὐδὲ κεν αὐτὸς ἀεῖδεν
Φοῖβος σὺν φόρμιγγι παρὰ τριπόδεσσι μεγαίροι.
-quem neque ipse canere
Phoebus cum cithara apud tripodas inuideret.

Incipe] Concluditur genethliacon adhortatione ad cognoscendum matrem ridentem: Sic enim Bembus aduersus Quintilianū & Politianum rectè interpretatur, & Erythraeus Bembum secutus. Ratio autem adhortationis prima est ex adiunctis laboribus, quos grauidae matri puer attulit: Sic enim interpretor, tulerūt, pro attulerunt. Decem menses, quibus grauidae matris vtero gestatus es, longa fastidia matri attulerunt. *Decem*] homo toto anno & incerto gignitur spatio, aliis septimo mense, aliis octauo, & vsque ad initia decimi vndecimíque: ante septimum mensem haud vnquam vitalis est, ait Plinius libri septimi capite quinto, vbi plura leges.

Tulerunt] Systole est: media enim longa pro breui sumitur: qualis iam saepe metaplasmus fuit,

Te co-

Te Corydon ô Alexi- & item,

Et longum, Formose vale, vale.

Incipe] Altera ratio ex contradictionis adiuncto: Cui parentes non riserunt, is non diu vixit: id enim significat proximo versu. Deus, genius intelligitur cui mensa conuenit: dea autem, Iuno, cui lectus: Sic Seneca ait secunda epistola libri vicesimi, maiores singulis Genium & Iunonẽ dedisse: & Plinius libri primi capite septimo ait, cùm de deo loquitur: Quamobrem maior cœlitum populus, etiam quàm hominum intelligi potest, cùm singuli quoque ex semetipsis totidem deos faciant, Iunones, Geniósque adoptando sibi. qui verus est sensus huius loci. Seruius (cui) datiuum, refert ad Vulcanum, cui parentes non risêre, id est, Iupiter & Iuno, quia deformis, nec ideo Iupiter pater ad conuiuiũ admisit: nec dea Minerua cubili & matrimonio dignata est. Et sic idem Seruius ait ad illum primi AEneidos locum:

Tu das epulis accumbere diuûm.

Duplici ratione diuinos honores meremur, dearum coniugio & deorum conuiuio: vnde & in Bucolicis legimus:

Nec deus hunc mensâ, dea nec dignata cubili est.

Sed hanc interpretationem Politianus reprehendit Miscellaneorum centuria octogesima nona. quia non ob eam causam præcipitatus sit Vulcanus, quòd deformis erat, sed quoniã matri Iunoni aduersus Iouem patrem opem tulerit: & cum Quintiliano legit, Qui nominatiuo casu plurali: vt sit sensu, O parẽtes, ex iis pueris qui non risêre, hunc puerum nec deus mensâ, nec dea cubili dignata est. At in his duobus versibus hyperbaton nimis confusum est, & Quintilianus ipse libri primi capite septimo, indicat olim datiuum (cui) etiam scriptum fuisse, vt nominatiuum pluralem (*Qui* In quo) ait, ad pinguem sonum (*Qu*) & (*oi*) vtebantur tantùm, vt ab illo (*Qui*) distingueretur. Itaque nihil necesse Politiano fuit tantam confusionem interponere, cùm perspicuus sensus appareat.

ECLOGA QVINTA.
Daphnis.

Menalcas. *Mopsus.*

ME. *CVr non Mopse (boni quoniam conuenimus ambo,*
Tu calamos inflare leueis, ego dicere versus)
Hic corylis mixtas inter consedimus vlmos?
MO. *Tu maior: tibi me est æquum parere Menalca:*
siue sub incertas zephyris motantibus vmbras
Siue antro potius succedimus: aspice, vt antrum
Syluestris raris sparsit labrusca racemis.
ME. *Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.*
MO. *Quid, si idem certet Phœbum superare canendo?*
ME. *Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis ignes,*
Aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri.
Incipe, pascentes seruabit Tityrus hœdos.
MO. *Imò hæc, in viridi nuper quæ cortice fagi*
Carmina descripsi, & modulans alterna notaui,
Experiar: tu deinde iubeto certet Amyntas.
ME. *Lenta salix quantùm pallenti cedit oliuæ,*
Puniceis humilis quantùm saliunca rosetis:
Iudicio nostro tantùm tibi cedit Amyntas.
MO. *Sed tu desine plura puer: successimus antro.*
Extinctum Nymphæ crudeli funere Daphnim
Flebant: vos coryli testes, & flumina Nymphis:
Cùm complexa sui corpus miserabile nati
Atque deos, atque astra vocat crudelia mater.
Non vlli pastos illis egêre diebus

Frigida Daphni boues ad flumina: nulla neque amnem
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.
Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones
Interitum, montésque feri, syluæque loquuntur.
Daphnis & Armenias curru subiungere tigres
Instituit. Daphnis thyasos inducere Baccho,
Et foliis lentas intexere mollibus hastas.
Vitis vt arboribus decori est, vt vitibus vuæ,
Vt gregibus tauri, segetes vt pinguibus aruis:
Tu decus omne tuis. postquam te fata tulerunt,
Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
Grandia sæpe quibus mandauimus hordea sulcis,
Infœlix lolium, & steriles dominantur auenæ.
Pro molli viola, pro purpureo narcisso,
Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.
Spargite humum foliis, inducite fontibus vmbras
Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis.
Et tumulum facite, & tumulo superaddite carmen:
Daphnis ego in syluis hinc vsque ad sydera notus,
Formosi pecoris custos, formosior ipse.
Tale tuum carmen nobis diuine poëta, ME.
Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum
Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo.
Nec calamis solùm æquiparas, sed voce magistrum.
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen hæc, quocunque modo, tibi nostra vicissim
Dicemus: Daphnímque tuum tollemus ad astra,
Daphnin ad astra feremus, amauit nos quoque Daph-
An quicquam nobis tali sit munere maius? (nis. MO.
Et puer ipse fuit cantari dignus: & ista

Iampridem Stimicon laudauit carmina nobis.

ME. *Candidus insuetum miratur limen Olympi,*
Sub pedibúsque videt nubes, & sydera, Daphnis.
Ergo alacres syluas, & cætera rura voluptas,
Panáque, pastorésque tenet, Dryadásque puellas.
Nec lupus insidias pecori, nec retia ceruis
Vlla dolum meditantur: amat bonus otia Daphnis.
Ipsi lætitia voces ad sydera iactant
Intonsi montes: ipsæ iam carmina rupes,
Ipsa sonant arbusta, Deus Deus ille, Menalca:
Sis bonus ô fœlíxque tuis. en quattuor aras:
Ecce duas tibi Daphni, duóque altaria Phœbo:
Pocula bina nouo spumantia lacte quotannis,
Craterásque duos statuam tibi pinguis oliui:
Et multo in primis hilarans conuiuia Baccho,
Ante focum, si frigus erit: si meßis, in vmbra,
Vina nouum fundam calathis Aruisia nectar:
Cantabunt mihi Damœtas, & Lyctius Ægon:
Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus.
Hæc tibi semper erunt, & cùm solennia vota
Reddemus nymphis, & cùm lustrabimus agros.
Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit,
Dúmque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ:
Semper honos, noménque tuum, laudésque manebunt.
Vt Baccho, Cererique, tibi sic vota quotannis
Agricolæ facient: damnabis tu quoque votis.

MO. *Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine dona?*
Nam neque me tantùm venientis sibilus austri,
Nec percussa iuuant fluctu tam littora, nec quæ
Saxosas inter decurrunt flumina valles.

Hac te

Hac te nos fragili donabimus antè cicuta. ME.
Hæc nos, Formoſum Corydon ardebat Alexim:
Hæc eadem docuit, Cuium pecus? an Melibœi?
At tu ſume pedum (quod me cùm ſæpe rogaret, MO.
Non tulit Antigenes, & erat tunc dignus amari)
Formoſum paribus nodis, atque ære, Menalca.

IN QVINTAM ECLOGAM.

MVſicum certamẽ duo paſtores non infeſti inter ſe, vt ecloga tertia, ſed amici conſtituunt. Argumentum carminis eſt de Daphnide, & triplex, ἐπικήδιον, ἐπιτάφιον, ἀποθέωσις. *Cur non*] Præparatio eſt ad cõſeſſum & cantum ex adiunctis perſonarum & loci, qualis eſt Idyllio primo multis verſibus, de pinu reſonante, de tumulo, & myricis, & quercu: item quinto, de oleaſtro, & nemoribus, & herba, & virgulto, quercu, cypero, frigidis aquis, fontibus: de loco tale fuit antea,

Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba,
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos,
Nunc frondent ſyluæ, nunc formoſiſſimus annus.

Boni] id eſt periti, tu inflandi calamos, ego verſus dicendi. Sexto Idyllio,

αὔλει Δαμοίτας, σύρισδε δὲ Δάφνις ὁ βώτας,
Tibia canebat Damœtas, fiſtula autem canebat Daphnis bubulcus.

Tu modò] Modeſtum obſequium & ratio ex adiuncto ætatis: adhibetur tamen quædam correctio ex adiunctis loci, vt potiùs in antrum deſcẽdatur. Simile fuit antea ecloga prima,

Viridi proiectus in antro.

Zephyris] Zephyrus à latinis & Fauonius, ventus eſt ab æquinoctiali occaſu:

Veſper & occiduo quæ littora ſole tepeſcunt,

Proxima sunt Zephyro-

Ouidius primo Metamorphoseωn. *Motantibus*] Sic ecloga sexta,

-Tum rigidas motare cacumina quercus.

Labrusca] Vitis syluestris: labrusca dicitur, quia in labris terræ nascatur, aliquando in neutro genere, vt in Culice,

Densaque virgultis auidè labrusca petuntur.

Montibus] Cauillatio quædam est è paribus, qua Menalcas leuiter pungitur. *Amyntas*] hoc nomẽ iam pro inuido fuit,

Dixit Damœtas, inuidit stultus Amyntas:

Et iterum pro molli & delicato,

At mihi sese offert vltro meus ignis Amyntas.

Quid si] Eleuatur obiecta cauillatio hyperbolica maiorum collatione: Idyllio quarto,

φαντί νιν Ἡρακλῆι βίῃ καὶ κάρτος ἐρίσδεν.

Dicunt ipsum Herculi vi & fortitudine contendere.

Incipe] Proponitur argumenti varia materia, amatoria, laudatiua, contentiosa: & ex adiunctis otium proponitur. Tale ferè est ecloga nona,

Incipe si quid habes, & me fecère poëtam
Pierides, sunt & mihi carmina-

Phyllidis] Notus est Phyllidis amor erga Demophoontem regis Atheniensis filium, ex epistola Ouidij, vt illum è Troiano bello redeuntem exceperit & pro coniuge habuerit: ac deinde cùm Athenas ille reuersus, nõ rediturus putaretur, sese suspẽderit, & in arborẽ nominis sui mutata sit, id est amygdalum sine foliis: Postremò Demophoon reuersus, re cognita truncũ sit amplexatus, qui velut sponsi sentiret aduentum, folia emisit, vnde etiam φύλλον, folium dictũ est, quod prius πέταλον dicebatur: vide Seruium. *Alconis*] Hic Cretensis sagittarius fuit excellens, qui in serpentem Phalari eius filio inuolutum, tanta arte sagittam direxit, vt eam serpentis in vulnere defigeret, nec filium tangeret.

Codri] Rex Atheniensium hic fuit, qui bello aduersus

Laconas

Laconas, vt ait Seruius, aut Dorienses, vt Iustinus libro secundo, ad Thracenses, vt Plutarchus ait, suscepto, cũ responsum esset victores hostes fore, nisi rex Atheniẽsium caderet, Codrus habitu simulato, in hostium turbam irrupit, & interfectus est: eáque re cognita hostes sine prælio abierunt: huius meminit Horatius tertio Odarum, Ode decima nona,

Quantùm distet ab Inacho
Codrus pro patria non timidus mori
Narras-.

Incipe] Anaphora est. *Tityru*] Ex Idyllio primo,
τὰς δ' αἶγας ἐγὼν ἐν τῷδε νομευσῶ.
Capras autem ego intereà pascam.

Immo] Correctio propositionis è dissimili, vbi repetitur cauillatio cum doloris significatione: Similis quædam est Idyllio septimo,

-ὅρη φίλος, αἴ τοι ἀρέσκει
τοῦθ' ὅ,τι πρᾶν ἐν ὄρει τὸ μελύδριον ἐξεπόνασα.
-Vide amice si tibi placet,
Ea quam anteà in monte cantilena elaboraui.

Fagi] fuit ecloga prima,
Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi.
Item ecloga secunda,
Tantum inter densas vmbrosa cacumina fagos,
Vt hæc arbor opacitate sua pastorum carminibus delectata videatur. *Alterna*] Varia, ait Seruius, vel ἀμοιβαῖα vt anteà in illo versu,
Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

certet] Idyllio quinto,
αὐτόθι μοι ποτέρισδε, καὶ αὐτόθι βωκολιάσδευ.
Istinc mihi contende, & istic bucolicè cane.

Lenta] emendatur cauillatio contraria parium collatione ad laudem Mopsi. *Saliunca*] Celticum nardum nascitur in Liguriæ alpibus, saliũca patrio nomine appellatum, prouenítque in Istria, & exiguè fruticat, & cum radicibus in manuales fasciculos componitur, ait Dioscorides, libri primi capite septimo. *Sed tu*] re-

uocatio contentiunculæ, deinceps ἐπικήδιον ſequitur, id eſt funebre carmen nondum humato corpore: Partes tres ſunt, prima eſt ex adiuncto luctu matris, nympharum: boum, pecudum, leonum. *crudeli*] Alij Iulium Cæſarem hîc accipiunt viginti tribus vulneribus confoſſum: alij Flaccum Maronis fratrem, vt in Virgilij vita dictum eſt: de quo eſt illud,

Triſtia fata tui dum fles in Daphnide Flacci,
Docte Maro, fratrem diis immortalibus æquas.

Alij Quintilium cognatum Virgilij, de quo Horatius Odarum primo, Ode viceſima quarta:

Nulli flebilior quàm tibi Virgili.

At res ſimpliciter intelligi poteſt, ficti nempe argumẽti, cùm Theocriti imitatio appareat. *Vos*] Ratio eſt è teſtimonio hyperbolico, vt paulò pôſt erit,

-Montéſque feri ſyluæque loquuntur.

Talis locus longè ampliſſimus Idyllio decimo nono in epitaphio Bionis,

αἰλινά μοι στοναχεῖτε νάπαι, καὶ Δώριον ὕδωρ,
καὶ ποταμοὶ κλαίοιτε τὸν ἱμερόεντα Βίωνα·
Νῦν φυτά μοι μύρεσθε, καὶ ἄλσεα νῦν γοάοισθε.
Miſerè mihi ſuſpirate ſaltus & Dorica aqua,
Et flumina flete ſuauem Biona:
Nunc plantæ mihi lugete, & nemora nunc vlulate.

Et totus locus viceſimo tertio Idyllio. Tale eſt epitaphium Adonidis. *Atque deos*] ſic AEneidos tertio,

Quem non incuſaui amens hominúmque deûmque.

Non vlli] Tale eſt in Iulio Cæſare apud Suetonium capite octogeſimo primo: Proximis diebus equorum greges quos in traiiciendo Rubicone flumine cõſecrarat, ac vagos ſine cuſtode dimiſerat, comperit pertinaciſſimè pabulo abſtinere, vbertímque flere: Locus autem eſt è primo Idyllio Theocriti,

τῆνον μὰν θῶες, τῆνον λύκοι ὠρύσαντο,
τῆνον χ᾽ ὠ᾽κ δρυμοῖο λέων ἀνέκλαυσε θανόντα.
Illum quidem Thoes, illum lupi vlularunt,
Illum è ſylua leo refleuit mortuum.

Item,

Item, πολλαὶ οἱ παρ' ποσὶ βόες, πολλοὶ δέ τε ταῦροι,
πολλαὶ δ' αὖ δαμάλαι καὶ πόρτιες ὠδύραντο.
Multæ ei ad pedes boues, multi verò etiam tauri,
Multæ etiam iuuencæ & vitulæ luxerunt.

Et Idyllio decimo nono,
ὤρεα δ' ἐστιν ἄφωνα, καὶ αἱ βόες αἱ ποτὶ ταύροις
πλαζόμεναι γοάοντι, καὶ οὐκ ἐθέλοντι νέμεσθαι.
Montes autem sunt muti, & boues apud tauros
Errantes lamentantur, & non volunt pasci.

Pastos] Actiuè sumitur, sicut ecloga septima,
Cùm primùm pasti repetent præsepia tauri:
cùm priùs passiuè sumptum sit,
-Florem depasta salicti- ecloga prima.

Daphnis] Secunda pars de factis, quæ Seruius putat ad Iulium Cæsarem pertinere, quia Bacchanalia primus Romam transtulit: at contrà mox intelligetur de Bacchanalibus. *curru*] pro, Currui, & veteres sæpe quartæ declinationis eiusmodi nomina per u in datiuo dicebant, vt ait Gellius libri quarti capite decimo sexto: & sic Virgilius sexto AEneidos,
-Teque aspectu ne subtrahe nostro.
& 9. *Venatu inuigilant pueri.* pro aspectui, & venatui: Sic apud eundem poëtam, sinu, portu, concubitu, metu leges: hîc autem ex adiũctis periphrasis Dionysiacorũ, seu Liberalium & Bacchanalium: Bacchus enim tigribus vehebatur, & Bacchantes saltabant, Thyasos & pãpinis intertextis hastas gerebant. *Thyasos*] thyasus est conuiuium è symbolis singulorum, item pompa & chorea Dionysiaca: nunc θυμιασμος, cœtus in honorem Liberi patris. De Bacchanalibus Blõdus de Roma triumphante secundo libro ita scribit: Et Bacchanalia Libero patri Baccho dicata, temporis longitudine per autumnũ Saturnalibus paria maiore luxu celebrata sunt: Nudi enim viri cum nudatis omnia membra mulieribus, matronis, viduis & virginibus ad sacra conueniebant: quæ non nisi nocturna erant: caput omnes pariter femoraliáque pampinis & vuarum racemis cincti:

alios item vuarum racemos manu tenebant, & tumultuario inuicem commixti cœtu, in sublime saltãtes, variáque gesticulatione brachia, ceruicem, capútque mouentes, carmen Baccho inconditum decantabant, nec priùs erat saltationis modus, quàm defatigati & toto corpore vacillantes, partim resupinarentur proximioribus inhærentes, partim in pauimentũ phanatici amẽtésque procumberent, vt rectè senserint Marcus Varro talia nisi ab amentibus fieri nõ potuisse. Quid verò incestuũ constuprationúmq; in huiusmodi nocturnis cõuentibus sit cõmissum, Liuius libro quadragesimo scribit, vbi cognosces multis ante Iulium Cæsarem temporibus ea sacra Romæ fuisse. *Hastas*] periphrasis est thyasorum. *Vitis*] Tertia pars è dissimilitudine viui & mortui Daphnidis: protasis ornatur quatuor similib⁹. Locus est similis Idyllio octauo Theocriti,

τᾷ δρυὶ ταὶ βάλανοι κόσμος, τᾷ μαλίδι μᾶλα,
τᾷ βοὶ δ' ἁ μόσχος, τῷ βωκόλῳ αἱ βόες αὐταί.
Quercui glandes ornatus, malo mala,
Boni autem vitulus, bubulo boues ipsæ.

Vitis vt arboribus] vitis arbustiua de qua secundo Georgico. *Postquam*] Antapodosis ex adiunctis malis post mortem secutis. *Pales*] Pales dea pastorum, de qua initio tertij Georgici. *Apollo*] Νόμιος intellige: hic enim pauit annos decem regis Admeti armentum, quia Cyclopes, à quibus AEsculapius eius filius cæsus erat, intermisset, cùm tamen Ioui fulmina Fabricati essent.

Lolium] Græcis est ζιζάνιον: Francis yuræa: versus idem repetitur primo Georgico,

Lappæque tribulique interque nitentia culta,
Infælix Lolium & steriles dominantur auenæ.

Officit oculis, quod Ouidius primo Fastorum testatur,

Et careant Loliis, oculos vitiantibus agri.

Auenæ] Auena primum frumenti vitium est, ait Plinius libri decimi octaui capite decimo septimo: sterilis porrò dicitur ad differentiam satiuæ: vana pro eodem dicitur primo Georgico,

Expe-

Expectata seges, vanis elusit auenis:

Francis aueneron dicitur. *Paliurus*] Paliurus Dioscoridi, libri primi capite centesimo quarto, frutex est aculeatus, durus, cuius semen pingue & fuliginosum: Francis est albus spinus: vicesimo tertio Idyllio,

ὡς τῆνος τέθνακε, καὶ ἄνθεα πάντ' ἐμαράνθη.

Cùm ipse mortuus est, etiam flores omnes tabefacti sunt.

Spargite] Adhuc ἐπικήδιον fuit, sequitur ἐπιτάφιον, de sepulchro & sepulchri inscriptione: vide sexto AEneidos de Miseno sepulchrorum ceremonias. Notabis autem hîc describi sepulchrum herois: heroes enim creduntur in fontibus & montibus habitare.

Superaddite carmen] Idyllio vicesimo octauo sic iubet amator infœlix epitaphium à se dictatum superscribi,

γράψον καὶ τόδε γράμμα, τό σοι ςίχισι χαράξω.

Inscribe & hoc epigramma quod tibi versibus exarabo.

Syluis] notabis in hoc nomine perpetuum bucolici carminis subiectum, vt anteà. *Formosi formosior*] paronomasia: Simile est Idyllio primo de Daphnide,

Δάφνις ἐγὼν ὅδε τῆνος, ὁ τὰς βόας ὧδε νομεύων,
Δάφνις ὁ τὼς ταύρως καὶ πόρτιας ὧδε ποτίσδων.
Daphnis ego hic ille, boues hîc pascens,
Daphnis tauros & iuuencas hîc aquans.

Tale tuum] Tertia pars eclogæ in apotheosi, cuius exordium sumitur è dissimili laude superioris carminis, & extenuatione sequentis. Laus illa similibus & paribus explicatur. *Diuine*] Metaphora, vel reuera, quoniã notum est illud Ouidij,

Est deus in nobis agitante calescimus illo.

Quale] Locus est in primo Theocriti Idyllio,

ἅδιον ὦ ποιμὰν τὸ τεὸν μέλος, ἢ τὸ καταχὲς
τῆν' ἀπὸ τᾶς πέτρας καταλείβεται ὑψόθεν ὕδωρ.
Dulcius ô pastor tuum carmen, quàm resonans
illa à petra distillat supernè aqua.

Et Idyllio octauo,

ἁδὺ δὲ τῶ θέρεος παρ' ὕδωρ ῥέον αἰθριοκοιτεῖν.
Dulce autem æstate apud aquam fluentẽ sub dio dormire.

& ibid. ἀδύ τι τὸ στόμα τοι, καὶ ἐφίμερος, ὦ Δάφνι, φωνά.

κρέσσον μελπομένω τεῦ ἀκουέμεν, ἢ μέλι λείχειν.

Dulce quid os tibi, & desiderabilis ô Daphni, vox:

Meliùs modulantem te audire, quàm mel lingere.

Sopor] Idyllio quinto,

- εἴρια τᾷδε πατησεῖς,

αἴκ' ἔνθῃς, ὕπνω μαλακώτερα.

- *Lanas hîc calcabis,*

Si veneris, somno molliores.

Est carminis laus. *Nec calamus*] hîc par est, sed maius interponitur., Nec solùm, sed: vbi interpretes Theocritum magistrum intelligunt, Virgilium discipulum: allegorias tamen hîc interpretari nihil necesse est.

Alter] Id est secundus, aiunt hîc interpretes: at si par est discipulus magistro, neuter primus erit aut secundus: alter igitur hîc est qui pòst sit pari loco, vt amicus alter ego. Et sic Idyllio primo,

- μετὰ Πᾶνα, τὸ δεύτερον ἆθλον ἀποισῇ

- *Post Panem, secundum præmium feres.*

Nos tamen] Antapodosis est dissimilitudinis ad extenuationem, vbi Menalcas ἀποθέωσιν profitetur. Ratio est ex adiuncto amore. *An quicquam*] adhibetur ad excitandum mutua commendatio futuri carminis ex eius adiuncta gratia, & subiecta personæ dignitate, & testimonio. *Candidus*] ἀποθέωσις & cõsecratio hîc incipit, ex adiunctis, id est publica lætitia, quæ per partes declaratur: Qualis autem fuerit ἀποθέωσις tum Romæ in funeribus Imperatorum, vide Herodianũ libro 4. *Candidus*] Lacteum fortassis hîc circulũ respicit, vbi Romani putabant heroas suos habitare. Sic enim Cicero Scipionẽ somniantem, loquentem facit in excelso & pleno stellarum illustri & claro loco, id est lacteo circulo. *Limen*] Synecdoche est ex parte totum significans: limen enim transuersum in ianua lignũ significat supetũ vel inferũ, & hîc pro ianua sumitur. *Alacres*] cõtrariam tristitiam ἐπικήδιον habuit: nymphæ fleuerunt, pecudes à potu pastúque abstinuerũt, leones ingemuerũt. *Dryadas*] Nym-

phas

phæ quæ inter arbores habitãt; Dryades sunt, vt iam di-ctum est ecloga secunda. *Nec lupus*] Tale fuit ecloga 4.

-Nec magnos metuent armenta leones.

Retia] metonymia pro retiariis. *Bonus*] Ratio lætitiæ ex adiunctis personæ. *Ipsi*] Secundus ἀποθεώσεως locus è publicæ & inuocationis & confessionis testimonio.

Ipsi, ipsæ, ipsa] polyptoton quale fuit ecloga prima,

-Ipsæ te Tityre pinus,
Ipsi te fontes, ipsa hæc arbusta vocabant.

Deus deus] Epizeuxis est, qualis anteà fuit, *Ah Corydon corydon*: & sexto AEneidos,

Ventum erat ad limen, cùm virgo, Poscere fata
Tempus, ait: deus ecce deus-

O *fœlix*] Exclamatio est, & fœlix pro propitio, primo AEneidos sic videtur dici,

Sis fœlix, nostrúmque leues quæcunque laborem.

Idyllio decimo quinto,

ἴλα νῦν φίλ᾽ Ἄδωνι, καὶ ἐς νέωτ᾽ εὐθυμήσαις,
Propitius sis nunc dilecte Adoni, & in posterum lætifices.

En quattuor] Tertius locus ἀποθεώσεως ex adiunctis sacrificiis, quæ per partes latiùs explicãtur, aras, lac, oleũ, vinum, musicam & saltationem: Seruius distinguit aras ab altaribus, quòd hæc tãtùm sint superiorum deorum, illæ etiam inferorum: eũdémque in cœlo Solem, in terris Bacchum, & apud inferos Apollinem facit: quod ad locum hunc nihil attinet, sed aras noui dei altaribus authentici dei coniungit, *Spumantia*] metonymia est, qua significat idem quod epitheto significatum est (nouo) sic AEneidos primo,

-Ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro:

Vbi & vini vis recentis exponitur. *craterásque*] locus est è quinto Idyllio,

σασῶ δ᾽ ὲ κρητῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτος
ταῖς νύμφαις, σασῶ δὲ καὶ ἁδέος ἄλλον ἐλαίω.
Statuam autem crateram magnum albi lactis
Nymphis, statuam autem etiam dulcis alium olei.

Sed in ſeptimo Idyllio, de Cerealibus locus eſt copioſior ſimilis magis quàm idem,

τὸν πτελεατικὸν οἶνον ἀπὸ κρητῆρος ἀφυξῶ,
παρ' πυρὶ κεκλιμένος· κύαμον δέ τις ἐν πυρὶ φρυξεῖ,
χ' ἁ στιβὰς ἐσσεῖται πεπυκασμένα, ἐς τ' ἐπὶ πᾶχυν
κνύζᾳ τ' ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ.
καὶ πίομαι μαλακῶς μεμνημένος Ἀγεάνακτος,
αὐταῖσιν κυλίκεσσι, καὶ ἐς τρύγα χεῖλος ἐρείδων.
αὐλησεῦντι δέ μοι δύο ποιμένες· εἷς μὲν Ἀχαρνεὺς
εἷς δὲ Λυκωπίτας, ὁ δὲ Τίτυρος ἐγγύθεν ᾀσεῖ·
Pteleaticum vinum è cratera exhauriam
Apud ignem inclinatus, fabam aliquis in igne torrebit,
Et lectus erit ornatus vſque in vlnam
Cnyzáque ferulâque multum flexibilíque apio.
Et bibam molliter recordans Ageanactis,
Ipſis poculis: & in fecem labrum firmans.
Tibia canent autem mihi duo paſtores, vnus quidem Acharneus,
Vnus autem Lycopitas: hic autem Tyturus propè canet.

Baccho] Metonymia pro vino. *calathis*] calathus antea quaſillus fuit : hîc eſt calyx. In tertio Georgico vas eſt quo lac exprimitur. *Arniſia*] Straboni libro decimo quarto Arniſia locus eſt in Chio inſula aſper & importuoſus, vbi vinum græcanicorum optimum naſcitur: Stephano dicitur Arſyſia, & vinum arſyſinũ : hodie vulgò maluaſinum aut maluaſium dicitur. *Nectar*] Nectar potus eſt deorum vt poëtæ fabulãtur, immortalitatem fabulis ſuis indicantes: à (νε) quod in compoſitis verbis negatiuum eſt, & κτείνω occîdo. Sic apud Martialem:

Iuppiter ambroſia ſatur eſt, & nectare viuit.

Lyctius] Lyctus eſt oppidum Cretæ, vnde Lyctius modò dicitur. *Satyros*] Satyrus animal eſt in vltimis Lybiæ gentibus in quo præter effigiẽ nihil eſt hominis : miniſter autem Bacchi dicitur propter libidinem : vnde etiã nomen habet : σάθη ſiquidem græcis eſt veretrum ſeu virile membrum. *Imitabitur*] Symbolum ſimilitudinis eſt in hoc verbo, id enim eſt, more Satyrorum ſaltabit.

Alpheſi-

Alphesibœus] Pastoris fictum nomen est: ἀλφέω enim est inuenio & βοῦς βοός, bos, velut inuentor boum.
Hæc tibi] Notatur sacrificij tempus duplex quotannis.
Lustrabimus] Ambarualia significat, de quibus iam antea dictum est ecloga secunda ad illum versum,

Cùm faciam vitula pro frugibus.

Dum] Diuinitatis perpetuitas ad extremum declaratur quatuor pariū collatione, quæ 1. AEneidos iteratur,

In freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ
Lustrabunt, conuexa polus dum sydera pascet.

Thymo[Thymus vel thymum, herba hortensis odorata, quo tantum delectantur apes, vt eo largè florente, prouentum sperent apiarij, ait Plinius libri vicesimi capite 10. *Rore cicadæ*] de cicadis ecloga 1. diximus in illo versu,

At mecum raucis resonant arbusta cicadis:

vnum autem hoc animal ore caret, & foramine quo eiiciantur excrementa corporis: pro ore tamen habet in pectore quiddam linguæ simile, quo rorem lambit: excitata verò humorem reddit, quod solum argumentum est rore easdem ali, ait Plinius libri vndecimi capite vicesimo sexto: quarto Idyllio,

-μή πρῶκας σιτίζεται, ὥσπερ ὁ τέττιξ;
Num rores pascit, quemadmodum cicada?

Vt Baccho] declaratur eadem diuinitas similitudine duorum deorum. *Damnabis*] cùm tui numinis cultoribus pro votis eorum adfueris, obligatos votis & veluti damnatos habebis: paulò secus primo AEneidos,

-Vocabitur hic quoque votis.

Macrobius tamen ait eos votis damnatos esse, qui promissa vota iam persoluerunt: vt sit damnatus votis, quod voti compos, quod quàm verum sit, considerabis. Explicationem autem illam nostram Erythræus amplissimè nobis ita tradidit. *Damnabis votis*] Non, liberabis, accipiendum est, vt Nonius & Agresius interpretantur, sed contrà, damnabis, obligabis, intellige. Et quasi quadam necessitatis damnatione obnoxios red-

des agricolas, ad vota soluenda, dum tu illis tanquam verum & præsens numen adfueris: vt damnati propriè hi dicantur, non qui vota tantùm fecerint, sed qui etiam ab ipso deo optata impetrauerint: vnde tunc votorum persolutionis se reos omnino factos, quasi ex numinis parte voti concepti conditione adimpleta, maximè intelligerent. Nam ita mortalium vulgus deo vouere solet, vt sub conditione cum ipso quasi contrahat, vt scilicet non alia ratione se voti damnatum & reum velit, quàm si votis petita obtinuerit. Id autē à poëta ex persona Mopsi ideo dictum est, vt Daphnim numen omnino præsentissimum agricolis fore ostenderet. Quare, cùm dixit, agricolæ tibi vota facient: quia id ad probandum numeń non sufficeret, quòd votorum susceptio tota de ipsorum agricolarum opinione penderet, addidit,

Damnabis tu quoque votis, id est vota eorum implebis, vnde deus appareas agricolarum, & ita tibi votis damnati sint, id est, eorum solutioni obnoxij. Hanc autem reddendi voti necessitatem Maro rerū omniū prudentissimus, verbo pontificio, & votorum proprio expressit, sicut & alibi, *voti reus*, dixit: nam vota reddere, vt etiā vox illa diuina Christianorum auribus inclamat, *Vouete, & reddite*, omnino necesse est: nec minùs sanè, quàm sententia, aut iudicio damnatos, pœna soluere. Vnde etiam in iure ciuili nostro, titulo de Legatis primo, species illas legatorum per damnationem factas legimus. Vt apud Vlpianum per initia tituli: Quisquis mihi gallicanarum rerum hæres erit, damnâs esto tot dare, id est, damnatus esto. Et apud Paulum, eodem titulo Testator ab hæredibus ita legat: Lucius Titus, & G. Seius P. Meuio decē dare dānâs sunto, id est, dānati. Quod quidem quartum legatorum genus per solennitatē verbi Damnâs necessitatem quandam hæredibus omnibus soluere legatariis tenerentur, etiā si damnosam hæreditatem adiissent, & res aliena legata esset. Quæ postea verbi solennitas atque necessitas (vt interim in re per-

quam

quam digna ſcitu, iuriſperitum agam, id eſt, munetis mei non obliuiſcar) cum reliquis tribus legatorum generibus, quæ olim in vſu erāt, ſcilicet, per vendicationē, ſinendi modo, & per præceptionem, quibus etiam ſingulis generibus certa quędam verba aſsignata erāt, per quæ illa ſignificarentur, conſtitutionibus diuorum principū penitus ſublata eſt. Quippe cùm per omnia æquata ſunt legata fidei commiſsis, vt habetur Digeſtis, eodē titulo, ſymbolo, ne lege dicam, quæ non eſt, Vlpiani primo, & inſtitutionibus, eodem titulo. Sed illud quoque non diſsimulandum, quod legimus antiquitatem non modò damnatum voto, ſed etiam voti condemnatum dixiſſe. Titinnius Veliterna, vt eſt in exemplis Marcelli, ait fortaſſe votum fuiſſe, quo die liber foret, nūc eius voti condemnatus eſt, immolauit hoſtiam. Et Turpilius Leucadia: & ampliùs illum apparere condecet, quandoquidem voti condemnatus eſt. *Quæ tibi*] Collaudatur ἀποθεώσεως carmen, paſtorali trium minorum collatione. *Sibilus*] Sibilus, & in plurali ſibili vel ſibila, propriè eſt ſonitus oris humani, dentibus compreſsis, & parum diductis labris, expreſſus: hîc ſynecdoche eſt ex ſpecie genus ſignificans, pro flatu enim ſumitur.

Auſtri] -*Floribus auſtrum,*

fuit ecloga ſecunda. *Percuſſa littora*] paſtoribus tempeſtatem ſpectantibus & fluctus eius numerantibus magna voluptas eſt: fluctus autem illos paulatim creſcere indicant illæ Maronis collationes tertio Georgico:

Fluctus vt in mediò cœpit cùm albeſcere ponto
Longiùs, ex altóque ſinum trahit, vtque volutus
Ad terras immane ſonat per ſaxa, nec ipſo -
Monte minor procumbit: at ima exæſtuat vnda
Vorticibus, nigrámque altè ſubuectat arenam.

Item ſeptimo AEneidos,

Fluctus vt in medio cœpit cùm albeſcere vento,
Paulatim ſeſe tollit mare, & altius vndas
Erigit, inde imo conſurgit ad æthera fundo.

Ouidius primo Triſtium, maximum facit omnium

fluctuum decimum,

Qui venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes,
Posterior nono est vndecimóque prior.

Et vulgò decumanus fluctus dicitur pro maximo, vt in castris porta decumana. Sic rursùs idem poëta,

-Decimæ ruit impetus vndæ.

Et Lucanus quinto Pharsaliæ:

Hæc fatum, decimus, dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat.-

Hinc porta decumana, oua & pyra decumana pro maximis. fluctus autem numerare secundo ad Atticum libro Tullius dixit pro otiari ac planè nihil agere, ex eóq; voluptatem capere, quod huic pastoritiæ collationi cõuenit. *Saxosas*] Ex Idyllio primo.

ἅδιον ὦ ποιμὰν τὸ τεὸν μέλος, ἢ τὸ καταχὲς
τῆν' ἀπὸ τᾶς πέτρας καταλείβεται ὑψόθεν ὕδωρ.
Iucundius ô pastor tuum carmen est, quàm quæ resonans
Illa de saxo defluit ex alto aqua.

Hac te] Concluditur ecloga, mutua pastorum liberalitate: Menolcas fistulam donat & commendat ex adiunctis, quòd ea secundam & tertiam eclogam cantare didicerit. *Cicuta*] Cicuta priùs fuit internodium:

Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula-

Herba autem hîc est venenosa, & publica Atheniensium pœna infamis, attamen caulis eius estur à plerisque, & sæpe altior est binis cubitis, ait Plinius libri vicesimi quinti capite decimotertio. Itaque pastores ex eius calamo fistulam sibi conficiunt. Talis igitur est metonymia, qualis fuit in auena & calamo & stipula.

Formosum] Synecdoche est ex parte totum significans, quomodo iureconsulti leges appellant primis legũ nominibus. Quomodo Cicero tertia epistola decimisexti ad Atticum loquitur: Quòd verò scribis te magis delectari: O Tite si quid ego: si quid agis, addis mihi scribendi alacritatem: hîc initium libri de Senectute pro libro toto positum est. *At tu*] Mopsus donat suum pedum

dum, id eſt baculum curuum, quo pedes ouium paſtores trahunt, & ſuis item adiunctis commendat, quòd quanuis à formoſo poſtore rogatum, non tamen ſit datum, quòd nodis & ære ſit formoſum. Idyllio ſeptimo.

-ὁ δ᾽ αἰπόλος ἁδὺ γελάσας
τάν τοι ἔφα, κορύναν δωρήσομαι.
-Hic autem caprarius ſuauiter ridens
Hanc tibi, dixit, virgam donabo.

Formoſum] Similis quædam liberalitas Idyllio primo, ſed aliis argumentis expoſita. Item ſexto de Damœta & Daphnide,

χὡ μὲν τῷ σύριγγ᾽, ὁ δὲ τῷ καλὸν αὐλὸν ἔδωκεν.
Et hic quidem huic fiſtulam, illè autem huic pulchram tibiam dedit.

Antigenes] Nomen è ſeptimo Idylllio.

ECLOGA SEXTA.

Silenus.

Poëta.

PRima Syracuſio dignata eſt ludere verſu
Noſtra, nec erubuit ſyluas habitare, Thalia.
Cùm canerem reges & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit: paſtorem Tityre, pingues
Paſcere oportet oues, deductum dicere carmen.
Nunc ego (nanque ſuper tibi erunt, qui dicere laudes
Vare tuas cupiant, & triſtia condere bella)
Agreſtem tenui meditabor arundine muſam.
Non iniuſſa cano. ſiquis tamen hæc quoque, ſiquis
Captus amore leget, te noſtræ Vare myricæ,
Te nemus omne canet: nec Phœbo gratior vlla eſt,
Quam ſibi quæ Vari præſcripſit pagina nomen.
Pergite Pierides. Chromis & Manaſylus in antro
Silenum pueri ſomno videre iacentem,

Inflatum hesterno venas, vt semper, Iaccho.
Serta procul tantùm capiti delapsa iacebant:
Et grauis attrita pendebat cantharus ansa.
Aggreßi (nam sæpe senex spe carminis ambos
Luserat) iniiciunt ipsis ex vincula sertis.
Addit se sociam, timidísque superuenit AEgle,
AEgle *Naïadum pulcherrima: iámque videnti,*
sanguineis frontem moris, & tempora pingit.
Ille dolum ridens, Quò vincula nectitis? inquit.
Soluite me pueri: satis est potuisse videri.
Carmina, quæ vultis, cognoscite: carmina vobis,
Huic aliud mercedis erit. simul incipit ipse.
Tum verò in numerum Faunósque, *feràsque videres*
Ludere: tum rigidas motare cacumina quercus.
Nec tantùm Phœbo *gaudet* Parnaßia *rupes:*
Nec tantùm Rhodope *miratur, &* Ismarus Orphea:
Námque canebat vti magnum per inane coacta
Semina terrarúmque, animæque, maríſque fuissent,
Et liquidi simul ignis: vt his exordia primis
Omnia, & ipse tener mundi concreuerit orbis.
Tum durare solum, & discludere Nerea *ponto*
Cœperit, & rerum paulatim sumere formas:
Iámque nouum terræ stupeant lucescere Solem:
Altius atque cadant summotis nubibus imbres:
Incipiant syluæ cùm primùm surgere: cúmque
Rara per ignotos errent animalia montes.
Hinc lapides Pyrrhæ *iactos,* Saturnia *regna,*
Caucaseásque refert volucres, furtúmque Promethei,
His adiungit Hylam, *nautæ quo fonte relictum*

Cla-

Clamasset, vt littus Hyla Hyla, omne sonaret.
Et fortunatam, si nunquam armenta fuissent,
Pasiphaën niuei solatur amore iuuenci:
Ah virgo infœlix, quæ te dementia cœpit?
Prætides implerunt falsis mugitibus agros:
At non tam turpes pecudum tamen vlla secuta est
Concubitus, quamuis collo timuisset aratrum,
Et sæpe in leui quæsisset cornua fronte.
Ah virgo infœlix, tu nunc in montibus erras:
Ille latus niueum molli fultus hyacintho,
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,
Aut aliquam in magno sequitur grege: claudite Nymphæ
Dictææ, Nymphæ nemorum iam claudite saltus:
Si quà fortè ferant oculis sese obuia nostris
Errabunda bouis vestigia: forsitan illum
Aut herba captum viridi, aut armenta secutum
Perducat aliquæ stabula ad Gortynia vaccæ:
Tum canit Hesperidum mirantem mala puellam.
Tum Phaëthontiadas musco circundat amaræ
Corticis, atque solo proceras erigit alnos.
Tum canit errantem Permessi ad flumina Gallum,
Aonas in montes vt duxerit vna sororum,
Vtque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis:
Vt Linus hæc illi diuino carmine pastor,
Floribus atque apio crines ornatus amaro
Dixerit, Hos tibi dant calamos (en accipe) musæ,
Ascræo quos antè seni, quibus ille solebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
His tibi Grynei nemoris dicatur origo:

Ne quis sit lucus quo se plus iactet Apollo.
Quid loquar? aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?
Aut vt mutatos Terei narrauerit artus?
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit:
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus antè
Infælix sua tecta superuolitauerit alis?
Omnia, quæ Phœbo quondam meditante beatus
Audiit Eurotas, iussítque ediscere lauros,
Ille canit, pulsæ referunt ad sydera valles:
Cogere donec oues stabulis, numerúmque referre
Iussit, & inuito processit vesper Olympo.

IN SEXTAM EGLOGAM.

Ecloga sexta Epicurei Sileni varia carmina complectitur: Octo enim diuersa sunt. Primum de Epicuri philosophia, secundum de Hyla, tertium de Pasiphaë, quartum de malis Hesperidum, quintum de Phaëthontiadibus, sextum de Gallo, septimum de Scylla, octauum de Tereo: denique omnia comprehendit carmina Apollini nota; Sed præcipuus & primus locus est de Epicuri philosophia, & ideo ecloga in honorem Quintilij Vari seu Varri (varia enim huius nominis est orthographia) videtur esse composita: hæc autem ecloga dicitur à Virgilio, ingenti fauore fuisse recitata, vt cùm eam postea Cytheris cãtasset in theatro, stupefactus Cicero, requisierit cuius esset: & cùm authorem tandem vidisset, dixisse fertur ad suam & Virgilij laudem,

-magnæ spes altera Romæ,

ait

ait Seruius, secutus fabulam Donati, de qua in Virgilij vita dictum est. Initio autem poëta significat, sed obscuriùs, dicturum se laudes Vari carmine Bucolico, quia primum id eius carmen sit. Ratio est ex adiunctis.

Syracusi.] alij Syracosio, ne, u, syllaba antepenultima ex, ʊ, diphthongo descendens, contra artem contrahatur. Casus est græcanicus, pro Syracusano; qualis fuit ecloga quarta, Sicelides pro Sicilienses. *Syracusio*] Periphrasis carminis Bucolici ex eius authore Theocrito, quem Virgilius hîc imitatur, & eius subiecto, circa quod occupatur, quod toties iam vsurpatum ecloga prima,

Syluestrem tenui musam meditaris auena,
Item, *Formosam resonare doces Amaryllida syluas,*
Et 2. *Montibus & syluis studio iactabat inani,*
Itē, *Mecum vna in syluis imitabere Pana canendo,*
Itē, *-habitarunt dij quoque syluas;*
Itē 4. eclo. *Si canimus syluas, syluæ sint Consule dignæ.*
Et 5. eclo. *Daphnis ego in syluis hinc vsque ad sydera notus:*
Item, *-montésque feri syluæque loquuntur,*
Et nunc, *-Nec erubuit syluas habitare Thalia.*

Thalia] θάλεια debuit esse thalea, vt κυθέρεια, Cytherea: ergo græcanica & hæc inflexio est, ait Seruius, θάλεια autem viriditas, celebritas, lætitia, festiuitas est latinè: θαλέω & θάλλω verbum id significat. *Cùm canerem*] Cõfirmatio tandem est è testimonio diuino, quo reuocatum se dicit ab Heroico carmine: res enim Romanas aggressus erat initio, sed asperitate nominum deterritus omisit, ait Donatus, & post eum Seruius. *Cynthius*] Apollo dicitur Cynthius: Cynthus enim Deli insulæ mons est, vbi natus est Apollo & Diana. *Aurem*] Aurem vellere quid sit, & quid hac metonymia significetur, Virgilius hîc interpretatur, id est admonere: & sic Seneca libro secũdo de Beneficiis loquitur: Loquar mecum & mihi aurem vellam. Ratio autem tropi non species à Seruio proponitur, quia auris (ait) est memoriæ consecrata, vt frons Genio, digiti Mineruæ, genua misericordiæ. Idyllio quinto,

ὐκ ἔραμ' Ἀλκίππας, ὅτι μὴ πρὰν ὐκ ἐφίλασε
τῶν ὤτων κατελοῖσα.
Non amo Alcippen, quòd me prius non osculata est
Aures deprehendens.

pastorem] Prosopopœia est Apollinis, vbi ex coniugatis est ratio, pastor pascere. *Deductum*] Metaphora est à lana, quæ dum tenuatur in filum, deducitur: Quintilianus libri octaui capite secundo: Propriè autem, ait, quo nihil significātius: vt Cato dixit Cæsarem ad euertendam Rempublicam sobrium accessisse: vt Virgilius deductum carmen: & Horatius acrem tibiam, Hannibalémque dirum. *Nunc ego*] Conclusio est confirmationis proximæ: Quare Bucolicum carmen canam.

Nanque] Illustratio intexitur è dissimili: alij bellicas tuas laudes canent: Quintilius autem Varus in Germania exercitus dux fuit, & cum ea tandem à Germanis cæsus: De quo Suetonius vicesimo quinto capite, in Augusto, Graues, ait, ignominias cladésque omnino duas nec alibi quàm in Germania accepit Lolianam & Varianā: sed Lolianam maioris infamiæ quàm detrimenti, Varianam penè exitialem tribus legionibus cum duce legatísque & auxiliis omnibus cæsis. Hac nuntiata excubias per vrbem indixit, ne quis tumultus existeret, & præsidibus prouinciarum prorogauit imperium, vt & à peritis & assuetis socij continerentur: vouit & magnos ludos Ioui optimo maximo, si Rempublicam in meliorem statum vertisset. Quod factū Cimbrico Marsicóque bello erat, adeo nanque consternatum ferunt, vt per continuos mēses barba capillóque summisso caput interdum foribus illideret, vociferans, Quintili Vare, legiones redde: diémque cladis quotannis mœstum habuerit, ac lugubrem. Hæc ad verbum Suetonius. Alius etiam Varus fuit amicus Virgilio & ecloga nona celebratus, qui superstes Virgilio fuit, & eius opera correxit. *Arundine*] Tales iam metonymiæ fuerunt, auena, calamus, stipula, cicuta. *Non iniussa cano*] Alia confirmatio est Bucolici carminis ex authoritate vel Pollionis

vel

vel Auguſti, vel Mecœnatis, vt Seruius ait. *Si quis*] hîc præcipua propoſitionis ſignificatio eſt, adiunctis confirmata, quòd Vari laus ſit doctis gratiſsima.

Myricæ] Sic antea,

Non omnes arbuſta iuuant humileſque myricæ.

Et poſtea decima ecloga,

Illum etiam lauri, illum etiam fleuêre myricæ.

Nemus] τὸ νέμος græcum eſt, & propriè dicitur ſylua voluptatis cauſſa comparata. *Phœbo*] Metonymia pro doctis. *Præſcripſit*] id eſt inſcripſit & propriè dicitur. Sic Cicero Agraria ſecunda: A quibus ei locus primus inuidiæ in præſcriptione legis conceſſus eſt. *Pergite*] Inuocatio eſt, qualis antea fuit: Sicelides muſæ. de Pieridibus, ecloga tertia dictum eſt ad illum locum, Pierides vitulam. *Chromis*] Narratio eſt ad carminis futuri decorum ex Epicurei cantoris adiunctis, ſomno, vino. Virgilius autem Epicuream ſectam Silone doctore didicerat, vt Donatus author eſt in Virgilij vita: & hîc Seruius, & fortaſſe eius cōdiſcipulus Varius fuerat, vt ideo carmen Epicureum Epicureo nuncupet. Chromis nomen paſtoris Libici Idyllio primo: Hîc verò Chromis & Mnaſylus adoleſcentes finguntur. *Iaccho*] ἰακχὸς, Iacchus Bacchus, & hymnus in eundem (ait Feſtus) ſic etiam dicitur vox diuina Bacchum celebrantium παρὰ τὴν ἰαχὴν additione κ: ἰαχὴ verò eſt clamor, gemitus, rugitus, ἰαχέω clamo, loquor. *Serta*) Ebrietatis circunſtantias latiùs perſequitur: vt Sileni corona & cantharus iaceant, vt Silenus ipſe ligari ſe non ſentiat. Serta autem coronæ floribus contextæ ſunt, ſtrophia & ſeruiæ corollæ, corollaria Plinio libri viceſimi primi capite ſecundo dicuntur. Tenuioribus (ait de floribus) vtebantur: antiqui ſtrophia appellantes, vnde nata ſtrophiola: quin & vocabulum ipſum tardè communicatum eſt inter ſacra tantùm & bellicos honores coronis ſuum nomen uindicantibus. Cùm verò è floribus fierent ſerta, à ſerendo ſeruiæ appellantur: & ibidem, Paulatímque & Romæ ſubrepſit appellatio corollæ in-

ter initia propter gracilitatem nominantis, mox & corollariis, postquam & lamina ærea tenui inaurata & inargentata dabantur. Cicero tertia Tusculana: Incendes odores, & sertis redimiri iubebis & rosa. *Cantharus*] Liberi patris poculum fuit, vt Plinius libri tricesimi tertij capite vndecimo, vbi scribit Marium post victoriam Cimbricam cantharis potasse Liberi patris exemplo. *Ambos*] Charisius ambo legit. *Ex vincula*] Anastrophe est, vt

Transtra per & remos.

Addit] Additur ad Epicureæ voluptatis expletionem puella, à qua se pingi Silenus patiatur. *AEgle AEgle*] In fine superioris & principio sequentis sententiæ, est anadiplosis. Fuit autem AEgle filia Solis & Neæræ.

Naiadum] de quibus ecloga secunda dictum est ad illum locum,

-Tibi candida Nais.

Sanguineis] pro rubris, Metaphora talis est ecloga decima,

Pan deus Arcadiæ venit, quem vidimus ipsi
Sanguineis ebuli baccis minióque rubentem.

Ille dolum] Excitatur Silenus & optatum carmen pollicetur, vbi & Prosopopœia est Sileni. *Videri*] Quia semidei tantùm videntur quum volunt: aut quia in hac ebrietate deprehensus est. *Carmina carmina*] Anaphora. *Mercedis*] ioculatoria Veneris est significatio.

Tum verò] Declaratur hyperbolicis adiunctis excellentia carminis, quo dij, bestiæ, res etiam inanimatæ ad saltationem excitarentur. *Faunósque*] Latinis fauni sunt iidem qui græcis Satyri. *Motare*] Id autem quinta ecloga verbum fuit:

Siue sub incertas Zephyris motantibus vmbras.

cacumina] Extremos ramos, qui sunt arboribus pedum loco, cùm radices pro capite sint.

Nec tantùm] Declaratur idem collatione minorum. Parnassus autem mons est Thessaliæ Apollini cõsecratus, vt Rhodope & Ismarus mõtes sunt Thraciæ, in quibus

bus Orpheus cantare solitus est, de quibus iterum erit ecloga octaua,

Nunc scio quid sit amor: duris in cotibus illum
Ismarus aut Rhodope.

Nanque] Subiectum carminis argumentum declaratur physicis Epicuri, qui atomis & corpusculis omnia cōponebat:.quod ante eum Democritus & Leucippus censuerant: qua de re multa Aristoteles primo Physicæ auscultationis, & primo secundóque de Generatione: Item primo Philosophiæ: & Cicero primo de Finibus, & in Fato. *Terrarúmque*] Declaratur origo mundi per ipsius partes, elementa, meteora, arbores, pecudes, homines. *Semina*] Significat atomos Epicureas, quarum concursione Epicurus omnia gignebat: Illis enim triplicem motum tribuebat, ponderis, recta deorsum linea, declinationis, cùm atomi è regione minimùm declinarēt, plagæ cùm alia aliam pelleret: de quo nos in Fatum Ciceronis. *Animæque*] id est aëris. sic Varro primo de re Rustica ex Ennio: aqua, terra, anima, Sol. Cicero primo de Oratore: Deinde cùm spiritus eius esset angustior, tantum continenda anima est assecutus, vt vna cōtinuatione verborum, &c. *Liquidi*] puri, vt postea,

Liquidúmque per aëra lapsæ. sexto AEneidos.

Tener] Plinius lib. 2. cap. 3. videtur hoc epitheton interpretari, cùm de motu mundi loquitur: Esse innumeras ei effigies animalium rerúmque cunctarum impressas, nec (vt in volucrum notamus ouis) lenitate continua lubricum corpus: quod clarissimi authores dixêre tenerū argumentis indicatur. *Nerea.*] Nereus Oceani & Tethyos filius, deus maris: Metonymia igitur est.

Ponto] Pontus Nerei filius: & hic Metonymia similis est. *Formas*] Formas rerum Democritus putauit fieri ρυσμῷ, διαθιγῇ, τροπῇ figura, ordine, situ, vt Aristoteles propositis antè locis ait. *Hinc lapides*] Pyrrha Deucalionis vxor, qui post diluuium dicuntur à poëtis hominum genus reparasse, lapidibus post tergum iactis: de quo Iuuenalis decimanona Satyra:

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem aſcendit, ſortéſque popoſcit,
Paulatímque animâ caluerunt mollia ſaxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas.

Caucaſeáſque] Caucaſus mons ſupra Iberiam & Albaniam: vbi Prometheus per Mercurium imperio deorũ alligatus, à vulture exeditur, quia Solis ignem auxilio Mineruæ furatus eſſet: Seruius fabulam refert ad inuẽtionem Aſtrologiæ, & fulminum obſeruationem. Plato in Philebo refert ad inuentionem logicæ.

Promethei] Triſſyllabũ, & contractum pro quadriſyllabo Promethëi. *Hylam*] Adhuc Epicurea Philoſophia, deinceps ſecundum carmen ſequitur de Hyla puero Herculis, in fonte ſubmerſo, vnde nomen eius dum illi fieret, in fontibus inclamari ſolitũ: ὑλάω vel ὑλακτέω clamo, reſono. Fabula integra decimotertio Idyllio apud Theocritum tractatur, quæ breuiter hîc attingitur. *Hyla Hyla*] Epizeuxis, vt antè vale vale, & in ſecundo (Hyla) ſyllaba vltima corripitur, quanuis natura longa ſit: vt in Aenea & Græcis ſimilibus, quia vocalis ſequitur (ait Seruius:) Quæ ratio ſi vera eſt, vera etiam debuit eſſe in illo vale vale. *Et fortunatam*] Tertium carmen de taurino Paſiphaës amore, quam primò ſolatur, deinde miſeratur, Paſiphaë vxor Minois Cretenſium regis fuit, quæ Dædali artificio dicitur tauro ſuppoſita eſſe: at hunc taurum Palæphatus ait ſcribam Minois fuiſſe, & ex homonymia nominis, occaſionem fabulæ datam eſſe: De fabula, Virgilius ſexto AEneidos,

Hîc crudeles amor tauri ſuppoſtáque furto
Paſiphaë, miſtúmque genus, proléſque biformis,
Minotaurus ineſt Veneris monimenta nefandæ.

Niuei] Metaphora eſt pro, candidi. *Iuuenci*] Taurum dicit, in cuius amorem Paſiphaë exarſit. *Ah*] Commiſeratio deinceps eſt ex diſsimilitudine: Prœtides quanuis ſe vaccas putarent, tamen tauros non amarunt.

Ah] ſic ecloga ſecunda,

Ah corydon corydon quæ te dementia cœpit.

Prœtides]

Aphesiboeus] Pastoris fictum nomen est: ἀλφέω enim est inuenio & βοῦς βοός, bos, velut inuentor boum.

Hæc tibi] Notatur sacrificij tempus duplex quotannis.

Lustrabimus] Ambarualia significat, de quibus iam anteà dictum est ecloga secunda ad illum versum,

Cùm faciam vitula pro frugibus.

Dum] Diuinitatis perpetuitas ad extremum declaratur quatuor pariū collatione, quæ 1. AEneidos iteratur,

In freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ
Lustrabunt, conuexa polus dum sydera pascet.

Thymo[Thymus vel thymum, herba hortensis odorata, quo tantum delectantur apes, vt eo largè florente, prouentum sperent apiarij, ait Plinius libri vicesimi capite 10. *Rore cicadæ*] de cicadis ecloga 1. diximus in illo versu,

At mecum raucis resonant arbusta cicadis:

vnum autem hoc animal ore caret, & foramine quo eiiciantur excrementa corporis: pro ore tamen habet in pectore quiddam linguæ simile, quo rorem lambit: excitata verò humorem reddit, quod solum argumentum est rore easdem ali, ait Plinius libri vndecimi capite vicesimo sexto: quartò Idyllio,

-μὴ πρῶκας σιτίζεται, ὥσπερ ὁ τέττιξ;
Num rores pascit, quemadmodum cicada?

Vt Baccho] declaratur eadem diuinitas similitudine duorum deorum. *Damnabis*] cùm tui numinis cultoribus pro votis eorum adfueris, obligatos votis & veluti damnatos habebis: paulò secus primo AEneidos,

-Vocabitur hic quoque votis.

Macrobius tamen ait eos votis damnatos esse, qui promissa vota iam persoluerunt: vt sit damnatus votis, quod voti compos, quod quàm verum sit, considerabis.

Explicationem autem illam nostram Erythræus amplissimè nobis ita tradidit. *Damnabis votis*] Non, liberabis, accipiendum est, vt Nonius & Agresius interpretantur, sed contrà, damnabis, obligabis, intellige. Et quasi quadam necessitatis damnatione obnoxios red-

Quod autem orator fuerit, & poëta, sic ait,

Dum iuuenile decus, dum mens sensúsque manebat,
Orator toto clarus in orbe fui.
Sæpe poëtarum mendacia dulcia finxi,
Et veros titulos res mihi ficta dedit.
Sæpe perorata percepi lite coronam,
Et data sunt linguæ præmia digna meæ.

Euphorionem poëtam latinè reddidit, & Cytherida Publij Volumnij libertam amauit, eámque ficto Lycoridis nomine celebrauit: vt Clodiam Catulus, Plautiam Tibullus, Hostiam Propertius, Iuliam Ouidius fictis nominibus Lesbiæ, Deliæ, Cynthiæ, Corinnæ celebrarunt. Gallo spreto tandem Marcum Antonium secuta est, vt Seruius author est. Gallus certè dilectam sibi, & ab ea se spretum profitetur:

En dilecta mihi nimium formosa Lycoris
Cum qua mens eadem, res fuit vna mihi:
Post multos, quibus indiuisi viximus annos,
Respuit amplexus heu stupefacta meos:
Iámque alios iuuenes, alióſque requirit amores,
Me vocat imbellem decrepitúmque senem.

Fuit autem præter illa ingenij dona Gallus corpore formosus & robustus, venator, iaculator, luctator, cursor egregius, patiens caloris, algoris, vigiliæ, inediæ, vt in reliquis elegiis ipse de se ait: potator item egregius, vt testis est etiam ipse,

Cessit & ipse pater Bacchus, stupuítque bibentem,
Et quicunque solet vincere, victus abit.

Itaque his dotibus Octauio, licet ex infima familia, tamen facilè conciliatus, ad AEgypti præturam euectus est, vt Suetonius in Octauio ait capite sexagesimosexto: & id videtur Gallus ipse sentire,

Missus ad eos legati munere functus,
Tranquillum cunctis nectere pacis opus.

Vbi & pluribus versibus græcam puellam sibi adamatam describit: in ea verò prætura insolentiùs se gessit: nam præterquam quòd statuas sibi poni, & nomen suũ

pyramidibus inscribi iussit, vt Dion & Strabo testantur, inter pocula etiam quædam in Augustum euomuit, vt Ouidius testatur secundo Tristium,

Non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo:
Sed linguam nimio non tenuisse mero.

Itaque vt Suetonius ibidem ait, Velut res nouas molientem, Octauius Senatui damnandum tradidit, eo & accusatorum denunciationibus, & Senatusconsultis ad necem compulso: laudauit quidem pietatem tantopere pro se indignātum, cæterùm & illachrymauit, & vicem suam conquestus est, quòd sibi soli non liceret amicis, quatenus vellet, irasci: hæc Suetonius. Ipse autem sibi mortem consciuit, vt Strabo, Dion, Marcellinus aiunt: & Ouidius his astipulatu'r tertio amorū elegia octaua,

Te quoque, si falsum est temerati crimen amici
Sanguinis atque animæ prodige Galle tuæ.

Obiisse verò iam senem elegiæ reliquæ abundè testantur: Crinitus ait anno ætatis sexagesimo tertio. Sed enim viuum Virgilius sic amauit, vt non solùm in hac ecloga laudarit, sed eclogas in eius laudes concluserit, & quarti Georgici medio ad finem vsque Gallum tantùm celebrarit: Quem totum locum postea, iubente Augusto, in Aristæi fabulam commutauit. Ergo hic est Cornelius Gallus, quem tam insigni poëticę laude Virgilius modò celebrat: tametsi Quintilianus, libri decimi capite primo duriorem Gallum in elegia putat fuisse: Sed tamē seu veritate seu amore & gratia per eū recepti patrimonii ductus Virgilius, valde magnum poëtam hîc efficit, & ex variis adiunctis hanc laudem contexit. *Permessi*] Helicon & Cytheron, mōtes sunt Bœotiæ seu Aoniæ, vnde Permessus & alii fluuii labuntur. Per Phœbum autem & musas significat doctos, & metonymia est. *Et Linus*] Continuatur eadem laus è ficto Lini testimonio, & de collatione Hesiodi tanquam similis. *Linus*] de hoc, ecloga quarta,

-Lino formosus Apollo.

Apio] Honos ipsi in Achaia fuit coronare victores sa

cri

cri certaminis Nemeæ, Plinius libri deciminoni capite octauo. *Hos tibi*] Prosopopœia musarum.

Calamos] Metonymia pro musica seu poëtica, quæ calamis cantatur. *Ascræo*]. Ascra, vicus Bœotiæ patria Hesiodi. alii tamen affirmant Hesiodum Cumæum fuisse, sed à musis in Ascra amatum & poëtam factum.

Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi
Viderat, Ascræas cùm sequeretur oues,

ait Ouidius sexto Fastorum: cuius mentio est Idyllio decimonono,

Ἄσκρη μὲν γοάᾳ πολὺ πλεῖον Ἡσιόδοιο.
Ascra quidem luxit multò plus Hesiodo.

Rigidas] Sic paulò antè,

- Tum rigidas motare cacumina quercus.

Ornos] Orni, syluestres sunt fraxini, paulò latioribus tamen foliis, quàm cęteræ fraxini, nec deteriorem frondem quàm vlmi præstant, ait Columella libri primi de arboribus capite decimosexto. gallicum nomen nō habet, ait Ruellius: montibus, antè poëta dixit, solum ornis genitale significans, de quo secundo Georgico sic:

Nascuntur steriles saxosis montibus orni.

His tibi] Optatio est ad huius laudis conclusionem. Gallus dicitur ortus à Grynæo monte Apollinis, vt propterea Apollo maximè diligat: Grynia vrbs AEtoliæ, hinc mons Grynæus ibi sacer Apollini. *Quid loquar*] Septimum carmen de Scylla & Nysi filia, & quæ Vlyssis naues afflixit. Sic enim in quibusdā codicibus legitur: *aut Scyllam Nisi aut quam fama* &c. Qua lectione defendetur Virgilius contra Seruium, quòd aliam Scyllam proposuerit, aliam tractauerit. *Nisi*] Athenienses & Megarenses Androgeon Minois filium dolo necauerunt: ad hanc vltionē cū Minos victis iam Atheniensibus Megarenses obsideret, & rex eorum Nisus tandiu regnaturus esset. quandiu purpuream comam habuisset, Scylla eius filia, Minois amore capta, fatalem illam comam patri abscissam, Minoi obtulit. Postea tamen Scylla contempta, & Nisus extinctus, in aues sui no-

minis cõuersi sunt. Nisus est Haliectus, qui falco noster nonnullis est: Scylla autem est alauda, de quibus primo Georgico circa finem, & in Ciri Maronis opusculo, hac de re conscripto. Scylla autem altera Phorci filia fuit à Glauco amata, sed Circes, quæ se spretã dolebat, veneficiis mutata est in illud mõstrum, quod AEneidos tertio describitur:

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem & naues in saxa trahentem:
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus: postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas, vtero commissa luporum.

Dulichias] Dulichium insula est, in qua Itacus mons est, Vlyssis patria: Itaque Dulichias rates pro nauibus Vlyssis ait, per metonymiam. *Vexasse*] Anneus Cornutus & Seruius Virgilium hîc reprehẽdunt, velut humiliore verbo vsum, & Tapinosim notãt: at vterque vehemẽter errat: Nam qui fertur & rapitur, atque huc & illuc distrahitur, propriè vexari dicitur: & verbis vexare & lacerare, quibus Virgilius hîc vtitur, Cato in oratione pro Achæis dixerat: Cúmque Annibal terrã Italiam laceraret & vexaret: Vexatã Italiã dixit Cato ab Annibale, quoniã nullum calamitatis & sæuitiæ genus reperiri queat, quod eo tempore Italia non perpessa sit. Gellius libri secundi capite sexto: Et Cicero in Verrem cũ ait de Sicilia, Quæ ab illo spoliata & direpta est, vt non ab hoste aliquo, qui tamen in bello & religionis & cõsuetudinis iura retineat, sed à barbaris prædonibus vexata esse videatur: In quẽ locum Asconius ait, hoc verbo, vexata, ingentis calamitatis vsum significari. Quare patet iam magnis exemplis & Cornutũ & Seruium valde hîc lapsos esse. *Aut vt*] Octauum carmẽ de Tereo, qui Prognem Pandionis Atheniensium regis filiam vxorem habuit, & tamen Philomelam eius sororẽ violauit: ac ne facinus indicaret, ei linguam amputauit: at illa rem in veste, suo cruore descripsit. Quare Progne indignata Itym filiũ interemit, & Tereo apposuit epulandum:

landū: omnes ſunt poſtea in aues ſui nominis conuerſi: Tereūs in vpupam, Itys in phaſianum, Progne in hirū-dinem, Philomela in luſciniā: de quibus Ouidius Metamorphoſeos libro ſexto. *Quas, quæ, quo, quibus*] Polyptoton. *Omnia*] Collatione parium concluditur inductio tam multorum carminum: Denique omnia carmina cantauit, quæ Phœbus nouerat. *Eurotas*] Fluuius Spartæ tauris refertus Apollini dicatis. Sic enim fuit ecloga tertia.

-Phœbo ſua ſemper apud me
Munera ſunt lauri.

et circa finem ſequentis,

-Sua laurea Phœbo:

Et aureus ramus in vita Virgilii dictus iam eſt. Itaque laurus μαντικὸν φυτὸν, fatidica plāta dicitur, & eam Heſiodo muſæ guſtandam tradiderunt: quia qui eam māderent, vates fierēt. Sic apud Lycophronem vates dicitur δαφνηφάγος. Euſtathius in græco δάφνη etymologiā ſtatuit à δὰ intentionis particula & φυή quaſi φωνή.

Ad ſydera] Talis iam metaphora fuit,

-Hinc vſque ad ſydera notus.

Item, *Ipſi lætitia voces ad ſydera iactant*
Intonſi montes.

Numerúmque referre] Sic ecloga tertia.

Biſque die numerant ambo pecus, alter & hœdos.

Et inuito] Concluditur voluptas tanti carminis, mœſtitia diſcedentis olympi, & gaudio venientis Heſperi.

ECLOGA SEPTIMA.

Melibœus.

Corydon. Thyrſis.

Fortè ſub arguta conſederat ilice Daphnis, ME.
Cōpulerántque greges Corydō, & Thyrſis in vnū:
Thyrſis oues, Corydon diſtentas lacte capellas:

Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, & respondere parati.
Hîc mihi, dum teneras defendo à frigore myrtos
Vir gregis ipse caper deerrauerat: atque ego Daphnim
Aspicio: ille vbi me contrà vìdet, Ocyùs, inquit,
Huc ades ô Melibœe, caper tibi saluus, & hœdi:
Et si quid cessare potes, requiesce sub vmbra.
Huc ipsi potum venient per prata iuuenci:
Hîc viridis tenera prætexit arundine ripas
Mincius, éque sacra resonant examina quercu.
Quid facerē? neque ego Alcippē, nec Phyllida habebā,
Depulsos à lacte domi quæ clauderet agnos.
Et certamē erat Corydon cum Thyrside, magnum:
Posthabui tamen illorum mea seria ludo.
Alternis igitur contendere versibus ambo
Cœpêre: alternos musæ meminisse volebant.
Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrsis.
CO; *Nymphæ noster amor, Lybethrides, aut mihi carmen*
Quale meo Codro, concedite (proxima Phœbi
Versibus ille facit) aut si non possumus omnes,
Hîc arguta sacra pendebit fistula pinu.
TH. *Pastores hedera crescentem ornate Poëtam*
Arcades, inuidia rumpantur vt ilia Codro.
Aut si vltra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.
CO. *Setosi caput hoc apri tibi Delia paruus,*
Et ramosa Mycon viuacis cornua cerui.
Si proprium hoc fuerit, leui de marmore tota
Puniceo stabis, suras euincta cothurno.
TH. *Sinum lactis, & hæc te liba Priape quotānis*

Expectare

Expectare sat est: custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,
Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.
Nerine Galatea thymo mihi dulcior Hyblæ, CO.
Candidior cygnis, hedera formosior alba,
Cùm primùm pasti repetent præsepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.
Imò ego Sardois videar tibi amarior herbis, TH.
Horridior rusco, proiecta vilior alga,
Si mihi non hæc lux toto iam longior anno est.
Ite domum pasti, siquis pudor, ite iuuenci.
Muscosi fontes, & somno mollior herba, CO.
Et quæ vos rara viridis tegit arbutus vmbra,
Solstitium pecori defendite: iam venit æstas
Torrida, iam læto turgent in palmite gemmæ.
Hic focus, & tædæ pingues, hîc plurimus ignis TH.
Semper & assidua postes fuligine nigri,
Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
Stant & iuniperi, & castaneæ hirsutæ: CO.
Strata iacent passim sua quæque sub arbore poma:
Omnia nunc rident: at si formosus Alexis
Montibus his abeat, videas & flumina sicca.
Aret ager, vitio moriens sitit aëris herba: TH.
Liber pampineas inuidit collibus vmbras:
Phyllidis aduentu nostræ nemus omne virebit:
Iuppiter & læto descendet plurimus imbri.
Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho, CO.
Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo.
Phyllis amat corylos: illas dum Phyllis amabit,

Nec myrtus vincet corylos, nec Laurea Phœbi.

TH. *Fraxinus in ſyluis pulcherrima, pinus in hortis,*
Populus in fluuiis, abies in montibus altis.
Sæpius at ſi me Lycida formoſe reuiſas,
Fraxinus in ſyluis cedet tibi, pinus in hortis.

ME. *Hæc memini, & victum fruſtra contendere Thyrſim:*
Ex illo Corydon, Corydon eſt tempore nobis.

IN SEPTIMAM ECLOGAM.

TErtia & quinta ecloga muſicum certamen habuerunt, quale rurſus habet ſeptima : viginti primis verſibus exordium eius & præparatio continetur in deſcriptione paſtorum concertantium, & loci vbi certamen editur: Imitatio eſt ſexti Idyllij Theocriti: ſed aliquot prætereà loci aliunde ſumuntur. *Arguta*] canora, ſtridula propter auium in ea ſedentium concentus, aut propter ſuſurrum & ſibilum è ſtrepitu agitatorum foliorum. Quod Auſonius poëta cecinit,

Eſt & arundinis modulatio muſica ripis,
Atque arguta ſuis loquitur coma pinea ventis,
Incubuit foliis quoties lenis Eurus acutis.

Ilice] Idyllio ſeptimo,

-τὺ δ' ὑπὸ δρυσὶν, ἢ ὑπὸ πεύκαις,
Ἁδὺ μελισδόμενος κατακέκλισο θεῖε Κομάτα.
-Tu autem ſub quercubus, vel ſub piceis
Suauiter modulans reclinatus eras diuine Comata.

Compulerántque] Locus eſt è ſexto Idyllio,

Δαμοίτας καὶ Δάφνις ὁ βωκόλος εἰς ἕνα χῶρον
τὰν ἀγέλαν πόκ' Ἄρατε συνάγαγον-
Damœtas & Daphnis bubulcus in vnum locum
Gregem quondam Arate, congregarunt.

Thyrſis] nomen paſtoris in primo Idyllio. *Ambo*] Locus eſt

cus est ex octauo Idyllio,

ἄμφω τώγ' ἤτην πυῤῥοτρίχω, ἄμφω ἀνάβω,
ἄμφω συρίσδεν δεδαημένω, ἄμφω ἀεῖδεν.
Ambo erant flauicomi, ambo impubes.
Ambo hi fistulis canere scientes, ambo cantare.

Locus est iterum consimilis Idyllio vicesimo septimo de Castore & Polluce,

ὦ ἄμφω θνατοῖσι βοηθόοι, ὦ φίλοι, ἄμφω
ἱππῆες, κιθαρισταὶ, ἀεθλητῆρες, ἀοιδοί.
O *ambo mortalibus auxiliatores, ô amici, ambo*
Equites, citharistæ, pugnatores, cantores.

Arcades] Arcadia licet alioqui rudis, attamen musicâ præstitit. *Hic mihi*] Exponitur occasio carminis audiēdi ex variis adiunctis personarum otiosarum: deinde locus multis adiunctis amœnus describitur.

Vir gregis] Idyllio octauo,

ὦ τράγε, τᾶν λευκᾶν αἰγᾶν ἄνερ.
O *hirce, albarum caprarum vir.*

Caper autem pro hirco dicitur, vt secundo Georgico:

Nō aliā ob caussam Baccho caper omnibus aris cæditur.

Prætexit] Talis iam à textoribus metaphora locis duobus fuit,

-mollique paras detexere iunco, secunda ecloga:

Item, *Et foliis lentas intexere mollibus hastas,*

fuit ecloga quinta. *Mincius*] sic tertio Georgico,

Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens vbi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.

Examina] Locus est dictus prima ecloga, ad illum locū,

Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.

Quid facere] Addubitatio est hæsitantis Melibœi, cuius partes ex adiunctis disputantur. *Alcippem*] nomen est ex Idyllio quinto. *Depulsos*] Sic antea idem verbum prima ecloga,

-quo sæpe solemus
Pastores, ouium teneros depellere fœtus.

Item tertia,

Dulce satis humor, depulsis arbutus hœdis.

Corydon] Figuratum est pro Corydoni. *Posthabui*] Cõclusio addubitationis. *Alternis*] Declaratur apertiùs lex amœbæi carminis: ex coniugatis ratio est, sicut anteà fuit ecloga tertia,

Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Fuerunt autem ecloga tertia bini versus alterni, quinta fuerunt viceniquini, hîc sunt quaterni. *Hos*] Sic ecloga tertia descriptus ordo,

Incipe Damœta, tu deinde sequêre Menalca.

Nymphæ] Inuocatio est, qua optatur arroganter poëtica similis Phœbeæ, aut eius abiicietur studium: Nymphas autẽ, musas hîc appellat: & Varro triplices musas facit è sono aquæ, aëris, vocis: at quod veteribus græcis fuit nympha, id latinis est lympha, literæ vnius mutatione, quòd aqua currendo musicos sonos efficiat: Vnde fuit illud ecloga quinta,

Saxosas inter decurrunt flumina valles.

Lybethrides] Lybethrus fons Magnesiæ, musis sacer.

Codro] Pastoris cuiusdam egregiè cantantis nomen hîc fingitur. *Proxima*] Simile est, *Quale meo Codro:* & item nunc, *proxima Phœbi-Versibus ille facit.*

Pendebit] Emeriti suæ professionis arma deo suo suspẽdebant: puellæ suas puppas Veneri:

Dicite pontifices, in templo quid facit aurum?
Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine puppæ,

ait Persius. Item

-Veianius armis
Herculis ad postem fixis latet abditus agro,

ait Epistola prima Horatius: & idem tertio Carminum ode vicesima sexta,

Nunc arma, defunctúmque bello
Barbiton hic paries habebit.

Sic Entellus victor & senex quinto AEneidos:

-Hic victor cæstus artémque repono.

Sic Corydon iactat se fistulam suspẽsurum, & musicam abiectur ũ, nisi carmina, Phœbi carminibus similia can-

rauerit. *Sacra*] Cybelæ magnæ matri deorũ, vt de quercu fuit paulo antè,

-éque sacra resonant examina quercu.

Sacra verò pinus Cybelæ matri propter amasium Atym in eam mutatum, vt libro decimo Metamorphoseωn,

Et succincta comas hirsutáque vertice pinus
Grata deûm matri, si quid Cybeleïus Atys
Exuit hac hominem truncóque induruit illo.

Pastores] Arrogantioris optationis disiunctio reponitur: Coronate me poëtam, vt Codrus dirumpatur: aut si me inuitus laudet, defendite à maledicentia.

Hedera] Hedera poëtæ coronantur, quasi Libero sacri, & instar bacchantium insani, vt Horatius innuit,

-vt malè sanos
Ascribit Liber Satyris, Faunísque poëtas.

vel quòd semper virent hederæ, & sic carmina æternitatem merentur, ait Seruius.

-atque hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Rumpantur] Dirumpantur, quomodo Cicero loquitur duodecimo epistolarum ad Cassium: Infinito fratris tui plausu dirumpitur. Item septimo ad Marium: Dirupi me penè in iudicio Galli. *Ilia*] Ile & Ilia & Ilium Ilibus declinatur, nec Marullus mimographus sequẽdus est, qui risui inseruiens, dixit in gulosum, Hectorem imitaris, ab Ilio nunquam recedis. Ilia autem sunt inter vesicam & aluum arteriæ ad pubem tendentes, ait Plinius libri vndecimi capite tricesimoseptimo. *Baccare*] Fuit anteà quarta ecloga,

Errantes hederas passim cum baccare tellus.

Baccar autem auxiliatur contra serpentes & capitis dolores, ait Plinius libri vicesimi primi capite decimonono: & vt Virgilius hîc indicat, contra fascinum.

Setosi] adoptati carminis votum, offert Dianæ Apollinis sorori venatoria munera suis adiunctis commendata, & maiora pollicetur. *Delia*] dea venationis, de qua, ecloga tertia.

Notior vt non sit canibus iam Delia nostris.

Ramosa] Cerui soli animalium omnibus annis stato veris tempore amittunt cornua: indicia quoque ætatis in illis gerunt, singulis annis adiicientibus ramos, vsque ad sexennes: ab eo tempore similia existũt: nec postea ætas discerni, sed dentibus senecta declaratur: aut enim paucos aut nullos habent: nec in cornibus imis ramos. Non decidunt castratis cornua, nec nascuntur. Ramosa porro cornua grandis cerui esse indicat, vt primo AEneidos,

Ductorésque ipsos primum capita alta gerentes
Cornibus arboreis.

Viuacis] Vita ceruis in confesso longa, post centũ annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexãder Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate, Plinius libri octaui capite tricesimo secundo, & Virgilius in Epigrammatis, hac de re sic ait:

Ter binos deciésque nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet vita virorum:
Hos nouies superat viuendo garrula cornix:
Et quater egreditur cornicis secula ceruus.

Qua descriptione, hominis vita esset annorum nonaginta sex, cornicis, octingentorum sexaginta quatuor: cerui, trium millium quadringentorum quinquaginta sex: quæ considerato. Hîc autem Seruius mirificam fabulam Plinio attribuit, quòd cerui cùm se grauatos ætate cognouerint, serpentes requirant, & eos flatu ad se tractos cùm comederint, ad ætatem priorem reuertantur. Hîc igitur interpres cum iudicio legendus est.

Suras] Suræ partes sunt posteriores crurum, quæ solis hominibus insunt. *Cothurno*] hoc nomine significantur calceamenta venatoria, quibus etiam crura vinciũtur, & vtrique pedi æqualiter aptantur: Sic vsurpatur primo AEneidos,

Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram,
Purpureóque altè suras vincire cothurno.

Sinum] Reponitur munerum liberalitas, partim minor,

nor,quia minori deo: partim par,partim etiã amplior.

Sinum] Sinum vel ſinus genus vaſis eſt galeolæ formam habentis. *Liba*] Libũ dulciarius cibus eſt ex farre,melle & oleo:Sic dictum, quia libando, id eſt, ſacrificando adhibeatur:placentam Seruius interpretatur. De Priapo deo,plurima ſunt in Priapeis,opuſculo Maroni attributo. *Si fœtura*] Id eſt,ſi grex auctus fuerit.

Nerine] Inuitat amicam formæ commendatione è tribus minoribus. Nerine filia Nerei,de quo iam dictum,

-Nerea ponto.

Thymo] de quo iam dictũ in illo verſu, ecloga quinta,

Dúmque thymo paſcentur apes-

vt eo largè florente prouentum ſperent apiarij.

Hyblæ] de qua iam dictum ecloga prima,

Hyblæis apibus florem depaſta ſalicti.

Dulcior thymo] Intellige apibus: nam hominibus non eſt dulcis:& ſenſus eſt,Galatea mihi dulcior eſt, quàm thymus hyblæis eſt apibus. Idyllio nono,

-οὔτε γὰρ ὕπνος,
οὔτ᾽ ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον,οὔτε μελίσσαις
ἄνθεα,ὅσσον ἐμὶν Μῶσαι φίλαι.

-Nec enim ſomnus,
Neque ver repente dulcius,neque apibus
Flores,quantum mihi muſæ amicæ.

Alba] Hedera differentias multas ſpecie ſortitur: ſummas autem genere tres: Nam quædam candida eſt, altera nigra,tertia helix: Candida fructum fert candidum: nigra, nigrum aut croci æmulum, quam vulgus Dionyſiam vocat:Helix fructum non gignit, ſed albas habet viticulas, & folia parua,anguloſa, & concinniora: Dioſcorides libri ſecundi capite centeſimo ſeptuageſimo ſecundo. *Quæ*]Hîc nominatiui caſus eſt,& ideo corripitur. Ecloga autem ſexta,

Si qua fortè ferant- fuit ablatiui & ſubaudiebatur via. *Immo*] Reponitur maioris amoris argumentum è triũ minorũ collatione, & tẽpus amoris adeſſe indicatur. *Sardois*] caſus græcus pro Sardiniis. Sardinia her-

ba vescentibus mentem adimit, & quadam neruorum distentione labia in rictum contrahit, vt risus speciem præbeant à qua affectione de Sardonio risu adagium in vulgus infausto omine manauit: Dioscorides libri sexti capite decimoquarto. Multa & varia colligit Erasmus in Chiliadibus de hoc adagio. *Amarior*] Sapore tamen dulcis esse dicitur. R*usco*] Ruscum aut ruscus virgultum vnde vites ligantur, authore Virgilio in Georgico secundo,

-Nec non aspera rusci
Vimina per syluam.

Ex eo quondam:vt nunc,ruri scopæ fiebant:syluestris myrtus à Dioscoride dicitur libri quarti capite centesimo vicesimo nono. *Alga*] herba marina in rupibus etiam nasci solita, foliis lactucæ similis: Idem Horatius ei tribuit secundo Sermonum,

-nisi cum re uilior alga est.

Si mihi] Amoris vim exprimit, quam Horatius epistola prima,

Vt nox longa quibus mentitur amica.

Ite domum] Talis Epanodos est ecloga prima,

Ite meæ quondam fœlix pecus, ite capellæ.

Et iterum decima,

Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.

Muscosi fontes] Optatur gregi lætum vmbraculum aduersus ardores æstatis, quæ suis adiunctis notatur: quomodo grauidarū equarum tertio Georgico describitur,

Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum
Flumina, muscus vbi & viridissima gramine ripa,
Speluncæque tegant & saxea procubet vmbra.

Tale quiddam est illud octaui Idyllij

κρᾶναι καὶ βοτάναι γλυκερὸν φυτόν.
Fontes & herbæ dulcis planta.

Arbutus] de qua fuit ecloga tertia:

-depulsis arbutus hœdis.

Solstitium] Cùm sol ascendere desinit, vt in primo gradu Cancri, quod hodie fit vndecimo & duodecimo die Iunij

Iunij. Id anteà fuit, vicesimo quinto & vicesimo quarto Iunij: cùm autem descendere desinit in primo gradu Capricorni, propriè bruma dicitur, & id fit vndecimo & duodecimo Decembris, quondam vicesimo tertio & vicesimo quinto. Caussa tantæ varietatis est, è vitiosa anni definitione à Iulio Cæsare facta: minor enim facta est decem minutis & quadraginta quatuor secũdis. Hîc autem metonymia est, solstitium, pro summi solis æstu.

Torrida] Metonymia ex effectis significans caussam: vt pallida mors. *Læto*] metonymia similis est.

Palmite] Palmes propriè dicitur in vitibus, vt in arboribus surculus, vbi pampini & vuæ succrescunt.

Gemmæ] Metaphora est à lapillis pretiosis: necessitate autem rustici dicunt gemmam in vitibus. Quid enim diceret aliud? ait Quintilianus libri octaui capite sexto. *Hic focus*] Reponitur de contrario frigore quòd magno & assiduo igne refellatur: ídque illustratur duorum pariũ collatione. *Focus*] de quo sic Ouidius sexto Fastorũ:

At focus à flammis, & quòd fouet omnia, dictus.

Tædæ] Tæda arbor est in Illyrico, redundantiore humore quàm reliquæ, parcior liquidiórque quàm picea, flammis & lumini sacrorum grata, ait Plinius libri decimi sexti capite decimo. Impropriè autẽ quæuis ligna tædas appellamus, quæ flamma olei vel picis illitu concepta, faculæ modo luceant, Idyllio vndecimo,

ἐντὶ δρυὸς ξύλα μοι, καὶ ὑπὸ σποδῷ ἀκάματον πῦρ.
Sunt quercus ligna mihi, & sub cinere perpetuus ignis.

Tantum Boreæ] Locus est Theocriti nono Idyllio, vbi collatio quædam similis est, sed res diuersa:

τῶ δὲ θέρευς φρύγοντος ἐγὼ τόσσον μελεδαίνω,
ὅσσον ἐρῶντι πατρὸς μύθων καὶ ματρὸς ἀκούειν.
Æstatem autem torrentem ego tantum curo,
Quantum amant patris verba & matris audire.

Torrentia] Torrens siquidem est fluuius è repẽtinis pluuiis factus, è montibus præcipitans in valles:

- aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, sternit sata læta, boúmque labores,

Secundo AEneidos.

Stant] Amplificatur amor Alexidis hyperbolica dissimilium collatione. Quanuis omnia lætissima sint, attamen discessu Alexidis etiam flumina siccarentur.

Iuniperi] Iuniperus arbuscula in locis arenosis perpetua coma virens, vnde topiario operi idonea: cariosam senectam (vt Plinius libri decimisexti capite quadragesimo ait) non sentit. *Aret ager*] Reponitur contrariæ laudis amor, ex hyperbolico item dissimili: Quanuis omnia nũc mœstissima sint, attamen Phyllidis aduentu fient lætissima. Argumentum his duobus alternis tale est Idyllio octauo,

πάντα ἔαρ, πάντα δὲ νομοὶ, πάντα δὲ γάλακτος
  οὔθατα πλήθουσιν, καὶ τὰ νέα τρέφεται·
ἔνθ᾽ ἁ καλὰ παῖς ἐπινίσεται, αἰ δ᾽ ἂν ἀφέρπῃ,
  χ᾽ ὡ ποιμὰν ξηρὸς τηνόθι χ᾽ αἱ βοτάναι.

Omnino ver, omnino autem pascua, omnino lacte
Vbera turgent, & noua nutriuntur:
Quò pulchra puella aduenit: si autem abit
Et pastor aridus hîc & herbæ.

Iuppiter] Metonymia pro aëre qui concretus in pluuiam decidit: quarto Idyllio,

χ᾽ ὡ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ᾽ ὕει.

Et Iupiter aliquando quidem est serenus, aliquando quidem pluit.

Populus] Amplificatur amor eiusdem Phyllidis hyperbolicis iterum dissimilibus quatuor: Quanuis arbores pleræque diis suis sint gratissimæ, attamẽ corylus amata Phyllidi, nihil eis cedit. protasis subiectis illustratur.

Populus] Populo coronatus Hercules ad inferos descẽdit, & pars foliorum quæ temporibus adhæserat, alba: quæ exterior fuerat, atra inferorum fuligine, nigra permansit: atqui hi colores adhuc in arboris huius foliis cernuntur. Physici referunt Herculem ad tempus, cuius differentiæ sint nox atra & illustris dies: hinc populus sacra Herculi, & in eius ludis & sacris coronati populea corona sunt. *Alcidæ*] Achilles dicitur Alcides ab

auo

auo Alcæo patre Amphitryonis, vel ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, id eſt fortitudine. *Myrtus*] Veneri myrtus ideo ſacra, quia plurima naſcitur in littore maris, è cuius ſpuma nata fingitur Venus, vel quia muliebribus Venerearum partium morbis medetur. De quibus Plinius libri viceſimi quarti capite decimonono. *Laurea*] Id eſt laurus ipſa, metonymia eſt. de lauro iam fuit ecloga tertia,

-ſua ſemper apud me
Munera ſunt lauri.

Itémque ſexta,

-iußitque ediſcere lauros.

Fraxinus] Reponitur par ex eodem quatuor aliorum diſsimilium genere. Quanuis arbores pleræque ſuo ſolo ſint pulcherrimæ: attamen illis pulchrior eſt Lycida. Protaſis item ſuis ſubiectis illuſtratur: de quibus multa Plinius libri decimi ſexti capite decimo octauo: vbi ait fraxinum aquoſis montibus gaudere: populum montibus quidem, ſed non niſi locis aquoſis: abietem montibus & vallibus delectari. De quo ſecundo Georgico dicemus latiùs ad eum locum:

Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt:
Fluminibus ſalices, craßiſque paludibus alni,
Naſcuntur-

Abies] Abietis pars inferior & enodis, ſapinus: ſuperior autem nodoſa & durior, ſuſterna dicitur, ait Plinius libri decimi ſexti capite triceſimo nono. Vitruuius libri ſecundi capite nono, non ſuſternam, ſed fuſternam partem illam nominat: vulgus tamen gallicum, totam arborem, ſapinum dicit. *Hæc memini*] Concluditur ecloga narratione Melibœi, vt erat inſtituta.

Corydon, Corydon.] Epizeuxis eſt, vt fuerat ecloga ſecunda.

Eclo-

ECLOGA OCTAVA.
Pharmaceutria.

Poëta.

Damon. *Alphesibœus.*

Pastorum musam Damonis, & Alphesibœi,
Immemor herbarum quos est mirata iuuenca
Certanteis, quorum stupefactæ carmine lynces,
Et mutata suos requierunt flumina cursus,
Damonis musam dicemus, & Alphesibœi.
Tu mihi, seu magni superas iam saxa Timaui,
Siue oram Illyrici legis æquoris, en erit vnquam
Ille dies, mihi cùm liceat tua dicere facta?
En erit, vt liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?
A te principium, tibi desinet: accipe iussis
Carmina cœpta tuis, atque hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.
Frigida vix cœlo noctis decesserat vmbra,
Cùm ros in tenera pecori gratissimus herba est:
Incumbens tereti Damon, sic cœpit oliuæ:
DA. *Nascere, præque diem veniens age Lucifer almum:*
Coniugis indigno Nisæ deceptus amore
Dum queror: & diuos (quanquam nil testibus illis
Profeci) extrema moriens tamen alloquor hora.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Mænalus argutúmque nemus, pinósque loquentes
Semper habet, semper pastorum ille audit amores:
Panáque, qui primus calamos non passus inertes.

Incipe

Incipe Mænalios mecum mea tibia versus,
Mopso Nisa datur:quid non speremus amantes?
Iungentur iam gryphes equis,æuóque sequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula Damæ.
Mopse nouas incide faces,tibi ducitur vxor.
Sparge marite nuces,tibi deserit Hesperus OEtam.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
O digno coniuncta viro,dum despicis omnes:
Dúmque tibi est odio mea fistula,dúmque capellæ,
Hirsutúmque supercilium,prolixáque barba:
Nec curare Deum credis mortalia quenquam.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Sepibus in nostris paruam te roscida mala
(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem:
Alter ab vndecimo tum me iam cœperat annus:
Iam fragiles poteram à terra contingere ramos:
Vt vidi,vt perij,vt me malus abstulit error.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Nunc scio,quid sit amor:duris in cotibus illum
Ismarus,aut Rhodope,aut extremi Garamantes,
Nec nostri generis puerum,nec sanguinis edunt.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem
Commaculare manus:crudelis tu quoque mater,
Crudelis mater magis,an puer improbus ille?
Improbus ille puer:crudelis tu quoque mater:
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Nunc & oues vltro fugiat lupus:aurea duræ
Mala ferant quercus:narcisso floreat alnus:
Pinguia corticibus sudent electra myricæ.

Certent & cygnis vlulæ: sit Tityrus Orpheus:
Orpheus in syluis, inter delphinas Arion.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Omnia vel medium fiant mare: viuite syluæ.
Præceps aërii specula de montis in vndas
Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.
Desine Mænalios, iam desine tibia versus.
Hæc Damon: vos quæ responderit Alphesibœus,
Dicite Pierides: Non omnia possumus omnes.
AL. *Effer aquam, & molli cinge hæc altaria vitta:*
Verbenásque adole pingues, & mascula thura,
Coniugis vt magicis sanos auertere sacris
Experiar sensus: nihil hic nisi carmina desunt.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.
Carmina vel cœlo possunt deducere lunam:
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssi:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.
Terra tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circundo, térque hæc altaria circum
Effigiem duco. Numero Deus impare gaudet.
Ducite ab vrbe domũ mea carmina, ducite Daphnim.
Necte tribus nodis ternos Amarylli colore,
Necte Amarylli modò, & Veneris, dic, vincula necto.
Ducite ab vrbe domũ mea carmina, ducite Daphnim.
Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit
Vno eodémque igni, sic nostro Daphnis amore.
Sparge molam, & fragiles incende bitumine lauros.

Daphnis

Daphnis me malus vrit: ego hanc in Daphnide laurũ.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.
Talis amor Daphnim, qualis, cùm fessa iuuencum
Per nemora, atque altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ riuum viridi procubit in vlua
Perdita, nec seræ meminit decedere nocti:
Talis amor teneat nec sit mihi cura mederi.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.
Has olim exuuias mihi perfidus ille reliquit,
Pignora chara sui: quæ nunc ego limine in ipso
Terra tibi mando: debent hæc pignora Daphnim.
Ducite ab vrbe domũ mea carmina, ducite Daphnim.
Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpè lupum fieri, & se condere syluis
Mœrim, sæpè animas imis excire sepulchris,
Atque satas alio vidi traducere messes.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.
Fer cineres Amarylli foras, riuóque fluenti,
Tránsque caput iace, ne respexeris: his ego Daphnim
Aggrediar: nihil ille deos, nil carmina curat.
Ducite ab vrbe domũ mea carmina, ducite Daphnim.
Aspice, corripuit tremulis altaria flammis
Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse: bonum sit:
Nescio quid certè est, & Hylax in limine latrat:
Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?
Parcite, ab vrbe venit, iam parcite carmina, Daphnis.

IN OCTAVAM ECLOGAM

OCTAVA ecloga continet querimoniā amatoris de amica Nisæ alteri nupta: & veneficæ Daphnidem amasium ab vrbe carminibus reuocātis. Prior pars cantatur à Damone, posterior ab Alphesibœo. Ecloga autem hæc sola doctrinæ methodum habet: sola enim rē proponit, partitur, partésque transitionibus annectit. Titulus eclogæ è secunda parte sumptus est: φάρμακον, venenum, remedium dicitur: sic φαρμακένω seu φαρμακένομαι, veneno inficio, medeor: & φαρμακεὺς, veneficus, incantator, & φαρμακεύτρια, venefica, saga: Qui titulus est secundi Idyllij apud Theocritum, vnde hæc mutuatus est Virgilius. *Pastorum*] Sexdecim primi versus exordium continent, vbi res primùm ad intelligentiam proponitur, & augetur adiunctis ad attentionem. *Lynces*] Quid lynces Bacchi variæ, erit tertio Georgico: Item,

maculosæ tegmine lynces-

erit AEneidos primo. *Damonis*] Tres superiores versus parenthesi includuntur, hîc propositionis inchoatæ sententia verbis repetitis absoluitur. *Tu*] Tertius exordij locus ad Augusti gratiam, cuius res gestas describere cupiat. *Timaui*] Timauus Venetiæ fluuius, de quo primo AEneidos,

Regna Liburnorum & fontem superasse Timaui.

Illyrici] Illyria hodie Sclauonia dicitur: Augustus autem bellum Dalmaticum gessit Antonio deuicto: Itaque tempus illud nōdum hîc intelligi potest, & Pannonica Germanicáque bella per legatos gessit: Ita tamen vt quibusdam interueniret aut non longè abesset: Rauennam, vel Mediolanum vel Aquileam vsque progrediens, ait Suetonius in Augusto, capite vicesimo: quorum tamen nihil videtur hîc accipi posse: simile est

Idyllio

Idyllio primo,

ὦ πὰν πὰν, εἴτ' ἐσσὶ κατ' ὤρεα μακρὰ λυκαίω,
εἴ τε τύγ' ἀμφιπολεῖς μέγα μαίναλον ἔνθ' ἐπὶ νᾶσον
τὰν σικελάν.

O Pan, Pan, siue es iuxta montes Lycæi,
Siue tu circuis magnum Mænalum, veni in insulam
Siculam.

Sophocleo] Sophocles tragicus poëta centum viginti tres fabulas edidit, victorias viginti tres retulit, ait Suidas. Grauitas eius & cothurnus & sonus tragicus celebratur à Quintiliano libri decimi capite primo. Cothurnus (de quo ecloga superiore) assumebatur tragœdis: ideo per metonymiam pro sublimitate capitur. Sic Horatius in arte,

Archilochum proprio rabies armauit Iambo:
Hunc socci cepere pedem grandésque cothurni.

A te] Pollicetur omnibus operibus se laudes Augusti complexurum. Sic Homerus:

ἐν σοὶ μὲν λήξω καὶ ἄρξομαι.

Et Horatius prima epistola,

Prima dicte mihi, summa dicende Camœna.

Frigida] Chronologia qua nocturnæ amatoris vigiliæ indicantur. *Incumbens*] Locus breuiter indicatur, vbi Damon conquestus est. Sic ecloga prima, fagus Tityro, secunda fagi, montes, & syluæ Corydoni: tertia mollis herba Damœtæ & Menalcæ & Palæmoni: quinta mistæ corylis, vlmi & antrum, vt sexta: septima autem ilex arguta proponitur. *Cùm ros*] Idem versus iteratur tertio Georgico,

Et ros in tenera pecori gratissimus herba.

Nascere] Adhuc exordium fuit: querimonia Damonis sequitur, vbi primùm dies optatur, & summa querimoniæ proponitur. *Testibus*] Quibus Nisa mihi matrimonium iurauerat. Repetitum è Ciri,

Supprimite, ô paulum turbati flumina venti,
Dum queror & diuos, quanquam nil testibus illis
Profeci, extrema moriens tamen alloquor hora.

Lucifer] Mane phoſphorus cùm ſolem præcedit: veſperi Heſperus dicitur, cùm ſolem ſequitur.

Incipe] Mænalios id eſt arcadicos verſus implorat: Ratio ex coniugatis eſt, per varia adiuncta amplificatis, quia paſtores Mænalij & Arcades præclarè canunt, vt anteà iam ecloga quarta propoſuimus: Mænalios pro arcadicos ſynecdoche eſt ſpeciei pro genere: & arcadicos pro valde muſicos eſt metonymia. Hæc igitur duorum troporum metalepſis hîc capienda eſt.

Mænalios] Mænalus eſt mons Arcadiæ, Pani muſicæ deo ſacer: vt hîc etiam indicatur. *Incipe Mænalios*] Hic verſus ſæpius in tota querimonia repetitur, & idem intercalaris appellatur: quia intercaletur id eſt interponatur: imitatio eſt Theocriti: In primo enim & ſecundo Idyllio tales ſunt verſus: in primo,

> Ἄρχετε βωκολικᾶς μῶσαι φίλαι, ἄρχετ' ἀοιδᾶς.
> *Incipite bucolicum muſæ amicæ, incipite cantum.*

Et,

> Ἶυγξ, ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.
> *Iynx trahe tu illum meum ad domum virum.*

Item,

> Φράζεό μευ τὸν ἔρωθ' ὅθεν ἵκετο πότνα σελάνα.
> *Dic meum amorem vnde venit veneranda luna.*

Item Idyllio decimonono,

> ἄρχετε σικελικαὶ τῶ πένθεος, ἄρχετε μῶσαι.
> *Incipite Siculæ luctum incipite muſæ.*

Ab interprete Theocriti, πρόασμα καὶ ἐπιμελόδημα, Præcentio, & aſsiduus verſus. *Pinóſque loquentes*] Sic Idyllio primo,

> Ἁ πίτυς μελίσδετε, *pinus canit,*

propter frondium ſuſurrum, ventorum flatu excitatum, vt iam patuit ecloga ſeptima de arguta ilice.

Semper ſemper] In principiis ſententiarum eſt anaphora. *Primos calamos*] Sic ecloga ſecunda,

> *Pan primus calamos cera coniungere plures*
> *Inſtituit.*

Mopſe] Quæſtio eſt querimoniæ ſubiecta, quæ duobus paribus exaggeratur, quibus aliena & contra naturam

turam matrimonij huius coniunctio significatur. *Gryphes*] Ghryphi aut gryphes omni parte leones sunt, alis & facie aquilis similes, equis vehementer infesti, Apollini sacri, ait Seruius. Plinius autem putat, vt pegasos, sic gryphes fabulosas aues esse, libri decimi capite quadragesimo nono, sicut easdē fabulosè dici Scythici auri custodes, libri septimi capite secundo. *Mopse*] Apostrophe ad Mopsum, qua matrimonium suis adiunctis illustratur, facibus, nucibus, nocte: Seruius leonem Mopsum non virū putat describi, qui deformis formosam duxerat. *Damæ*] Sunt è genere syluestrium caprarum: Horatius primo Carminum extulit fœminino genere,

Et superiecto pauidæ natarunt
Æquore damæ.

Sosipater Carisius hîc solœcismum notauit. *Faces*] Fax fustis incisus cera vel oleo vnctus ad lumen faciēdum, fitque præcipuè ex arundinibus aridis & piceis arboribus. Faces autem in nuptiis quinque præferebantur, quia olim non nisi per noctem ducebantur: nec limen sponsæ calcabant, ne deponendæ virginitatis initium à sacrilegio inchoarent: quia lumen est sacrum Vestæ.

Nuces] Nuces iuglandes nuptialium fescenninorum comites, quibus honor naturæ peculiaris, gemino protectæ operimēto: puluinati primum calicis, mox lignei putaminis, quæ caussa eas nuptiis religiosas fecerit tot modis fœtu minuto: quod verisimilius quàm quia cadendo tripudium sonumque faciant, Plinius libri decimi quinti capite vicesimo secundo. *Oetam*] Montem Thessaliæ tam altum, vt ibi stellæ videantur occidere, sicut ex Ida videntur oriri; vt est secundo Æneidos,

Iámque iugis summæ surgebat Lucifer Idæ.

O digno] Irridetur Nisa velut miserè nupta, & miseriæ caussa in eius fastum periuriúmque refertur: Ironia igitur est. *Hirsutum*] Locus est vndecimo Idyllio cōsimilis:

οὕνεκά μοι λασία μὲν ὀφρὺς ἐπὶ παντὶ μετώπῳ.

Quoniam mihi quidem hirsutum supercilium in omni fronte:

K ij.

Quiddam etiam huius est loci Idyllio tertio,

ἦ ῥά γέ τοι σιμὸς καταφαίνομαι ἐγγύθεν ἦμεν
Νύμφα, καὶ προγένειος;
An tibi simus videor prope esse
Nympha, & barbatus?

Scpibus] Querimonia fuit adhuc de Mopso & Nisa, nunc est de Damonis errore, vbi periphrasis est iuuenilis ætatis, qua in amorem Nisæ primum incidit.

Roscida] Sic ecloga quarta fuit,

Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Dux] Locus est ex Idyllio vndecimo,

ἠράσθην μὲν ἔγωγε τεοῦς κόρα, ἁνίκα πρᾶτον
ἦνθες ἐμᾷ σὺν ματρὶ, θέλοισ' ὑακίνθινα φύλλα
ἐξ ὄρεος δρέψασθαι· ἐγὼ δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον.
Amaui ego quidem puella te, quando primùm
Venisti mea çum matre, volens hyacinthina folia
E monte decerpere: ego autem viam præibam.

Vt vidi] Idyllio secundo est,

χ' ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην, ὥς μευ πέρι θυμὸς ἰάφθη
δειλαίας.
Vt vidi, vt perij, vt me circum animus læsus est
Miseræ.

Quod idem tertio Idyllio repetitur,

ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλατ' ἔρωτα.
Vt vidit, vt periit, vt in profundum saltauit amorem.

Abstulit error] ex Idyllio est secundo paulò post illum superiorem locum,

-ἀλλά με τις καπυρὰ νόσος ἐξαλάπαξε.
Sed me quidam igneus morbus consumpsit.

Repetitum è Ciri, *-vultu decepta puella*
Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.

Nunc scio] Qualtus querimoniæ locus in amorē, qui primùm è procreantibus caussis accusatur. Locus autem è tertio Idyllio,

Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα· βαρὺς θεὸς, ἦ ῥα λεαίνας
μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ.
Nunc cognoui Amorem: grauis deus, certè leænæ
Mammam

Mammam ſuxit, nemoréque ipſum nutriuit mater.

Item Idyllio viceſimo octauo,

κ' ὐκ ᾔδη τὸν ἔρωτα, τὶς ἦν θεὸς, ἡλίκα τόξα
χερσὶ κρατεῖ, πῶς πικρὰ βέλη ποτὶ παιδία βάλλει.

Neque ſciebat Amorem quis erat deus, quantos arcus
Manibus tenet, quomodo amaras ſagittas ad pueros iacit.

Iſmarus] Bembus legit Tmarus, quia Iſmarus mons eſt hoſpitalis & cultus in Thracia: at de inculto loquitur hîc Virgilius, & duris cotibus horrido: qualis eſt in Epiro Tmarus ſeu Tomarus. Poteſt tamen ad mores referri locus: Icones enim Iſmarum habitarunt, gens immanis & inhoſpitalis: & ecloga ſexta ſunt cõiũcta Iſmarus & Rhodope. *Extremi*] Sunt enim Garamantes vltra Getulos in Africa. Et ſexto AEneidos,

-vltra Garamantas & Indos,

pro remotiſſimis populis eſt dictum. *Nec noſtri*] Illuſtratio ex diſsimili. *Sæuus*] Altera reprehenſio amoris ex effectis crudelibus: vbi parium collatio quædam eſt Cupidinis & Medeæ. *Matrem*] Quis ignorat Medeam ab Iaſone cõtemptã ſuos liberos interemiſſe? *crudelis*] Apoſtrophe ad Medeã, vbi & polyptotõ (*matrem & mater.*) *Crudelis mater*] Species eſt addubitationis, & primò anaphora. *Puer improbus*] Periphraſis eſt Cupidinis. *Improbus ille puer*] Anadiploſis. *Crudelis*] Epanalepſis totius orationis: mira autẽ eſt Seruij hoc loco Logica: Nõ eſt, ait, ſuperflua hæc verborum repetitio, nam ſyllogiſmus eſt plenus, qui cõſtat ex propoſitione, aſſumptione & concluſione. At hic grãmaticus melius aliquid quàm ſciret, explicare voluit: Syllogiſmus hîc nullus eſt, ſed eiuſdẽ rei quæſtio & reſpõſio ſine argumento & ratione. *Nunc & oues*] Exaggeratur ſeptẽ paribus hyperbolicis huius matrimonij indignitas, qui loc⁹ priùs attingitur,

Iungentur iam gryphes equis.

Lupus] Diſsimile fuit ecloga quinta,

Nec lupus inſidias pecori.

Mala] Diſsimile fuit ecloga quarta,

Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella.

Narcisso] De hoc ecloga secunda,

Narcissum & florem iungit beneolentis anethi.

Electra] Electrum Latinis est succinum: Ambra vulgò dicitur, de cuius origine, & genitali solo, multa Plinius libri vicesimi septimi capite secundo & tertio, vbi docet in insulis Septentrionalis Oceani nasci: quod nostro tẽpore adeo notum est, vt topographicis Septẽtrionis tabulis piscantes succinum videantur. Recitat autem locis illis Plinius infinitos errores hac de re. *Vlulæ*] Vlula auis est nocturna ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, ab eiulando.

Orpheus] In fine & principio Anadiplosis, vt ecloga 6.

-superuenit Ægle
Ægle Naiadum pulcherrima.

Et paulò antè,

-improbus ille
Improbus ille puer.

Arion] Fabulam recitat ex Herodoto Gellius libri decimi sexti capite decimonono, quomodo citharœdus Methymnęus è Lesbo primũ à Periãdro rege Corinthio honoratus fuerat, tũ in Siciliã & Italiã profectus, & magna gratia pecuniáque auctus cùm redire pararet Corinthum, sit ab auaris nautis coactus in mare prosilire: à quibus tamen prius impetrauit indumenta, & fides, & canendi carminis potestatem, veluti mortis consolationem. Itaque tum de more cinctum, amictum, ornatum carmen orthiũ cecinisse voce contẽtissima, tandémque in profundũ ex alta puppi desiliisse, sed à Delphino exceptum, & dorso ad littus incolumen euectum: Cõparatio rerum impossibilium sumpta est ex Idyllio primo,

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι.
Ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος, ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι·
πάντα δ' ἔναλλα γένοιντο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι·
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει· καὶ τὼς κύνας ὥλαφος ἕλκοι.
κ' ἐξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο.

Nunc violas ferte quidem rubi, ferte autem spinæ,
Pulchra autem narcissus in iuniperis germinet,
Omnia autem mutata fiant, & pinus pira ferat,

Daphnũ

Daphnis quando moritur, & canes ceruus trahat,
Et ex montibus bubones lusciniis garriant.

Et Idyllio quinto,

-ὗς ποτ' Ἀθαναίαν ἔριν ἤρισε.
Sus cum Minerua contentionem contendit.

Et ibid. οὐ θεμιτὸν Λάκων ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδεν,
οὐδ' ἔποπας κύκνοισι.
Non licitum Lacon cum luscinia picas contendere,
Neque vpupas cum cygnis.

Tales sunt comparationes in Lucretio libro tertio,
Non ita certandi cupidus quàm propter amorem,
Quòd te imitari aueo: quid enim contendat hirundo
Cygnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi,
Consimile in cursu poßint ac fortis equi vis?

Omnia vel] Optat omnes terras maris fluctibus operiri, vt submergatur: qualis ferè optatio est AEneidos 4.
Sed mihi vel tellus optem priùs ima dehiscat.

Syluæ] Bucolicum solum persæpe iam in hoc verbo vidimus. *Viuite*] Tale igitur ecloga prima,
Ite meæ quondam-

Aërij] Sic anteà ecloga prima,
Nec gemere aëria cessabit turtur ab vlmo.
Et 3. *Nanque notaui*
Ipse locum, aëriæ quo congeßêre palumbes.

Specula] Specula locus est altus, vnde potest eminus spectari. Multò antè, tanquam è specula, prospexi tempestatem futuram, ait ad Seruium Cicero quarto epistolarum. Similis autem locus est Idyllio tertio,
τὰν βαίταν ἀποδὺς, εἰς κύματα τηνῶ ἁλεῦμαι.
Vestem exuens in fluctus illos prosiliam.

Et item quinto Idyllio:
-ἢ κατὰ τήνας
τὰς πέτρας ὤνθρωπε, μανεὶς εἰς Κρᾶθιν ἁλεῦμαι.
-aut ab illa
Petra, ô homo, furens in Crathin prosiliam.

Habeto] Apostrophe ad Nisam, in cuius inuidiam moriatur, Tertio Idyllio,

κεισεῦμαι δὲ πεσὼν, καὶ τοὶ λύκοι ὧδέ μ' ἔδοντι,
ὡς μέλι τοὶ γλυκὺ τοῦτο κατὰ βρόχθοιο γένοιτο.
Iacebo autem cad.ns, & lupi hic me edent,
Tanquam mel tibi dulce hoc in gutture fict.

Desine] Significatur querimoniæ conclusio, vt anteà fuit ecloga tertia,

Claudite iam riuos pueri, sat prata biberunt.

Hæc Damon] Methodica transitio, qua memoria præteriti carminis reficitur, & proponitur intelligentia futuri. *Dicite*] Inuocatione indicat tantum esse carmen vt à numinibus debeat exponi. *Dicite Pierides*] Sic ecloga sexta fuit,

Pergite Pierides-

Non omnia] Sic ecloga septima fuit,

-aut si non possumus omnes.

Effer] Carmen est deinceps Alphesibœi, quo venefica suis incantamentis alienatum à se amasium reuocare nititur: Incantationis caussæ effectrices multæ describuntur, primùm altare, vittæ, aqua, verbenæ, thura: qualia quidem in Theocriti Idyllio secundo sunt,

πᾶ μοι ταὶ δάφναι, φέρε Θέστυλι, πᾶ δὲ τὰ φίλτρα;
στέψον τὰν κελέβαν φοινικέῳ οἰὸς ἀώτῳ.
Vbi mihi lauri, dic Thestyli, vbi philtra?
Coronato poculum purpureo ouis flore.

Effer aquam] Idyllio decimo quinto,

ἔγχει ὕδωρ δύστανε.
Infunde aquam infœlix.

Illotis verò manibus attrectare sacra nefas erat: AEneas ideo cruentus, Anchisæ patri sacra capienda proponit secundo AEneidos,

Tu genitor cape sacra manu, patriósque penates,
Me bello à tanto digressum & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Verbenásque] Nulla herba Romanæ nobilitatis plus habet quā Hierobotane, aliqui peristereon, nostri verbenacā vocāt: auctores imperij Romani conditorésque immensum

immenſum quiddam & hinc ſumpſere, quoniam non aliunde ſagmina in remediis publicis fuere & in ſacris legationibus quàm verbenæ: certè vtroq; nomine idem ſignificatur, hoc eſt gramen ex arce cum ſua terra euulſum: hac ſemper & legati cùm ad hoſtes clarigatúmque mitterentur, vſi, id eſt res captas clarè repetitum, vnus vtiq; verbenarius vocabatur. Hac Iouis menſa verritur, domus purgantur luſtrantúrque: hac ſortiuntur Galli & præcinunt reſponſa, ſed magi vtique circa hanc herbam inſaniunt. Hac perunctos impetrare quod velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullíque non morbo mederi: aiúntque ſi aqua ſpargatur triclinium, quã maduerit, lætiores conuictus fieri, aduerſus ſerpentes conteritur ex vino. Hæc Plinius libri viceſimi ſecundi capite ſecundo & libri viceſimi quinti capite nono.

Adole] Proprie eſt auge, & hîc κατ' ἐυφημισμὸν pro incende dicitur. *Maſcula*] Thus quod rotũditate guttæ pepẽdit, maſculum vocatur, cùm aliàs non ferè mas vocetur, vbi non ſit fœmina. Religioni tributum ne ſexus alter vſurparetur, tamen aliqui putant à ſpecie teſtium dictum. Plinius libri duodecimi capite decimo quarto.

Coniugis] Finis eſt incantationis. *Sanos*] non amantes, nam inſani ſunt amantes, vt AEneidos quarto,

Cùm ſic vnanimem alloquitur malè ſana ſororem.

Nihil] Indicat omnes incãtationis cauſſas adeſſe magicis verbis exceptis. *Ducite*] Hoc item ἐπιμελῴδημα vicem concluſionis habet, & illud eſt nimirũ Theocriti:

ἴυγξ, ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.

quod iam poſuimus, & hîc eſt Epanodos vt anteà.

Carmina vel] Collatio eſt trium maiorum: carminibus euocatur luna, homo transformatur, ſerpens rumpitur: eo ergo Daphnis reuocari poterit. *Carmina carminibus*] Polyptoton. *Circe*] de qua AEneidos ſeptimo,

Hinc exaudiri gemitus, iræque leonum
Vincla recuſantum, & ſera ſub nocte rudentum:
Setigerique ſues, atque in præſepibus vrſi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum:

Quos hominum ex facie dea sæua potentibus herbis
Induerat circe, in vultus ac terga ferarum.

Et ibidem,

Picus equûm domitor, quem capta cupidine coniux
Aurea percussum virga, versúmque veneno
Fecit auem Circe, sparsítque coloribus alas.

Frigidus] Sic ecloga tertia,

Frigidus, ô pueri fugite hinc, latet anguis in herba.

Terna] Aliæ caussæ efficientes, vbi Syllogismus quidam est,

Numerus impar deo gratus est:
At hic in ternis liciis triplicis coloris, effigie amatoris ter circunducta, numerus est impar:
Deo itaque gratus.

Talis ternarius in Idyllio secundo,

ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ.
Ad ter libo, & ter hæc venerabilis vociferor.

Locus autem est repetitus è Ciri,

Térque nouena ligat, triplici diuersa colore
Fila: ter in gremium mecum, inquit, despue virgo:
Despue ter virgo: numero deus impare gaudet.

Pythagorei verò rem omnem ac naturã trinitate perficiebant, vt Aristoteles docet libri primi capite primo de cœlo. *Impare*] Metri caussa: nam impari dicendum fuit. de vi numerorum quæ passim memorantur ea videntur à Pythagoreis profluxisse, qui res omnes censebant esse numerorum μιμήσεις καὶ ὁμοιώματα, imitationes & similitudines: & numerum esse τὴν οὐσίαν ἁπάντων, essentiam vniuersorũ: quod Aristoteles in Philosophia libri decimiquarti capite quinto meritò derisit, & Galenus in libris Criticis. *Necte*] Ad superioris assumptionis rationem, alij rursus ternarij proponuntur.

Tribus ternos] Paronomasia est. *Necte Amarylli*] Anaphora est. *Modo*] Quidam codices habent Nodos, sed Modo, rectius est, & (Nodos) primam habet longam.

Veneris vincula necto] Anapæsticus est trimeter hypercatalecticus Veneri consecratus: Simile illud est nonnihil

nihil in ſecundo Idyllio:

πάσσ' ἅμα καὶ λέγε ταῦτα, τὰ Δέλφιδος ὀστέα πάσσω.

Sparge ſimul & dic hæc, Delphidis oſſa ſpargo.

qui rurſus eſt in eodem Idyllio,

καὶ λέγ' ἐπιφθύζοισα, τὰ Δέλφιδος ὀστέα πάσσω.

Et dic ſuſurrans, hæc Delphidis oſſa ſpargo.

Limus vt] Duarum imaginum ſimilitudine optat Daphnidem dureſcere mulieribus aliis, ſibi liqueſcere.

Limus] Metonymia eſt pro lutea ſtatua, & ex limo facta. Simile eſt in ſecundo Idyllio:

ὡς τοῦτον τὸν καρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τάκω,
ὣς τάκοιθ' ὑπ' ἔρωτος ὁ Μύνδιος αὐτίκα Δέλφις.
Vt hanc ceram ego cum deo liquefacio:
Sic liqueſcat amore Myndius ſtatim Delphis.

Sparge molam] Cauſſæ ſunt aliæ incantationis adiutrices, vbi & par adhibetur. Idyllio ſecundo tale eſt,

ἄλφιτά τοι πρᾶτον πυρὶ τάκεται, ἀλλ' ἐπίπασσε
Θέστυλι δειλαία.
Farinæ primùm igne liqueſcunt, ſed diſperge
Theſtyli miſera.

Molam] Mola far eſt toſtũ & ſale cõſperſum, quòd eo molito hoſtiæ aſpergãtur, ait Feſtus. *Bitumine*] Fulmina & fulgura ſulphuris quoque odorẽ habent, ac lux ipſa eorũ ſulphurea eſt, & bituminis vicina eſt natura: alibi limus, alibi terra: Limus è Iudææ lacu emergẽs: terra in Syria: vtuntur eo ad lucernarũ lumina olei vice, Plinius libri triceſimiquinti capite decimo quinto. *Daphnis me malus*] Simile eſt in Theocrito, Idyllio ſecundo,

Δέλφις ἔμ' ἀνίασεν, ἐγὼ δ' ἐπὶ Δέλφιδι δάφναν
αἴθω.
Delphis me vexauit, ego autem in Delphide laurum
Vro.

Talis amor] Imprecatio eſt per ſimilitudinem, qua furioſum & ſine remedio amorem Daphnidi imprecatur. *Lucos*] Primo AEneidos eſt,

Lucus in vrbe fuit media-

Vbi ait Seruius, Vbicunque Virgilius lucum ponit, ſe-

quitur etiam conſecratio. Hîc tamen Seruiana obſeruatio non eſt catholica: nulla etenim conſecratio hîc intelligitur: ſed lucos tanquam ſaltus & ſyluas dixit Virgilius. *Propter*] Hic verſus eſt in Ciri, ſed paulùm immutatus,

Riuum propter aquæ viridi ſub fronde latentem.

Vlui] aliàs herba legitur. Eſt autem vlua, herba paluſtris, vt Virgilius tertio Georgico indicat,

Nec veſcas ſalicum frondes, vluámque paluſtrem.

Perdita] Verſus eſt integer apud Varium de morte, vt Macrobius ait libro ſexto Saturnali. *Talis amor*] Apodoſis hæc erat præpoſita, ſed nunc expletur. *Has*] Quintæ ſunt cauſſæ è defoſſis Daphnidis exuuiis: Syllogiſmi ſpecies hîc quædam eſt:

Pignorum fides certa:
At hæ exuuiæ pignora ſunt:
Earum igitur fides certa.

Exuuias] Metaphora eſt à bello, vbi ſpolia hoſtibus detracta, propriè dicuntur exuuiæ. *Perfidus ille*] Periphraſis Daphnidis, quomodo quarto AEneidos ferè eſt,

...arma viri thalamo quæ fixa reliquit
Impius, exuuiáſque omnes, lectúmque iugalem
Quo perij, ſuper imponas.

Locus eſt ſecundo Idyllio,

τοῦτ' ἀπὸ τᾶς χλαίνας τὸ κράσπεδον ὤλεσε Δέλφις,
ὃ 'γὼ νῦν τίλλουσα κατ' ἀγρίῳ ἐν πυρὶ βάλλω.
Hanc à veſte fimbriam conſumpſit Delphis,
Quam ego nunc vellens in acerbum ignem coniicio.

Limine] Idyllio ſecundo,

Θέστυλι, νῦν δὲ λαβοῖσα τὺ τὰ θρόνα ταῦθ' ὑπόμαξον
τᾶς τήνω φλιᾶς καθυπέρτερον.
Theſtyli, nunc capiens tu venena hæc illinc
illius limen ſupra.

Debent] Sententia propoſitionis vtcunque hinc poteſt elici. *Has herbas*] Sextæ cauſſæ ſunt è venenatis herbis, quarum triplex effectus exponitur: Lycanthropia, vmbrarum euocatio, frugum traductio. Idyllio ſecundo ta-

lis

lis vis describitur Hippomanes:

ἱππομανὲς, φυτὸν ἔστι παρ' Ἀρκάσι, τῷ δ' ἔπι πᾶσαι
καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι.

Hippomanes, planta est apud Arcades, hanc autem in omnes
Et pulli furiunt in montibus & veloces equæ.

Ponto] Pontus regio Asiæ: nunc Anatolia Turcorũ est, cui Mithrydates olim rex præfuit, vt eius etiã venenis videatur ideirco præfuisse. Martialis libro quinto,

Perfecit poto Mithrydates sæpe veneno,
Toxica ne possent sæua nocere sibi.

de Ponto rursus primo Georgico,

-virosaque Pontus
Castorea-

Et Plinius aconitum herbam præsentissimi veneni apud Heracleam Ponti gigni ait libri vicesimi septimi capite secundo. Pontus interpreti cuidam insula est: Tu hanc interpretationẽ considerabis. *Ponto*] in medio, & Ponto in fine est epanodos. *Lupum*] de fabula luporum in homines conuersorum Plinius libri octaui capite vicesimo secundo ita scribit: Homines in lupos conuerti, rursúmque restitui fálsum esse cõfidenter æstimare debemus, aut credere omnia, quę tot seculis fabulosa comperimus: vnde tamen istã vulgo infixa sit fama, in tantum, vt in maledictis versipelles habeant, indicabitur: Euanthes, inter authores Gręciæ non spretus, tradit Arcadas scribere ex gente Antei cuiusdam sorte familia electum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestitúque in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurarique in lupum: & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos nouem: quo in tempore si homine se abstinuerint, reuerti ad idem stagnum, & cùm tranauerint, effigiem recipere ad pristinum habitum addito nouem annorum senio: additque Fabius eandem recipere vestem. Mirum est quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, vt teste careat. Hæc ille. Lycanthropia autem mo-

bus est melancholicus, quo qui afficiuntur, λυκάνθρωποι dicuntur: lupos enim imitantur, in quos se conuersos putant: noctu exilientes, & ad diem vsque inter sepulchra diuersantes: eorum præpallet facies, oculi arescũt, sitibundi, tibiis ex impactione crebra ἀνιάτως, id est, citra medelam vlcerosis: iidẽ & λυκάωνες appellãtur, Cœlius libri decimi quarti capite quadragesimo quinto.

Animas] Animas euocari non solùm Homerus author est vndecimo Odysseæ, sed sacra Regũ historia, vbi per mulierem Pythone afflatam Saul, animam Samuelis euocat, ab eáque impendentem sibi cladem cognoscit.

Messes] Metonymia est pro frugibus, de quibus in legibus duodecim tabularum, Qui fruges excantasset, vt Plinius libri vicesimi octaui capite secundo,

Nemo alienam segetem pellexeris:

Huc Plinii illud libri decimi octaui capite sexto sit operæ pretium addidisse: Nequeo mihi temperare quò minus vnum exemplum antiquitatis afferã, ex quo intelligi possit, apud populum etiam de culturis agendi morem fuisse, qualiter defendi soliti sint illi viri: Caius Furius Cresinus è seruitute liberatus, cùm in paruo admodũ agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex amplissimis vicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficiis: quamobrem à Spurio Albio Curuli die dicta metuens damnationem, cùm in suffragium tribus oporteret ire, instrumentũ rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque vt ait Piso, bene curatam ac vestitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, vomeres ponderosos, boues saturos. Postea dixit, Veneficia mea, Quirites, hęc sunt: nec possum vobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigiliásque, & sudores: Omnium sentẽtiis absolutus itaque est. *Per cineres*] Postea incantationis est caussa è cineribus: species enim fuit incantationis πυρομαντίας: cuius exemplum est in vita Ciceronis apud Plutarchum: nam cùm Cicero de suppliciis coniuratorum sollicitus esset: tum inter sacra domestica ab ara sacrorum

crorum cùm iampridem sopitus ignis esset, è cineribus ac fomentorum reliquiis longa & pura quidem flamma subitò emicuit: cæteris itaque perterrefactis, virgines vestales mox iussêre Terentiam virum conuenire, iuberéque vt pro patria non dubitaret ea perficere quæ cogitaret,ceu præsens Dea ingens lumen ad illius gloriam salutémque polliceretur. *Ne respexeris*] Nam deos inuitos respexisse, calamitosum fuit: sic Tiresias cùm Dianam respexisset, oculis priuatus est: & Eurydicæ præceptum erat ne respiceret: Denique Lothi vxor, cùm Dei spreto mãdato respexisset,versa est in statuam salis, vt est decimonono capite Geneseos: & id nimirum est anteà quod diximus in illo versu,

-satis est potuisse videri.

Aspice] proponitur euentus incantationis duplex: ignis flamma, & latratus canis. *Hylax*] Canis est fictum nomẽ, sicut apud Ouidium tertio Metamorphoseos hylactor,

et acutæ vocis hylactor:

à verbo Græco ὑλάω vel ὑλακτέω,latro:& tale est in secundo Idyllio,

θέςυλι ταὶ κύνες ἄμμιν ἀνὰ πτόλιν ὠρύονται.

Thestyli, canes nobis per ciuitatem latrant.

An qui] Addubitatio est, qua tamen videtur infringi fides incantationum, tanquam incantamenta sint tantùm somnia:& prouerbiũ hîc esse Seruius indicat,quod Græcis est ἑαυτοῖς ὀνειροπολεῖν, sibiipsi somnia interpretari. *Parcite*] Concluditur Alphesibœi φαρμακεύτρια, vt Damonis querimonia conclusa est,

Desine Mænalios iam desine tibia versus.

ECLOGA NONA.
Mœris.

Lycidas. *Mœris.*

LY. *QVò te Mœri pedes? an, quò via ducit, in vrbem?*
MOE. *O Lycida, viui peruenimus, aduena nostri*
(Quod nunquam veriti sumus) vt possessor agelli
Diceret: Hæc mea sunt, veteres migrate coloni.
Nunc victi, tristes (quoniam sors omnia versat)
Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hœdos.
LY. *Certè equidem audieram, quà se subducere colles*
Incipiunt, mollíque iugum demittere cliuo,
Vsq; ad aquam, & veteris iam fracta cacumina fagi,
Omnia carminibus vestrum seruasse Menalcam.
MOE. *Audieras, & fama fuit: sed carmina tantùm*
Nostra valent Lycida, tela inter Martia, quantùm
Chaonias dicunt aquila veniente columbas.
Quòd nisi me quacunque nouas incidere lites
Antè sinistra caua monuisset ab ilice cornix,
Nec tuus hic Mœris, nec viueret ipse Menalcas.
LY. *Heu cadit in quenquam tantum scelus? heu tua nobis*
Penè simul tecum solátia rapta Menalca?
Quis caneret Nymphas? quis humum florētibus herbis
Spargeret? aut viridi fontes induceret vmbra?
Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper,
Cùm te ad delicias ferres Amaryllida nostras?
Tityre dum redeo (breuis est via) pasce capellas:
Et potum pastas age Tityre: & inter agendum,

Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto.
Imò hæc, quæ Varo, necdum perfecta canebat: MOE.
Vare tuum nomen (ſuperet modò Mantua nobis:
Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ)
Cantantes ſublimè ferent ad ſydera cygni.
Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos: LY.
Sic cytiſo paſtæ diſtentent vbera vaccæ.
Incipe ſi quid habes: & me fecère poëtam
Pierides: ſunt & mihi carmina: me quoque dicunt
Vatem paſtores: ſed non ego credulus illis.
Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
Digna, ſed argutos inter ſtrepere anſer olores.
Id quidem ago, & tacitus, Lycida mecum ipſe voluto, MOE.
Si valeam meminiſſe, neque eſt ignobile carmen.
Huc ades ô Galatea: quis eſt nam ludus in vndis?
Hîc ver purpureum: varios hîc flumina circum
Fundit humus flores: hîc candida populus antro
Imminet: & lentæ texunt vmbracula vites.
Hûc ades: inſani feriant ſine littora fluctus.
Quid? quæ te pura ſolùm ſub nocte canentem LY.
Audieram? numeros memini, ſi verba tenerem.
Daphni quid antiquos ſignorum ſuſpicis ortus? MOE.
Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum:
Aſtrum, quo ſegetes gauderent frugibus, & quo
Duceret apricis in collibus vua colorem.
Inſere Daphni pyros, carpent tua poma nepotes.
Omnia fert ætas, animum quoque: ſæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere ſoles.
Nunc oblita mihi tot carmina, vox quoque Mœrim
Iam fugit ipſa. lupi Mœrim vidère priores.

Sed tamen ista satis referet tibi sæpè Menalcas.
Causando nostros in longum ducis amores.
LY. *Et nunc omne tibi stratum silet æquor: & omnes,*
Aspice, ventosi ceciderunt murmuris auræ:
Hinc adeò media est nobis via: nanque sepulchrum
Incipit apparere Bianoris: hîc, vbi densas
Agricolæ stringunt frondes, hîc Mœri canamus
Hîc hœdos depone, tamen veniemus in vrbem,
Aut si nox pluuiam ne colligat antè veremur,
Cantantes licet vsque (minus via lædet) eamus.
Cantantes vt eamus, ego hoc te fasce leuabo.
MOE. *Desine plura puer: & quod nunc instat, agamus.*
Carmina tum melius, cùm venerit ipse, canemus.

IN NONAM ECLOGAM.

ECLOGA nona hunc ferè syllogismum continet:

Indignum est Virgilium agris expelli, & vexari:
At id factum est:
Indignum igitur.

Ad assumptionis vim præcedit querimonia iniuriæ Virgilio factæ. *Quò te*] Occasio eclogæ sumitur è Mœri procuratore Virgilij, deferente hœdos ad Arrium seu Milonem Toronem, vt Probus appellat, centurionem, à quo Virgilius eiectus & penè interemptus fuerat: è septimo Idyllio est:

σιμιχίδα, πᾶ δὴ τὺ μεσαμέριον πόδας ἕλκεις;
Simichida, quò iam tu in meridie pedes trahis?

Et 13. Idyl. ὃ δ᾽ ᾇ πόδες ἆγον, ἐχώρει
μαινόμενος.
Hic autem quò pedes ducebant, ibat furens.

O Lyci-

O Lycida] Prima pars aſſumptionis,quòd Virgilius ſit agris eiectus:vbi diſſimile eſt : Nunquam videbatur vt eiiceremur agris,at eiecti ſumus.Eſt autem Lycida viatoris nomen ex Idyllio ſeptimo. *Hæc mea*] Proſopopœia. *Nunc victi*] Antapodoſis efficiente cauſſa confirmatur. *Triſtes*] Sic Bremius Sulpitio aurum appendenti & roganti cur enſem vnà cum baltheo exutum lancibus apponeret. Quid enim aliud(inquit) niſi dolor victis? *Sors*] Et certè in armis militum virtus, locorum opportunitas,ſociorum auxilia,claſſes,cômeatus multùm iuuant:maximam verò partem, quaſi ſuo iure ſibi fortuna vêdicat,& quicquid eſt proſperè geſtum,id penè omne ducit ſuum,ait Cicero pro Marco Marcello:& illud eſt apud Terentium, *Omnium rerum viciſsitudo.*

Quod nec bene vertat] Imprecatio eſt,cui contraria illa bonæ precationis formula,Bonum ſit,vt ſequente ecloga, item fœlix fauſtúmque ſit. *Certè*] Prolepſis velut è diſſentaneis, ad aſſumptionis illuſtrationem, quod Virgilius dicatur agrum ſuum ſeruaſſe. *Qua ſe*] Topographia eſt agri Virgiliani è ſuis Finibus, monte, Mincio,fago:qualis ecloga prima attingitur.

Menalcam] Quintilianus libri octaui capite ſexto allegoriam hîc efficit ſine vlla tranſlatione:Hoc enim loco(ait) præter nomen,cætera propriis decîſa ſunt verbis:verùm non paſtor Menalcas,ſed Virgilius eſt intelligendus. Hæc ille:In quo allegoriam facit,labitur: eſt enim ſola per ſimilitudinem quandã Metaphora in verbo,Menalcas. *Audieras*] Solutio prolepſeos, vbi côceditur argumentum, ſed eius concluſio negatur, ídque parium collatione declaratur. *Chaonias*]Chaonia regio eſt Epiri,vbi quondã in ſylua Dodonea colũbæ dicũtur humana voce oracula reddidiſſe: ideóque collationem hanc Seruius de auguriis interpretatur, quia maiora ſunt in aquilis,in colũbis minora.At præſtat intelligere de virtute aquilæ ſupra colũbas excellente:quæ AEneidos vndecimo,cõparatione illa declaratur, de Camilla filium Enni longiſſimè viribus ſuperante:

Quam facilè accipiter saxo sacer ales ab alto
Consequitur pennis sublimem in nube columbam,
Comprensámque tenet, pedibúsque euiscerat vncis,
Iam cruor & vulsæ labuntur ab æthere pennæ.

Quod nisi] Additur ad agri amissionem vitæ periculũ. *Ante*] Hic versus defendit illum similem ecloga prima,

Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix:

Qui tamen à criticis vt adulterinus confoditur. *Heu*] Propositio syllogismi sequitur: Indignũ est Virgilium sic affici. *Heu heu*] Exclamatio est & anaphora, & apostrophe ad Menalcam. *Quis*] Anaphora vbi est periphrasis bucolici carminis, ex rebus ei subiectis.

Quis humum spargeret] pro humum sparsam caneret? qualis ecloga sexta oratio fuit,

Phaëthontiadas musco circundat amaræ
corticis,

Pro, canit Phaëthontiadas circundatas musco. Idyllio decimonono,

τίς ποτὶ σᾷ σύριγγι μελίσδεται ὦ τριπόθατε;
τίς δ' ἐπὶ σοῖς καλάμοις θασεῖ στόμα; τίς θρασὺς οὕτως;
Quis ad tuam fistulam canit ô optatissime?
Quis autem in tuis arundinibus ponet os? quis audax sic?

Tityre] Variorum Menalcæ carminum inductio longa sequitur, sed ferè abruptorum: vt si quis ad variam & excellentem Maronis poësim laudandum recitaret varios ex Bucolicis, Georgicis, AEneide locos imperfectos: In primo Bucolica species. Locus est è tertio Idyllio,

Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας,
καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε Τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,
τὸν Λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ,
Tityre, michi pulchrè dilecte, pasce capellas,
Et ad fontem age Tityre, & coleatum
Illum Libycum album obserua, ne te cornu feriat.

Tityre autem in principio & fine est epanalepsis.

Cornu ferit] Sic ecloga tertia:

- - pascite taurum

Iam

Iam cornu petat & pedibus qui spargat arenam.

Imò] Secundum carmen superiore maius,quo Varus laudatur,de quo fuit ecloga sexta,

-Siquis tamen hæc quoque si quis
Captus amore leget,te nostra Vare myricæ,
Te nemus omne canet.

Vare] Apostrophe. *Mantua*] in fine & principio, est anadiplosis:tametsi non est prius omnino in fine.

Væ] Exclamatio. *Cremonæ*] Quæ partes Bruti & Cassij secuta,agros ideo amiserat. *Cygni*] scribitur Græcè κύκνος, & interdum Latine cycnos, Latinè est olor, vt paulò pòst,

-sed argutos inter strepere anser olores:

Hîc autem Metaphorâ poëtas significat,propter similitudinem cantus & numinis: Poëtarum enim deus est Apollo,idémque cygnorum:de quo sic prima Tusculana Cicero: Itaque commemorat,vt cygni,qui non sine caussa Apollini consecrati sunt, sed quod ab eo habere diuinationem videantur,quia prouidétes quid in morte boni sit,cum cantu & voluptate moriantur: hæc Cicero. Dicitur autem cygnus mortem præsentiens suauissimè canere,eóque illud Martialis spectat:

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cygnus funeris ipse sui.

Plinius tamen,libri decimi capite vicesimo tertio, id deridet. Olorum (inquit) morte narratur flebilis cantus, falsus, vt arbitror aliquot experimentis: sed cygnus hîc per metaphoram poëtas significat, quomodo dixit Horatius de Pindaro quarto Carminum,

Multa Dircæum leuat aura cygnum.

Sydera] Tales iam metaphoræ fuerunt,

Ipsi lætitia voces ad sydera iactant *intonsi montes,*

Ecloga quinta:& ibidem,

Daphnis ego in syluis hinc vsque ad sydera notus.

Sublime] Eáque scuta quæ fuerant sublimè fixa, sunt humi inuenta, Cicero de Diuinatione. Idem, Nihil mea interest humíne an sublimè putrescam: pri-

ma Tusculana. Cato de re Rustica sublimiter dixit capite septuagesimo. Item Columella libri decimiocta-ui capite vndecimo. *Sic tua*] Secundum carmen, vbi primùm comparatio est duorum similium.

Cyrnæas] Cyrne insula est Thyrrheni maris, Corsica Latinis est. *Taxos*] Taxus arbor est, quam Sestius scribit Smilacem à Græcis vocari, & esse in Arcadia tam præsentis veneni, vt si qui sub ea dormiant, cibúmue capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicunt venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur: repertum est innoxium fieri, si in ipsam clauus æreus adigatur, Plinius libri decimi sexti capite decimo. Seruius ait arborem esse venenatam, qua pastæ apes, mel amarissimum faciant: quod Elegiarum primo Ouidius indicat.

Melle sub infami Corsica misit apis.

Distentent] ecloga quarta fuit,

Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ Vbera.

Incipe] Prouocatio est ex quadā pactione alterni carminis, cuius & caussa & effectus & testimonium profertur. *Incipe*] Sic ecloga quinta,

Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis ignes.

Pierides] De quibus ecloga tertia,

Pierides vitulam lectori pascite vestro.

& 6. *Pergite Pierides-*

& 8. *Dicite Pierides-*

Mihi me] Polyptoton. *poëtam*] Locus est ex Idyllio 7.

καὶ γὰρ ἐγὼ μοισᾶν καπυρὸν στόμα, κἠμὲ λέγοντι
πάντες ἀοιδὸν ἄριστον, ἐγὼ δέ τις οὐ ταχυπειθής,
οὐ δᾶν, οὐ γάρ πω κατ' ἐμὸν νόον, οὔτε τὸν ἐσθλὸν
Σικελίδαν νίκημι τὸν ἐκ Σάμω, οὔτε Φιλιτᾶν,
ἀείδων, βάτραχος δὲ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.

Etenim musarum ego dulce os, & me dicunt
Omnes cantorē optimum: ego autē aliquis non credulus.
Non per terram: nondum enim secundum meam mentem neque bonum
Sicelidem vicerim illum ex Samo, neque Philetam,

Canens

Canens: rana autem ad locustas tanquam aliqua contẽdo.

Sed non ego] Correctio confirmata testimonio.

Varo] Seruius legit hîc Vario, & Varium illum superiorem, belli ducem facit, hunc poëtam, à quo nempe Virgilij sint opera correcta iussu Augusti, vt anteà iam dictum est. *cinnà*] Scripsit hic poëta poëma Smyrnam nomine, de quo Catullus:

Smyrna mei Cinnæ, nonam post denique messem
Quàm cœpta est nonam quæ edita post hyemem.

Sed argutos] Dissimile. *Anser*] Sensum duplicẽ ὁμωνυμία facit: vel enim anser auis inter aues olores, vel Anser poëta laudator Antonij triumuiri. De quo sic Ouidius,

cinna quoque huic comes, Cinnáque procacior Anser.

De quo est in Philippica decimatertia: De Phalerno anseres depellantur: agrum enim illum Antonius Anseri poëtæ donauerat, Idyllio septimo,

βάτραχος δὲ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.
Rana autem ad locustas tanquam aliqua contendo.

Id quidem] Attentìo ad proximum carmen ex adiunctis, præsenti commentatione & excellentia rei.

Huc ades] Quartum carmen quo Galatea inuitatur è mari ad terram ex adiunctis vtriusque. Quale est Idyllio quinto,

ΛΑ. Ἀλλὰ γὰρ ἕρφ' ὧδ' ἕρπε, καὶ ὕστερα βωκολιαξεῖς.
ΚΟ. οὐκ ἐρψῶ τηνεῖ, τούτῳ δρύες, ὧδε κύπειρος,
ὧδε καλὸν βομβεῦντι ποτὶ σμάνεσσι μέλισσαι.
ἔνθ' ὕδατος ψυχρῶ κρᾶναι δύο, ταὶ δ' ἐπὶ δένδρῳ
ὄρνιχες λαλαγεῦντι, καὶ ἁ σκιὰ οὐδὲν ὁμοία
τᾷ παρά τιν· βάλλει δὲ καὶ ἁ πίτυς ὑψόθε κώνως.
ΛΑ. *Sed enim veni huc, veni & postremò bucolicè canes.*
CO. *Non veniam illuc, hic quercus, hic cyperus,*
Hîc bene resonant in aluearibus apes:
Hîc aquæ frigidæ fontes duo: in arbore autem
Aues canunt, & vmbra nihil similis
Isti apud te: mittit autem & pinus supernè nucleos.

Item Idyllio vndecimo,

ἀλλ' ἀφίκευ τὺ ποτὶ μὲ, καὶ ἑξεῖς οὐδὲν ἔλασσον.
τὰν γλαυκὰν δὲ θάλασσαν ἔα ποτὶ χέρσον ὀρεχθεῖν.
Ἅδιον ἐν τ' ὤντρῳ παρ' ἐμὶν τὰν νύκτα διαξεῖς.
ἐντὶ δάφναι τηνεῖ, ἐντὶ ῥαδιναὶ κυπάρισσοι,
ἐντὶ μέλας κισσὸς, ἐντ' ἄμπελος ἁ γλυκύκαρπος·
ἐντὶ ψυχρὸν ὕδωρ, τό μοι ἁ πολυδένδρεος Αἴτνα
λευκᾶς ἐκ χιόνος ποτὸν ἀμβρόσιον προΐησι.
τίς κα τῶνδε θάλασσαν ἔχειν, ἢ κύμαθ' ἕλοιτο;
Sed veni tu ad me, & habebis nihil minus:
Glaucum autem mare sine in terram extendi,
Dulciter in antro apud me noctem deges:
Sunt lauri illic, sunt tenues cypariſſi,
Eſt nigra hedera, eſt vinea dulcis fructus,
Eſt frigida aqua, quam mihi arboroſa Aetna
Alba ex niue potum diuinum præmittit.
Quis præ his mare habere vel vndas eligeret?

Talis loci commendatio fuit ecloga prima,
Fortunate ſenex hic inter flumina nota.
Itē 3. *Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba.*
& 5. *Siue ſub incertas zephyris motantibus vmbras.*
Itē 7. *Et ſi quid ceſſare potes requieſce ſub vmbra.*

Populus] Populus inter arbores quibus arbuſtatur ager vitibus imprimis amica, vt Plinius libri decimi ſeptimi capite viceſimo. *Quid*] prouocatio ad quintum carmen ex adiunctis temporis. *Numeros*] Numerus rhythmum ſignificat, vt Quintilianus ait libri noni capite tertio, vbi citat hunc verſum. *Daphni*] Quintum carmē in laudem Iulij Cęſaris, in cuius ludis funebribus ſtella crinita per ſeptem continuos dies fulſit, exoriens circa vndecimam horam, creditúmque eſt animam eſſe Cæſaris in cœlum recepti, & hac de cauſa ſimulachro eius additur in vertice ſtella. Suetonius in Iulio capite octogeſimo. Eſt autem hîc diſſimilitudo quędam ad meſſem & vindemiam: Non eſt tibi aliquod vetus ſignū ſpectādū, ſed aſtrū Cæſaris: niſi malis de Auguſto intelligere, cui ſigni cœleſtis locus primo Georgico promittitur,
Anne nouum tardis ſidus te menſibus addas,

Quà locus Erigonem inter Chelásque sequentes
Panditur: ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cœli iusta plus parte relinquit.

Signorum] Signa ex multis stellis constant, qualia sunt toto cœlo quadraginta septẽ ab astrologis obseruata: viginti septẽtrionalia, duodecim in Zodiaco, quindecim meridionalia. Hîc tamẽ videtur pro simplici stella accipi. *Dionæi*] Dione, mater est Veneris, vnde AEneas, à quo Iulus, vnde Cæsar Iulius, vt AEneidos primo,

Iulius à magno demissum nomen Iulo.

Astrum] græcum est, pro signo ex multis stellis composito: hîc pro singulari stella sumitur. *Astrum astrũ.*] Anadiplosis. *Apricis*] Apricum ἄνευ φρίκης, sine horrore, locus soli perpetuò obiectus: propriè opponitur opaco. Interest inter locos, opaci an aprici, ait in Partitionibus Cicero. Hinc ex subiecto per metonymiã dicuntur aues apricæ, primo AEneidos,

-et apricis statio gratissima mergis.

Item. *aprici meminisse senes,*

ait Persius Satyra quinta. *Duceret colorẽ*] Periphrasis est ex adiũctis, pro maturesceret. *Insere*] Videtur esse consolatio quædã lamẽtationis illius (*Insere nunc Melibœe pyros* &c.) Ratio ex adiunctis & caussis. *Omnia fert*] Omnium rerum vicissitudo. Lucretius,

-minui rem quámque videmus,
Et quasi longinquo fluere omnia cernimus æuo,
Ex oculísque vetustatem subducere nostris.

Et Ouidius decimoquinto Metamorphoseos,

Tempus edax rerum, túque inuidiosa vetustas
Omnia destruitis.

Sæpe ego] Excusatio quædam non continuati carminis: Iuuenis multa carmina tenui: nunc oblitus sum, dissimilitudo est. *Condere*] Hic versus, ait Valla in Raudensem, licentiam poëticam ostendit, qua ego non vterer duntaxat in prosa. Dicerẽ enim sic: Memini me puerum condidisse, seu condere solitum esse: at Vallæ refragantur multa Ciceronis exempla. Memini te mihi Pha-

nęæ cœnā narrare:ad Papyriū libro nono. Hoc memini dicere,ſexta actione. Iuri ſtudere te memini: primo de legibus.Attamen etiam præterito idem iungit. De comitiis meis & tibi me permiſiſſe memini: libro primo epiſtolarum ad Atticum: Meminiſtis me ita diſtribuiſſe initio cauſſam, pro Amerino. Itaque lapſus eſt hîc Valla.*Soles*] Metonymia pro dies,quia dies eſt menſura ſolaris motus. *Oblita*] paſſiuam ſignificationem hîc notabis,qualis eſt frequens in participiis verborum deponentium.*Vox*]Illuſtratio ex ſimili & eius efficiente cauſſa. *Lupi*] Theocritus Idyllio decimoquarto,

· – οὐ φθεγξῇ, λύκον εἶδες,

Non loqueris,lupum vidiſti.

Hinc prouerbium:Lupus in fabula,dicitur,cùm ſuperuenit is de quo loquimur, & nobis ſui præſentia, loquendi facultatem amputat.cauſſa Phyſica eſt: creditur enim luporum viſus eſſe noxius,vocémque homini quē priores contemplentur,adimere ad præſens,ait Plinius libri octaui capite viceſimo ſecundo. At ſi lupus ab homine prior viſus fuerit,debilitatur,ait Conſtantinus libri decimiquinti capite primo:vt ἀντιπάθεια hæc ſit mutua.*Cauſſando*] Sextum carmen abruptum,vt ferè ſuperiora.Cauſſari eſt cauſſam dicere. *Silet*] Sic AEneidos primo, *AEquora tuta ſilent,*

Vbi periphraſis eſt Malaciæ ex ſuis efficientibus. Idyllio ſecundo,

ἠνὶ δὲ σιγᾷ μὲν πόντος, σιγῶντι δ' ἀῆται.

Ecce autem ſilet quidem pontus,ſilent autem venti.

Aequor] Quid tam planum quàm mare?ex quo etiam æquor illud poëtæ vocant, ait Cicero in Lucullo:vbi ſynecdochen indicat generis pro ſpecie. *Hinc*] Inuitatio eſt ad canendum, aut requieſcendo aut progrediendo: pars vtraque ſuis adiunctis exponitur.*Bianoris*] Bianor qui & Ocnus dicitur,cōdidit Mantuam & nomine Mātus matris appellauit,vt AEneidos decimo dicitur:

Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris
Fatidicæ Mantus,& Thuſci filius amnis:

Qui muros matrisque dedit tibi Mantua nomen.
Simile est septimo Idyllio,
κ' ὔπω τὰν μεσάταν ὁδὸν ἄνυμες, οὐδὲ τὸ σᾶμα
Ἁμῖν τῶ Βρασίλα κατεφαίνετο.
Et nundum mediam viam confecimus, neque sepulchrum
Nobis Brasilæ apparebat.

cantantes vt eamus] Idem repetitum initiis, Anaphora est. *Vsque*] Pro continenter, continuè. Sic à Terētio sumitur in Adelphis. *Quid potui melius? qui hodie vsque os præbui?* Idem à Cicerone ad Cornificium : Mihi quidem curæ erit vsque quid agas. Idyllio septimo,
Ἀλλ' ἄγε δὴ, ξυνὰ γὰρ ὁδὸς, ξυνὰ δὲ καὶ ἀώς,
βουκολιασδώμεσθα· τάχ' ὥτερος ἄλλον ὀνασεῖ.
Sed age iam, communis enim via, cōmunis autē & dies
canamus fortè alter alterum iuuabit.

Desine] Conclusio eclogæ per collationem dissimilium Negotium nostrum nunc agamus, aliàs canemus.
Desine] simile illud fuit ecloga quinta,
Sed tu desine plura puer, successimus antro.

ECLOGA DECIMA.
Gallus.

Extremum hunc Arhetusa mihi concede laborem:
Pauca meo Gallo, sed quæ legat ipsa Lycoris,
Carmina sunt dicenda: neget quis carmina Gallo?
Sic tibi cùm fluctus subter labère Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat vndam.
Incipe, sollicitos Galli dicamus amores:
Dum tenera attondent simæ virgulta capellæ.
Non canimus surdis: respondent omnia syluæ.
Quæ nemora, aut qui vos saltus habuère puellæ
Naiades, indigno cùm Gallus amore periret?
Nam neque Parnaßi vobis iuga, nam neque Pindi

Vlla moram fecêre: neque Aonia Aganippe.
Illum etiam lauri, illum etiam fleuêre myricæ:
Pinifer illum etiam sola sub rupe iacentem
Mænalus, & gelidi fleuerunt saxa Lycæi.
Stant & oues circũ, nostri nec pœnitet illas:
Nec te pœniteat pecoris diuine poëta.
Et formosus oues ad flumina pauit Adonis:
Venit & vpilio: tardi venêre bubulci:
Vuidus hyberna venit de glande Menalcas.
Omnes, vnde amor iste? rogãt, tibi venit Apollo,
Galle quid insanis? inquit: tua cura Lycoris
Pérque niues alium, pérque horrida castra secuta est.
Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans:
Pan deus Arcadiæ venit: quem vidimus ipsi,
Sanguineis ebuli baccis, minióque rubentem.
Et quis erit modus? inquit: amor non talia curat:
Nec lachrymis crudelis amor, nec gramina riuis
Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capellæ.
Tristis at ille, tamen cantabitis Arcades, inquit,
Montibus hæc vestris: soli cantare periti
Arcades. ô mihi tum quàm molliter ossa quiescant,
Vestra meos olim si fistula dicat amores.
Atque vtinam ex vobis vnus, vestríque fuissem
Aut custos gregis, aut maturæ vinitor vuæ.
Certè siue mihi Phyllis, siue esset Amyntas,
Seu quicunque furor (quid tum, si fuscus Amyntas?
Et nigræ violæ sunt, & vaccinia nigra)
Mecum inter salices lenta sub vite iaceret.
Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas,

Hic

Hîc gelidi fontes: hîc mollia prata Lycori,
Hîc nemus: hîc ipso tecum consumerer æuo.
Nunc insanus amor duri me Martis in armis,
Tela inter media, atque aduersos detinet hostes.
Tu procul à patria (nec sit mihi credere) tantum
Alpinas ah dura niues, & frigora Rheni
Me sine sola vides, ah te ne frigora lædant:
Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas.
Ibo & Chalcideco quæ sunt mihi condita versu
Carmina, pastoris Siculi modulabor auena.
Certum est in syluis, inter spelæa ferarum
Malle pati, tenerísque meos incidere amores.
Arboribus: crescent illæ, crescetis amores
Interea mistus lustrabo Mænala Nymphis:
Aut acres venabor apros, non me vlla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circundare saltus.
Iam mihi per rupes videor, lucósque sonanteis
Ire. libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula: tanquam hæc sit nostri medicina furoris:
Aut deus ille malis hominum mitescere discat.
Iam neque Hamadryades rursus, nec carmina nobis
Ipsa placent: ipsæ rursus concedite syluæ.
Non illum nostri poßunt mutare labores,
Nec si frigoribus mediis, Hebrúmque bibamus
Sithoniásque niues hyemis subeamus aquosæ:
Nec si cùm moriens alta liber aret in vlmo,
Aethiopum versemus oues sub sydere Cancri.
OMNIA vincit amor: & nos cedamus amori.
Hæc sat erit diuæ vestrum cecinisse poëtam,
Dum sedet, & gracili fiscellam texit hibisco,

Pierides, vos hæc facietis maxima Gallo:
Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas
Quantum vere nouo viridis se subiicit alnus.
Surgamus, solet esse grauis cantantibus vmbra:
Iuniperi grauis vmbra: nocent & frugibus vmbræ.
Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.

IN DECIMAM EGLOGAM.

Ecloga decima deplorat Galli amores in Cytherida: de quo satis ecloga sexta. Partem deplorationis Virgilius persona sua sustinet, partem Gallus ipse. Argumentũ est tempore descriptę eclogæ antiquius, & antequam Virgilius agros suos amisisset, amores hi contigerant.

Extremum] Exorditur ab inuocatione musæ Theocritiæ, quam per Arethusam ex subiecto nempe suo significat: Ita se Theocriti discipulum profitetur ecloga quarta & sexta. *Extremum*] Inuocationes quatuor anteà fuerunt: ecloga quarta,

Sicelides Musæ paulo maiora canamus:
Deinde. 6. *Pergite Pierides, Chromis. &c.*
Item, 7. *Nymphæ, noster amor Lybethrides, &c.*
Item. 8. *Dicite Pierides, &c.*

Arethusa] In quarta Syracusarum parte, quæ insula dicitur, fons est aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium: Qui fluctu totus operiretur, nisi munitione & mole lapidum a mari disiunctus esset. Hæc Cicero sexta Actione. Per Arethusam igitur, significat Syracusanas & Theocritias musas: nominatur autem Arethusa primo Idyllio,

-χαῖρ' Ἀρέθοισα,
καὶ ποταμοὶ τοὶ χεῖτε καλὸν κατὰ Θύμβριδος ὕδωρ.
-Vale Arethusa,
Et fluuij qui funditis pulcham iuxta Thymbridem aquã.

Gallo]

Gallo] In medio & fine Epanodos est. *Sic tibi*] Illustratio è simili: Sic aquas puras à marinis habeas, vt nobis fauebis. *Subterlabêre*] In mirabilibus aquarum, fons hic enumeratur: Alpheus enim fluuius Elidis in Peloponneso creditur subter maria tanto maris interuallo lapsus in Arethusam erumpere: Quod Plinius libri secũdi capite centesimo tertio testatur: Quidã fluuij (ait) odio maris ipsa subeunt vada: sicut Arethusa fons Syracusanus, in quo redduntur iacta in alpheum, qui per Olympiam fluens Peloponnesiaco littori infunditur: quod etiam Virgilius tertio AEneidos,

Sicanio prætenta sinu iacet insula contra
Plemmyrium vndosum: nomen dixêre priores
Ortygiam. Alpheum fama est huc Elydis amnem
Occultas egisse vias subter mare: qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.

Ortygia autem Virgilio hîc est illa quarta pars Syracusarũ, quã Cicero vocat insulam. *Sicanos*] Sicani populi Hispaniæ à fluuio Sicore dicti: hi duce Siculo, exclusis Aboriginibus Italiam tenuerũt, ab iisdem vicissim postea pulsi Siciliam occupauerunt: & suo nomine Sicaniã dixerunt. Alij putant à Sicano Cyclopis filio. *Doris*] filia Oceani & Tethyos. hîc per metonymiam pro mari.

Incipe] Propositio est eclogæ: Cantemus amores Galli. Ratio ex adiunctis otio & atten[illegible]tione. *Sollicitos*] *Res est solliciti plena timoris amor*, ait Ouidius epistola prima: & Idyllio decimo,

Ἀλλὰ καὶ ὦ φρόντιστος ἔρως.
Sed inconsideratus amor. Et decimoquarto Idyllio,
χ' ὥ,τι τὸ φάρμακόν ἐστιν ἀμηχανέοντος ἔρωτος;
Et quæ medicina est immedicabilis amoris?

Syluæ] Pro Echo, ait Seruius: metonymiam malo pro pastoribus syluarum. *Quæ nemora*] Musas accusat veluti negligentes Gallum, cùm tamen ab omnibus defleatur. Dissimilitudo est, cuius propositio significat Gallum, spretis literarum studiis, in amores tam indignos incidisse. Locus est ex Idyllio primo.

Semper habet-

Lycæi] Lycæus, mons Arcadiæ Pani facer, à quo Lycęa facra, quæ Romanis Lupercalia. Lycæi mentio eſt Idyllio primo,

> *ὦ πὰν πὰν, εἴτ' ἐσσὶ κατ' ὤρεα μακρὰ λυκαίω.*
> *O Pan Pan, ſiue es iuxta montes longos Lycæi.*

Noſtri] Amantium paſtorum. *Illas*] Sic ecloga quinta,

> *Non vlli paſtos illis egere diebus*
> *Frigida, Daphni, boues ad flumina: nulla neque amnem*
> *Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.*

Nec te] Apoſtrophe per digreſſionem, vbi parium collatio duplex eſt. *Pœnitet pœniteat*] Polyptoton. *Adonis*] Filius Cyniræ regis Cypriorum, & Myrrhæ, adamatus à Venere. è Theocrito verſus eſt integer,

> *ὡραῖος χ' ὤδωνις ἐπεὶ καὶ μᾶλα νομεύει.*
> *Formoſus etiam Adonis quoniam & oues paſcit.*

Huius epitaphium mirè deſcribitur viceſimo tertio Idyllio apud Theocritum. *Vpilio*] Pro opilio, ſchemate græco, ait Seruius, vt ὤρεα, ὄυλυμπον. pro, ὄρεα, ὄλυμπον. Opilio autem tanquam ouilio, qui oues cuſtodit.

Vuidus] Pinguis ait Seruius: humidus, qui humorem habet extrinſecùs: vuidus qui intus: & eſt hìc periphraſis cuiuſdam porculatoris porcos glande ſaginantis. Locus eſt ex Idyllio primo,

> ἦνθον τοὶ βῶται, τοὶ ποιμένες ὡ' πόλοι ἦνθον.
> πάντες ἀνηρώτων, τί πάθοι κακόν: ἦνθ' ὁ πρίηπος,
> κ' ἤφα, δάφνι τάλαν, τί τὺ τάκεαι;
> *Venerunt bubulci, paſtores, caprarij venerunt.*
> *Omnes interrogabant quod paſſus fuerit malum:*
> *venit Priapus,*
> *Et dixit, Daphni miſer, quid tu liqueſcis?*

Omnes] Finguntur decori gratia paſtores interrogare, & Apollo diuinare: Dij autem ad conſolandum Galli amorem aduocantur, qui & ipſi amatores fuerunt. Daphnes enim amator Apollo fuit.

Galle] Proſopopœia Apollinis conſolantis Gallum. Ratio eſt è remotione finis. Cruciaris propter Lycorim,

at alium diligit. Simile eſt Idyllio primo,

ἦνθ' Ἑρμᾶς πρᾶτιστος ἀπ' ὤρεος, εἶπε δὲ, Δάφνι,
τίς τυ καταστρύχει τίνος ὠ' γαθὲ, τόσον ἔρασαι;
Venit Mercurius primus à monte, dixit autem, Daphni,
Quis te conſumit? cuius ô bone tantum amore caperis?

Sed Paulò pòſt apertius,

ἦνθ' ὁ Πρίηπος,
κ' ἤφα, Δάφνι τάλαν, τί τὺ τάκεαι; ἁ δέ τε κώρα
πάσας ἀνὰ κράνας, πάντ' ἄλσεα ποσσὶ φορεῖται.
Venit Priapus,
Et ait, Daphni miſer, quid tu liqueſcis? puella autem
Omnem per fontem, omnia nemora pedibus fertur.

Tua cura] Sic anteà ecloga prima,

Nec tamen interea raucæ, tua cura, palumbes.

Alium] Marcum Antonium in Gallia præfectum interpretes hîc appellant. *Syluanus*] Syluanus ſyluarum deus ſuis adiunctis hîc deſcribitur. Quin, ait Plinius libri duodecimi capite primo, & Syluanos Faunóſque & dearum genera ſyluis, ac ſua numina, tanquam & cœlo attributa, credimus. Syluanus autem Cypariſſum amauit. *Ferulas*] Ferula arbor eſt Plinio libri viceſimi quarti capite primo: duóque eius genera, aliis herba, ideóque Clearchus dixit eſſe lignum, & non lignum: fœniculo ſimilis foliis & caule, niſi quòd caulem habet multò altiorem & craſſiorem: profert enim ſæpe ternûm cubitorũ: & folia ipſa aſperiora & latiora, vt Dioſcorides ait libri tertij capite 73. Naſcitur locis calidis & tranſmarinis: olim magiſtri, manus puerorum ferula cædebant: de quo Martialis decimoquarto libro,

Inuiſæ nimiùm pueris, grataéque magiſtris,
Clara Prometheo munere, ligna ſumus.

Et item ſexto,

Ferulæque triſtes, ſceptra pædagogorum.

Hinc Prouerbij ſpecies apud Iuuenalẽ Satyra prima,

Et nos ergo, manum ferulæ ſubduximus,

pro, literas opera magiſtrorum didicimus. Dioſcoridis interpres putat hodie prorſus eſſe incognitam:

As

at visitur in hortis Parisiensibus, qualis à Dioscoride describitur.

Grandia lilia] de his ecloga secunda,

-Tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis-

Nullis florum excelsitas maior, ait Plinius libri vicesimiprimi capite quinto. *Pan*] Pan etiam suis adiunctis notatur. Hic autem Syringa nympham amauit.

Deus Arcadiæ] Sic ecloga quarta,

Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.

Sanguineis] Sic ecloga sexta eadem metaphora fuit,

Sanguineis frontem moris, & tempora pingit.

Minióque] Minium terra est rubra, qua colore rubro aliquid tingitur: Minium in voluminum quoque scriptura vsurpatur, clarioréſque literas, vel in auro, vel in marmore etiam in sepulchris facit, Plinius libri tricesimi tertij capite septimo. *Ecquis*] Consolatur Gallum, vt Apollo. Ratio consolationis item à finis remotione tribus similibus declarati.

Amor] In sententiæ principio & fine, est Epanalepsis.

Gramina] Gramen interdum species est herbæ, qua nulla est gratior iumentis, siue sit viridis, siue fœno siccata, ait Plinius libri vicesimi quarti capite decimonono. Vulgo sanguinaria dicitur, de qua Dioscorides libri quarti capite vicesimo sexto. Aliquãdo generaliter omnem herbam significat, vt hîc. *Cytiso*] De quo ecloga prima, ad illum versum,

Florentem cytisum, & salices carpetis amaras.

Apes nunquam deerunt cytisi pabulo contingente, ait Plinius libri decimi tertij capite vicesimo quarto.

Tristis] Adhuc Virgilij persona fuit: Galli tanquã Virgilio respõdentis persona deinceps agitur, seipsum primùm consolantis, ex adiunctis,

Si Arcades cantent amores Galli, fortunatus erit:
At primum:

M ij

Secundum igitur.

Assumptio præcedit ex efficiendi facultate. Arcades fere initio est & omnino in fine, Epanalepsis igitur est.

O mihi] Propositio est per exclamationem.

Molliter] Veteres crediderunt defunctis gratum, si leui & molli sepulchro tegerentur. Quod Iuuenalis indicat Satyra septima,

Dij maiorum vmbris tenuem, & sine pondere terram,
Spirantésque crocos, & in vrna perpetuum ver:
Qui præceptorem sancti voluêre parentis
Esse loco.

Et Dido apud Ouidium,

Ascaniúsque suos fœliciter impleat annos,
Et patris Anchisæ molliter ossa cubent.

Item Martialis, l. 9.

Sit tibi terra leuis, mollísque tegaris arena.

Fistula] Metonymia. *Atque vtinam*] Optatio est, qua detestatur sortem vitæ suæ, & rusticum optat se fuisse: Ratio ex adiunctis amoribus, & eorum deliciis sumitur.

Phyllis, Amyntas] Synecdochæ sunt pro puella, puero, sicut ecloga quarta,

Alter erit tum Tiphys, &c.

Quid tum] Prolepsis ex adiuncto colore, quæ paribus refutatur. *Nigræ*] Locus è decimo Idyllio,

καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐστὶ, καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος·
ἀλλ᾽ ἔμπας ἐν τοῖς στεφάνοις τὰ πρῶτα λέγονται.

Et viola nigra est, & scriptus hyacinthus:
Sed tamen in coronis imprimis leguntur.

Et quiddam tale illud ecloga secunda,

Quanuis ille niger, quanuis tu candidus esses:
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Lenta] Id epitheton iam fuit ecloga tertia,

Lenta quibus torno facili superaddita vitis.

Item 9. *Et lentæ texunt vmbracula vites.*

Idyl. 10. χρύσεοι ἀμφότεροι κ᾽ ἀνεκείμεθα τᾷ Ἀφροδίτᾳ,
τὼς αὐλὼς μὲν ἔχοισα, καὶ ἢ ῥόδον, ἢ τύγε μᾶλλον.

Aurei ambo recumberemus Veneri,

Fistulas

Fistulas quidem habens, vel rosam, vel tu malum.

Hic gelidi] Apostrophe ad Lycorim, quam reuocare nititur, ex dissimilibus locorum adiunctis, quale fuit argumentum nona ecloga:

Huc ades, ô Galatea, quis est nam ludus in vndis?

Ipso æuo] id est, in perpetuum: æuum enim est sempiternum tempus, & propriè refertur ad deos:

Romulus in cœlo cum diis immortalibus æuum

Degit, ait prima Tusculana Ennius.

Nunc insanus] Antapodosis, quòd Lycoris inter arma longinqua versetur, in horridis locis. *Me*] meos amores intellige, per metonymiam subiecti pro adiuncto.

Alpinas] Alpes sunt montes quibus Italia à Germania Galliáque diuiditur. Alpes quasi Albes, quia perpetuo niuium candore albescant. *Rheni*] Rhenus fluuius ex Alpibus Lepontiis duobus diuersis riuis confluens, Galliam tandem Germaniámque diuidit, & in Oceanum Septentrionalem labitur. *Ah*] Exclamatio quæ deinde repetita versuum principiis facit anaphoram.

Ibo] Decem proximis versibus proponit sibi Gallus amoris remedium, ex contrariis studiis, ac primùm è poëtico studio. *Calchidico*] Calchis ciuitas est Eubœæ, vnde Euphorion elegiarum scriptor, quem Gallus transtulit: Calchidem Aristoteles Athenis profugit, ibíque interiit. *Modulabor auena*] Ecloga prima fuit,

Syluestrem tenui musam meditaris auena.

Et 6. *Agrestem tenui meditabor arundine musam.*

Illustratio est ex subiecta carminis Bucolici materia.

Spelæa] σπήλαιον, Græcum est, quòd Latinis spelunca.

Arboribus] vel dicit sermone simplici, reuera in arboribus amantum nomina inscribere, vel mandare versibus Bucolicis, quorum materia est de teneris arboribus & syluis: vt vnà cum versuum fama, crescat amantium quoque fama. *Interea*] Secundum remedium est è peregrinatione & nouis amoribus. *Mænala*] Mænalus, mons Arcadiæ: de quo anteà: in plurali autem Mænala, vt hîc. *Aut acres*] Tertium remedium è venatione

ne, illustratum subiectis, adiunctis, caussis. *Parthenios*] Parthenius, mons est Arcadiæ, dictus ἀπὸ τῶν παρθένων à virginibus, quæ illic venari consueuerant.

Lucósque] Et hic alter est lucus sine cōsecratione, contra Seruium, vt ecloga octaua,

Per nemora atque altos quærendo bucula lucos.

Partho] Parthi sagittarij in bellis contra Romanos quàm excelluerint, Romanæ docent historiæ. *Cydonia*] Cydonia ciuitas Cretæ, vna è tribus eximia, in qua calami sunt spiculis aptissimi. *Cornu*] Metonymia pro arcu corneo. *Spicula*] Spiculum est lācea breuis seu telum, ferro triangulo, vnciarum nouem, hastili pedum quinque & semis. Vide Vegetium: Interdum sagitta est, vt hîc: aliàs etiam ferrum vel aculeus sagittæ.

Tanquam] Proponitur eorum studiorum finis, amoris nempe remedium. *Furoris*] Synecdoche generis pro specie: vt paulò antè, *Seu quicunque furor. Deus ille*] Periphrasis amoris. *Iam neque*] Repudiat inconstanter ea tria remedia, & illis propositum finem tollit.

Hamadryades] Nymphæ, quæ simul cum arboribus & oriuntur, & intereunt, vt iam dixi. *Syluæ*] Metonymia subiecti pro adiuncta venatione. *Nec si*] Dissimilitudo eôdem spectās: Quamuis summis & caloribus & frigoribus te exerceas, amorem tamen nequaquam vinces.

Hebrum] Fluuium Thraciæ: Synecdoche totius pro parte, nempe vt ecloga prima,

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

Sithoniásque] Sithon mons Thraciæ, cuius accolæ Sithonij dicuntur, vnde Orpheus, sicut antè dictum est ecloga quarta. *Moriens*] Periphrasis est summi æstus, ex eius effectis. *Cancri*] vbi sol est altissimus, & proximus nobis, ideóq; calidissimus. Metonymia efficientis caussæ pro effecto. Idyllio autem septimo imprecatio quædam est de frigoribus hyemis, & caloribus æstatis: vnde videtur hic locus assumptus,

εἴης δ' Ἠδωνῶν μὲν ἐν ὤρεσι χείματι μέσσῳ,
Ἕβρον παρ' ποταμὸν τετραμμένος, ἐγγύθεν ἄρκτου:

ἐν δὲ

ἐν δὲ θέρει πυμάτοισι παρ' αἰθιόπεσσι νομεύοις.
Sis quidem Edonorum in montibus hyeme media,
Hebrum apud fluuium versus, prope Septentrionem:
In autem æstate vltimos apud Aethiopas pascas.

Omnia vincit amor] Concluditur hoc enthymemate Galli prosopopœia: Deinceps enim Virgilius loquitur, & hanc eclogam concludit apostrophe & inuocatione ad musas, vt hoc carmen licet tenue, Gallo tamen maximum efficiat. *Amor*] Pentemimeris est, post duos pedes breuem pro longa vsurpans. *Amor amori*] Polyptoton. *Diuæ*] Synecdoche generis pro specie: musas enim inuocat. *Gracili*] periphrasis carminis tenui filo deducti. *Fiscellam*] Fiscus vnde fiscina vel fiscella diminuitur, sparteum est vtensile, ait Asconius, vel certè vimineum, vt calathi & quasilli, *Hibisco*] Hibiscus hîc videtur pro iunco aut vimine accipi. *Pierides*]

Pierides vitulam lectori pascite vestro. fuit ecloga tertia.
-Pergite Pierides- fuit sexta.
Dicite Pierides- fuit octaua.

Gallo Gallo] In fine sententiæ præcedentis, & initio sequentis, est anadiplosis. *Quantum*] Declaratur amor in Gallum parium collatione. *Se subiicit*] id est crescit.

Surgamus] Ratio claudendæ eclogæ sumitur ex adiuncto loci detrimento : vbi syllogismi species est quædam:

Vmbra grauis est cantantibus:
Hîc Iuniperi est vmbra:
Grauis igitur.

Nocent] Ratio propositionis è maioribus. Hic autem versus deest in quibusdam exemplaribus. Quòd autem noceant frugibus vmbræ, videbis primo Georgico ad illum locum,

Officiunt, aut vmbra nocet &c.

Plinius libri tricesimi septimi capite 12. Non fastidienda hæc quoque scientia, atque non in vltimis ponenda, quando, quibúsque satis vmbra aut nutrix aut nouerca

eſt. Idem libri viceſimi quarti capite octauo, ait Iuniperi accenſæ odore ſerpentes fugari *Ite*] Permiſſio hæc concluſionis eſt loco: vbi & Epanodos eadem quæ fuit ecloga prima,

Ite meæ quondam fœlix pecus, ite capellæ.

Item ſeptima,

Ite domum ſaturi, ſi quis pudor, ite iuuenci.

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina 19. linea 23. familiaris pag. 32. 17. cytiſum 41. 21. ſepes 42. 10. frondes 46. 30. δ' ἄμμιν 52. 8. Leonhartus 56. 10. Mermnonis 60. 19. ouis 63. 25. eruo 64. 31. Quod 67. 25. inquirentis 71. 31. carminis 73, 10. ſibilando 78. 10. gregem 27. modij 80. 14. Idyllio 82. 2. paulatim 17. pratis 83. 1. Orpheus Calliopea 84. 26. Naſcente 38. errantium 85. 3. religionis 87. 4. *Colocaſia*] 91. 1. *Parcæ*] 24. palus 93. 33. (qui) in quo ait, 105. 13. ſuperorum 106. 18. Acarneus, 19. Tityrus 107. 10. palus 110. 20. Menalcas 113. 1. Clamaſſent, 18. Perducant 120. 29. crudelis 122. 37. alumnum 123. 33. Eoos, 125. 26. Niſi filia, quæ 126. 13. Ithacus 127. 8. lauris 130. 20. arundineis 22. leuis 133. 34. Ad optati 141. 15. ceperat 143. 6. procumbit 146. 26. ἐπιμαλώδημα, 26. μελίσδεται, 33. *Calamos*] 147. 9. lenonem 20. limen 23. calycis, 148. 13. ματρὶ 22. miſeræ, 150. 28. incolumem 37. pyra 152. 21. φίλτρα; 157. 37. mor- 161. 20. ſolum 163. 6. Brennus 165. 11. cycnus 171. 5. nondum 173. 9. Chalcidico 12. amores 174. 34. pulchram 135. 25. attentione, 176. 9. Neque 22. Daphnim 24. Daphni, 27. eſt 28. Βίων.